

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΑΤΑ • ΤΕΧΝΑΙ • ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΜΟΣ Α'
1927

ΤΕΥΧΟΣ ΣΤ'
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

Σ. Θ. ΛΑΣΚΑΡΙ

Ο ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ₁
ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ

ΦΥΤ

160

759

ΚΛΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ", Α.Ε.
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Εκδοτικός Οίκος "Ελευθερούδακης", Α. Ε. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΜΕΓΑ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ

ΠΕΡΙΑΛΛΑΒΑΝΟΝ ΚΑΙ ΠΑΝΕΣ ΔΕΞΙΚΟΝ
ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΑΤΤΑΣΑΙ ΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ
ΕΙΣ

ΟΓΚΩΔΕΙΣ ΤΟΜΟΥΣ **12** ΣΧΗΜΑΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΥ

ΠΤΕΡΙ ΤΑΣ 150.000 ΑΡΘΡΩΝ

ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

ΩΣ ΚΑΙ ΑΠΕΙΡΟΙ

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΙ ΧΑΡΤΑΙ

ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΑΡΘΡΑ ΣΥΝΟΔΕΥΟΝΤΑΙ ΥΠΟ ΠΛΗΡΟΥΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Τὸ σπουδαιότερὸν ἔργον τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων
συντασσόμενον ὑπὸ ἐπιτελείου συνεργατῶν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ
ἔνους ἐπιστημονικοῦ κόσμου

ΜΕ ΚΑΘΑΡΩΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΤΟΥ ΗΜΕΤΕΡΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΖΗΤΗΣΑΤΕ ΕΓΚΥΚΛΙΟΝ

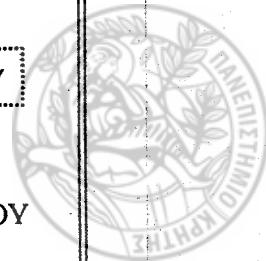
Σ. Θ. ΛΑΣΚΑΡΙ

Δ. Ν. ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΥΠΟΠΡΟΞΕΝΟΥ ΕΝ ΝΕΑΙ ΥΟΡΚΗΙ

Ο
ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ.

ΚΑΤΑ ΤΗΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ

Εκδοτικός Οίκος "ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ"
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

- Capodistrias, avant la Révolution Grecque (Δωξάννη 1918).
- Ηερὶ Μικτῶν Γάμων ἐν Ἑλλάδι, (Ἀνατύπεσίς ἐκ τῆς δικαστικῆς ἐφημερίδος «Θέμις», Ἀθῆναι 1920).
- Η Καθολικὴ Ἐπιληγσία ἐν Ἑλλάδι, ἀπὸ ὀπόψεως Δημοσίου Δικαίου (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Ἐφημερίδος Ἐλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς Νομολογίας, Ἀθῆναι 1924).
- La Politique Extérieure de la Grèce, avant et après le Congrès de Berlin (1875-1881), avec une préface de M. A. Gauvain, membre de l’Institut (Παρίσιοι 1924).

Υπὸ ἐκτύπωσιν :

- L'Académie Ionienne, Un institut littéraire à Corfou, sous la domination napoléonienne.

‘Η ἔλλειψις μᾶς συγοπτικῆς εξιστορήσεως τῆς ἐν γένει δράσεως τῶν Ἀμερικανῶν φιλελλήνων κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανίστασιν ὡθησεν ἡμᾶς εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς συντόμου ταύτης πραγματείας.

Ἐπωφεληθέντες παρατεταμένης ἐτοῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις διαμονῆς διεξήλθομεν ἐπίσημα ἔγγραφα, ποιοβονιευτικὰ συζητήσεις, ἐφημερίδας τῆς ἐποχῆς καὶ περιοδικά, ἀλληλογραφίας, ἀναμνήσεις ταξιδίων, ἡμερολόγια, λόγους καὶ ἀρθρών, σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὸν τότε ἀμερικανικὸν φιλελληνισμόν. Δὲν ἔχομεν βεβαίως τὴν ἀξίωσιν δι τὸ ἔργον ἡμῶν εἶναι πλήρες· ἡ προσπάθειά μας ὑπῆρξε μόνον νὰ δώσωμεν μίαν βραχεῖαν εἰκόνα τῶν φιλελληνῶν ἐκδηλώσεων ἐν τῇ μεγάλῃ Δημοκρατίᾳ τῆς Ἀμερικῆς διαρκοῦντος τοῦ κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνος, φρονοῦντες διτὶ ἀποτίνομεν οὕτω συνάμα φόρον εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν μνῆμην ἐκείνων οἵτινες τόσον ἀφιλοκερδῶς εἰργάσθησαν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, δεικνύοντες καὶ αὖθις εἰς τοὺς φιλανθρώπους Ἀμερικανούς, τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων τῶν δποίων τοσαῦτα ἔσχομεν δείγματα κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, διτὶ τὸ ρητὸν «ἡ εὐγνωμοσύνη δὲν εἶναι ἰδιότης τῶν ἐθνῶν» δὲν ἴσχυει τοὐλάχιστον ὡς πρὸς τοὺς Ἑλληνας.

Ο ΠΟΝΗΣΑΣ

160759

Ο
ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ

I

Τελευτῶντος τοῦ μηνὸς Μαΐου 1821, οἱ κατοικοῦντες τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῶν Ἡνωμένων Πολιτεῶν τῆς Ἀμερικῆς ἥδυντο νὰ ἀναγνώσωσιν εἰς τὰς ἐγχωρίους ἐφημερίδας τὴν εἰδήσιν υἱιτι ἐπανάστασις κατὰ τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας εἶχεν ἐκφωνῆ ἐις τὰς Παραδυναμβίους ἡγεμονίας⁽¹⁾, δὲ ίγας δὲ ἡμέρας βραδύτερον ὅτι δὲ ἀρχιγός τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶχεν ἀπαγγείλη σθῆ ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν⁽²⁾.

Ἡ μεγάλῃ ἀπόστασις καὶ ἡ ἔξ αὐτῆς προερχομένη βραδύτης εἰς τὰς σπανίας εἰδήσεις αἴτινες, συνήθως διὰ Λονδίνου, ἐφθανον εἰς Ἀμερικὴν ἔξι γε τὴν σχετικὴν ἀπάθειαν μεθ' ἵς αἱ περὶ Ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως εἰδήσεις ἐγένοντο τὸ πρῶτον δεκτὰὶ ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ. Ἐξ ἄλλου δμως οἱ ἐν Ἀμερικῇ ἐλευθερόφρονες, ὃν τὰ πνεύματα εὑρίσκοντο ἔξημένα κατὰ τῆς «Λευκῆς Τομοκρατίας», ἥτις ἐπηκολούθησεν ἐν Εὐρώπῃ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντός, εἶχον χαιρεῖσει εὖμενέστατα τὰ ἐν τῇ Νοτιῷ Ἀμερικῇ ἐπαναστατικὰ κινήματα, τὰ ὃποια εἶχον καταλήξει εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν τέως Ἰσπανικῶν ἀποικιῶν· ἡ

(1) Πρβλ. Τὸ ὄντα σιγκτῶν ἐκδιδόμενον Daily National Intelligencer τῆς 18 Μαΐου 1821.

(2) Αὐτόθι, 11 Ιουνίου.

λάδα ἀπὸ τοὺς μολύνοντας αὐτὴν ἐκ τετρακοσίων ἑτῶν βαρόβρά-
ρους. "Ἄξιον ὑμῶν ἀναντιῷρητος εἶναι νὰ πληρώσετε τῶν πε-
πολιτισμένων λαῶν τὸ χρέος, νὰ διώχετε τὴν ἀμάθειαν καὶ τυ-
ραννίαν ἀπὸ τὴν πατρίδα τῶν τεχνῶν καὶ τῆς ἐλευθερίας. Δὲν
θέλετε μιμηθῆ βέβαια τὴν ἀξιοκατάκοιτον ἀδιαφορίαν ἢ μᾶλ-
λον πολυχρόνιον ἀχαριστίαν τινῶν Εὐρωπαίων. "Οχι, ὁ λαὸς
τοῦ Γουλιέλμου Πέννον, τοῦ Βασίγχουνος καὶ τοῦ Φραγκλίνου
δέτι θέλει ἀρνηθῆ βοήθειαν εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Φωκίωνος,
τοῦ Θρασυβούλου, τοῦ Ἀράτον, τοῦ Φιλοποίενος. 'Εσεῖς
ἔδειξατε ἡδη πρὸς αὐτοὺς τιμὴν καὶ ἐμπιστοσύνην πέμποντες
τὰ τέκνα σας εἰς τὰ σχολεῖα των. 'Ηξενρετε μὲ δοποίαν
ἀγαλλίασιν τὰ ὑπεδέχθησαν εἰς τὴν σταθερὰν πρὸς αὐτὰ εἴ-
νοιαν ἔκεινων καὶ περιποίησιν. 'Αλλ' ἀν οὕτως ἔπραξαν δε-
δουλωμένοι, μὲ πόσην φιλίαν καὶ ἔζηλον θέλουν φέρεθεναι πρὸς
ἔσας, ὅταν διὰ τῆς συνεργείας σας συντρόψωσι τὰς ἀλύσεις των;
"Η Ἑλλὰς τότε θέλει σᾶς δίδει κέρδη, τὰ δοποῖα μάτην ἥθελατε
προσισμένει ἀπὸ τυφλοὺς καὶ ἀγρίους δεσπότας. Οἱ δεσμοὶ τῆς
ἀδελφότητος καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης θέλουν ἐνώνει διὰ παντὸς
τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς Ἀμερικανούς. Τὰ συμφέροντα ἡμῶν
εἶναι τοιαῦτα ὥστε νὰ δυναμώνουν πάντοτε τὴν πρὸς ἀλλήλους
συμμαχίαν, θεμελιωμένην εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀρετήν».

Τὴν ἐν λόγῳ ἔκκλησιν είχεν ἀποστείλει ὁ Μαρομιχάλης εἰς
Παρισίους πρὸς τὸν Ἀδαμάντιον Κοραῆν, δοτὶς διεβίβασεν αὐ-
τὴν πρὸς τὸν Ἐδουάρδον Ἐβερεττ⁽¹⁾ συνοδεύσας ταύτην διὰ

(1) Edward Everett, ἐκ τῶν θερμοτέρων καὶ εἰλικρινεστέρων Ἀμε-
ρικανῶν φιλελήνων, γεννηθεὶς τῷ 1794 ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Μασσαχου-
σέτης, ἡτοῦ οὐδὲν ιερέως τῆς Βοστώνης. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ θεο-
λογίαν, γενόμενος τῷ 1814 καθηγητής τῆς ἐλληνικῆς φιλολογίας ἐν
Harvard, τῷ σπουδαιοτέρῳ πανεπιστημίῳ τῶν Ἕνωμένων Πολιτεῶν.
Περιώδευσε ἐπὶ μακρῷ τὴν Εὐρώπην ἐπιστεφθεὶς τὴν Ἑλλάδα κατὰ
τὸ 1819. Ἐκδότης τῆς North American Review ἀπὸ τὸν 1820 μέχρι τοῦ
1824, ἀντιρόσωπος Βοστώνης εἰς τὸ Κογκρέσον (1825-1835), κυβερνήτης
τῆς Μασσαχουσέτης (1836-1839) καὶ τέλος γερουσιαστής, ἀπεβίωσε τῷ

προσωπικῆς ἐπιστολῆς⁽¹⁾, ὃ δὲ φιλέλλην Ἀμερικανὸς ἐμερόμνισε
περὶ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς διὰ τοῦ τύπου. Τὸν Ὁκτώβριον
δὲ τοῦ 1823 ἐδημοσίευσε καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Κοραῆ ὡς καὶ
τὸ ἐλληνικὸν κείμενον τῆς ἔκκλησεως τῆς Μεσσηνιακῆς Συγκλή-
του ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένῃ North American Review, ὡς
συνέχειαν «θαυμασίου»⁽²⁾ φιλελληνικοῦ ἄρθρου, διὰ τὸ ὅποιον

1866, εἰς ἡλικίαν ἑβδομήκοντα ἐτῶν. (Περὶ τοῦ φιλελληνισμοῦ τοῦ
Everett πρβλ. καὶ ἐφημερίδα «Ἀστήρ τῆς Ἀνατολῆς», ἀριθ. 366 τῆς
13 Φεβρουαρίου 1865.

(1) Ἰδού τὸ ἐλληνικὸν κείμενον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἣν ὑπέ-
γραψαν πλὴν τοῦ Κοραῆ καὶ οἱ 'Α. Βογορίδης καὶ Ν. Πίκκολος, ὡς
καὶ ὁ Π. Ἡπίτης, «ἀποσταλμένος τῶν Ἐλλήνων στρατηγῶν».

«Κύριε Ἐβερέττε !

«Ως πολίτην ἐλευθέρου πολιτείας καὶ φιλελεύθερον, ὡς ἐλληνιστὴν
σοφὸν καὶ φιλέλλην, σὲ γράφομεν παρακαλοῦντές σε νὰ ἐκδώσῃς
τὴν πρὸς τοὺς συμπολίτας σου πρόσκλησιν τῶν Ἐλλήνων. Δὲν ἀμφιβάλ-
λομεν δὲ τι ἡ εὐγενής σου ψυχή, μὴ ἀρκουμένη εἰς τοῦτο, θέλει φιλοτι-
μηθῆ νὰ μεταδῷσῃ εἰς δλην τὴν Ἀμερικανικὴν συμπολιτείαν τὸν θερ-
μὸν ὑπὲρ τοῦ Ἐλληνικοῦ γένους ξῆλον, ἀπὸ τὸν δοποῖον φλέγεται. Ἀπὸ
τὸν νέον κόσμον ἀναμένει ἡ ἀνθρωπότης τὴν ἀνακαίνισήν της, πλίν, ἢν
εἰς ἄλλους ἀρκεῖ τὸ παραδειγμά σας, εἰς ἡμᾶς καὶ ἡ συνέργειά σας εἶναι
πρὸς τὸ παρὸν ἀναγκαῖα. "Ω πόσον ἔνδοξον θέλει εἰσθαι εἰς τὴν πα-
τρίδα σου νὰ συνδράμῃ εἰς ἐλευθέρωσιν τῶν Ἐλλήνων, ἐνῷ αἱ ἄλλαι
Δυνάμεις μένουν ἀναίσθητοι εἰς τὴν φωνὴν τῆς δικαιοσύνης, τῆς θρη-
σκείας καὶ τῆς φιλανθρωπίας! Μόνον ἡ ἐν τοιούτον ἔργον δόξα ἡθελεν
ἔξαρκεσει εἰς ἀνταμοιβὴν της· ἀλλ' οἱ Ἑλληνες ποτὲ δὲν ἔφανησαν ἀχά-
ριστοι καὶ ποτὲ δὲν ἔστερεξαν νὰ μείνωσι κατάτεροι κατὰ τὴν γενναιό-
τητα. Καθὼς ἄλλοτε ἔστεφάνωσαν τὰς φιλίους πόλεις μὲ στεφάνους καὶ
ἐπίμησαν μὲ προεδρίας εἰς τὰς συνελεύσεις καὶ τοὺς ἀγῶνας, οὕτω πά-
λιν θέλουν τιμᾶ καὶ στεφανώσει τοὺς φίλους αὐτῶν καὶ συμμάχους.

»Εἰθε, ὁ σοφὲ ἀνερ, νὸς ἀξιωθῆ ἡ Ἑλλὰς νὰ σὲ ἀπολαύσῃ πάλιν
ὅχι δακρύοντα διὰ τὴν πτώσιν της, ἀλλὰ φαιδρὸν καὶ περιχαρῆ διὰ τὴν
ἀνάστασιν αὐτῆς καὶ εὐδαιμονίαν».

(2) Ἡ ἔκφρασις εὑρίσκεται ἐν ἐπιστολῇ δι' ἣς ὁ Daniel Webster
συγχάίρει τὸν Ἐβερεττ διὰ τὸ ἐν λόγῳ ἄρθρον (Webster, Private Cor-
respondence, τ. α', σ. 328, ἐν The Writings and Speeches of D.
Webster, τ. 17).

άφοριμήν είχε λάβει ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἐκδόσεως τῶν Ἡθικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, δαπάναις τῶν Ζωσιμαδῶν⁽¹⁾. Ἀναλύων τὴν ἐργασίαν τοῦ Κοραῆ ὁ Ἐβρερέττ ἐκθειᾶς τὸ γεγονὸς διτὶ οἱ πλούσιοι Ἑλληνες ἀφιερώνουσι τὰς περιουσίας των εἰς τὴν ἔκδοσιν βιβλίων καὶ τὴν πρόοδον τῆς παιδείας «γεγονός, γράφει, ὅπερ χαρακτηρίζει καὶ αὐθις τὸν μεταξὺ Τούρκων καὶ Ἑλλήνων ἀγῶνα, διτὶς δὲν εἶναι πόλεμος μεταξὺ βαρβάρων δεσποτῶν καὶ οὐχ ἥττον βαρβάρων δούλων, ὡς θέλουσι νὰ παραστήσωσιν τούτον φιλότουρκοι τινες, ἀλλ' ἀγῶν μεταξὺ σκληρῶν καὶ βαρβάρων κυριάρχων, ἀφ' ἐνός, καὶ ἐνὸς λαοῦ, ἀφ' ἑτέρου, οὗτινος τὰ μετὰ κόπου κτώμενα πλούτη ἀφιερώνονται εἰς συλλογὴν βιβλιοθηκῶν, ἐκτύπωσιν καὶ διάδοσιν βιβλίων, καλυτέρευσιν τῆς παιδείας, καὶ τοῦτο καθ' ἣν στιγμὴν τὸ αἷμα τῶν δομογενῶν των φέρει ἄφθονον ἐν Χίῳ ὑπὸ τὴν τουρκικὴν μάχαιραν, γυναικες καὶ παρθένοι κατὰ χιλιάδας σύρονται εἰς τὴν δουλείαν, ἀσθενεῖς δὲ καὶ γέροντες καίονται ζῶντες.

II

Τὸ ἐνδιαφέρον τὸ δποῖον ἡ ἐν Ἀμερικῇ κοινὴ γνώμη ἦρξατο δεικνύουσα διὰ τὰ ἐν Ἀνατολῇ συμβαίνοντα, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1822, ἡτο φυσικὸν νὸν ἔχῃ ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, καὶ τὸ Ἐλληνικὸν ζῆτημα νὰ θεωρηθῇ ἀρκούντως ἐνδιαφέρον ὥστε νὰ γίνῃ, ὅχι μόνον διεξοδικῶς πως ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς συμπαθείας, μνεία αὐτοῦ ἐν τῷ ἐτησίῳ διαγγέλματι τοῦ Προέδρου τῆς Ὀμοσπονδίας, κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1822⁽²⁾.

(1) «Ἀριστοτέλους Ἡθικὰ Νικομάχεια, ἐκδιδόντος καὶ διορθοῦντος Α. Κ. Δαπάνη τῶν ἀναξίως δυσπραγησάντων Χίων. Ἔν Παρισίοις Α. Ο Κ Β». Ἀφιεροῦται δὲ «τῇ νεοσυντάκτῳ Πανελλήνων πολιτείᾳ».

(2) B. Annals of Congress, 1822—1823, σ. 19. Πρόβλ. καὶ τὴν περὶ Μονρός καὶ Βέπτερο μελέτην τοῦ καθηγητοῦ κ. Ράδου, ἐν τῷ περιοδικῷ «Acropole» τευχ. α'.

«Είναι ἀδύνατον, ἔγραψε τὴν 4 Δεκεμβρίου 1822 ὁ Μονρός⁽¹⁾, ἀποτεινόμενος πρὸς τὰς Βουλάς, νὰ θεᾶται τις τὰς καταθλίψεις μὲς ὑφίσταται ἡ Ἑλλάς, χωρὶς νὰ συγκινηθῇ βαθύτατα. Τὸ δνομα τῆς Ἑλλάδος πληροὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν παρδίαν μὲ τὰ ὑψηλότερα καὶ εὐγενέστερα αἰσθήματα. Ἐξαιρετικὴ ἐπιτηδειότης καὶ λεπτότης εἰς τὰς τέχνας, ἥρωικὴ εὐγένεια εἰς τὰς πρᾶξεις, ἀγνὸς πατριωτισμός, ἐνθουσιώδης ζῆλος καὶ ἀφοσίωσις πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ἐνδύνται μετὰ τῶν ἀναμνήσεων μας περὶ ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ή ἐπὶ τοσούτους χρόνους ἔκλειψις τῆς χώρας ταύτης ὑπὸ τὸν καταθλίβοντα αὐτὴν σκοτεινὸν ζυγὸν εἰχε βαθέως λυπήσει τὰ γενναιόφρονα πνεύματα τοῦ παρελθόντος ἡτο συνεπῶς φυσικὸν ἡ νέα ἐμφάνισις τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ ὀρχικῷ του χαρακτῆρι, ἀγωνιζομένου ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας του, νὰ διεγείρῃ τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν συμπάθειαν πανταχοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ὅπαρχει δὲ ἵσχυρὰ ἐπλικὲς ὅτι δὲ λαὸς αὐτὸς θὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν του καὶ τὴν ἐν Ἰση μοίρα πρὸς τὰ λοιπὰ ἔθνη θέσιν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ».

Αἱ πρῶται συμπάθειαι, μὲς διήγειρεν ἐν Ἀμερικῇ ὁ ἐν Ἑλλάδι διεξαγόμενος ἀγών, γνωσθεῖσαι παρὰ τοῖς ἥγεταις τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐγέννησαν ἐν Ἑλλάδι τὴν ἰδέαν ὅτι αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, αἵτινες πρὸ τεσσαρακονταετίας μόλις εἶχον, διὰ τῶν δπλῶν, ἀποκτήσει τὴν ἐλευθερίαν των καὶ ἡσαν ἀμέτοχοι τοῦ ἐν τοῖς ἀνακτοβουλίοις τῆς Εὐρώπης ἐπικρατοῦντος ἀντιδραστικοῦ πνεύματος, θὰ ἥρχοντο ἐνεργῶς πως ἀρωγοὶ τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας μαχομένων. Ἐσκέφθησαν διτενοὶ οἱ τότε τὰς τύχας τῆς Ἑλλάδος ἵσθνοντες νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐπικοινωνίαν μετά τινων τῶν ἐν

(1) James Monroe, γεννηθεὶς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Βιργινίας τῷ 1758 ἀπεβίωσεν ἐν Νέᾳ Υόρκῃ τῷ 1831· ἡγωνίσθη κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ διεκρίθη κατόπιν ὡς ὕμομαδής, πληρεσθενόσιος καὶ γερουσιαστής τῆς Βιργινίας. Ἀντιπρόσωπεύσας τὴν πατρόδα του ὡς πρεσβευτής ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Ισπανίᾳ ἐγένετο Ὅπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν (1811—1817) καὶ Πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐπὶ δύο συνεχεῖς τετραετίας (1817—1825).

Εἰδοφήτη διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας καὶ ἀνέθεσαν εἰς τὸν Ἀνδρέαν Λουριώτην, ὅστις εὐρίσκετο ἐν Εὐρώπῃ ἐντεταλμένος τὴν ἔξενθεσιν δανείου, νὰ προσταθῆσῃ νὰ ἐπιτύχῃ ἐκ μέρους τῆς ἐν Οὐδαισιγκτῶνι κυβερνήσεως βοήθειαν, ὃσον ἔνεστιν ἡττον πλατωνικήν.

Ἄφιχθεις εἰς Λονδίνον ὁ Λουριώτης ἀπετάχη, ἐν τῇ Ἰδιότητι ἀπεσταλμένου τῆς προσωφρινῆς τὸν Ἐλλήνων Κυβερνήσεως, πρὸς τὸν Ἀμερικανὸν πρεσβευτὴν Rush, ὅστις τὸν ἐδέχθη εὐγενέστατα μετά τινας δὲ προφορικὰς συνδιαλέξεις ὑπέβαλεν ἀντῷ τὴν 20 Φεβρουαρίου 1823 σχοινοτενὲς ὑπόμνημα, ἐν τῷ δποίῳ, ἀφοῦ ἔξετίθεντο διὰ μακρῶν τὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι καταστάσεως, ἔζητετο, ἐν τέλει, ἢ βοήθεια τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἥτις θὰ ἥδυνατο νὰ ἐκδηλωθῇ διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως διπλωματικῶν σχέσεων μεταξὺ τοῦ Προέδρου τῆς Ὁμοσπονδίας καὶ τῆς προσωρινῆς Ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως⁽¹⁾.

Τὸ ὑπόμνημα τοῦ Λουριώτη, διαβιβασθὲν ὑπὸ τοῦ Rush εἰς Οὐδαισιγκτῶνα, ἐγένετο ἀντικείμενον μακρᾶς συζητήσεως ἐν προεδρικῷ συμβουλίῳ⁽²⁾, πρὸιν ἢ ἀποφασισθῇ ἢ εἰς τοὺς Ἐλλήνας δοτέα ἀπάντησις καὶ αἱ πρὸς τὸν Rush σχετικαὶ δόηγίαι, τοσοῦτο μᾶλλον καθόσον οἱ πόθοι τῶν Ἐλλήνων εἶχον εῖρει συνιγγόρους οὐ μόνον ἐν τῇ διπλωματικῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν⁽³⁾ ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Ἀμερικανικῆς Κυβερ-

(¹) Bk. Annals of the Congress, 18th Congress, 1st session, τόμ. β. σ. 2925 καὶ ἐπ.

(²) Ο τότε Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν John Quincy Adams (ὅστις τῷ 1825 διεδέχθη τὸν Monroe εἰς τὸ ἀξιωμα τοῦ Προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν) ἀναγράφει διὰ μακρῶν εἰς τὸ ἀπομνημονεύματά του τὰ τῆς ἐν λόγῳ συζητήσεως (τ. 6, σ. 173 καὶ ἐπ.).

(³) Ἰδίᾳ τὸν ἐν Παρισίοις πρεσβευτὴν Gallatin, ὅστις εἶχεν ὑποβάλει τὴν σκέψιν αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ἐλλήνας διὰ τῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ ἀμερικανῶν πολεμικῶν πλοίων, 1 φρεγάτας, 1 κορβέττας καὶ 1 γολέττας. (⁴ O Abert Gallatin, ὅστις καθ' ὅλον τὸν ἄγνων παρέμεινεν ἔνθερμος φιλέλλην, ἔγεννήθη ἐν Ἐλβετίᾳ τῷ 1761 καὶ ἀπέθανεν ἐν Long Island τῆς Νέας Υόρκης τῷ 1849. ὑπηρέτησε τὴν πατρίδα του ὡς πρε-

νήσεως τὸν Υπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν Crawford καὶ κυρίως τὸν τὸν Στρατιωτικῶν Calhoun⁽⁵⁾. Ὅταν διώρεις ἡ συζήτησις ἔφιασεν εἰς τὰ ἐνδεχομένως κατὰ τὸν Τούρκων ἡγετέα μέτρα δὲν κατέστη δυνατή ἡ ἐπίτευξις συμφωνίας, ὃ δὲ Ἀδαμς, ὅστις, κατὰ τὴν Ἰδίᾳ ἔκρασίν του, «δὲν ἐσκέπτετο τόσον ἐλαφρῶς προκειμένου περὶ πολέμου κατὰ τῆς Τουρκίας», συνέταξεν ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸν Μονρόε τὴν πρὸς τὸν Λουριώτην, διὰ τῆς ἐν Λονδίνῳ πρεσβείας, σταλεῖσάν ἀπάντησιν τὴν 18 Αὐγούστου 1823⁽⁶⁾.

«Ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς, ἣν μοῦ ἐκάματε τὴν τιμὴν νὰ μοῦ ἀπευθύνετε, ἔγραψεν ὁ Ἀδαμς πρὸς τὸν Ἐλληνα ἀπεσταλμένον, μοῦ διεβιβάσθη ὑπὸ τοῦ ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτοῦ καὶ ἔτυχε τῆς προσηκουόσης προσογῆς ἐκ μέρους τοῦ Προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

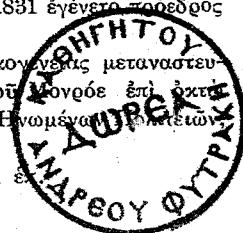
Τὰ αἰσθήματα μὲ τὰ δποῖα οὗτος παρηκολούθησε τὸν ἀγῶνα τῶν συμπατριωτῶν σας ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἀνεξαρτησίας ἐγένοντο πρόδηλα εἰς τὰ ὅμιατα τῆς οἰκουμένης, διὰ τοῦ πρὸς τὸ Κογκρέσον προεδρικοῦ διαγγέλματος. Τὰ αὐτὰ δὲ αἰσθήματα συμμερίζεται πλήρως ὁ λαὸς τῆς Ὁμοσπονδίας, ὅστις συμπαθῶν πρὸς τοὺς ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας ἀγωνίζομένους, διποσδήποτε καὶ ἀν ἀναπετάσωσι τὴν σημαίαν των, ἔδειξεν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀνδρείαν μὲ τὴν δποίαν οἱ Ἐλληνες ὑπερασπίζονται τὴν ἐλευθερίαν των, τοσοῦτο μᾶλλον καθόσον βλέπων τὸν σημερινὸν ἡρωισμὸν των ἀναμιμνήσκεται τῆς μεγάλης δόξης τῶν προγόνων των ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Ἐπαμεινώνδα καὶ τοῦ Φιλοποίμενος.

»Αλλ' ἐνῷ ἀφ' ἐνὸς αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι θερμῶς εὔχον-

σθευτής εἰς διαφόρους αὐλάς τῆς Εὐρώπης καὶ τῷ 1831 ἐγένετο παρέδρος τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης Νέας Υόρκης.

(¹) John Caldwell Calhoun, ἐξ Ἰελανδικῆς οἰκουμένης μεταναστεύσασης εἰς N. Καρολίναν, ἔχομάτισεν ὑπουργὸς τοῦ Μονρόε ἐπὶ ἀντεπίστη καὶ βροδύτερον ἔξελέγη ἀντιπρόσδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἀπέθανε δὲ τῷ 1850.

(²) Annals of the 18th Congress, σ. 2928 καὶ εἰς τὸν Αὐγούστον της 1823.

ται νὰ ίδωσι τοὺς Ἑλλήνας ἐπικρατοῦντας, ἀφ' ἔτέρου ἀδυνατοῦντιν, ὡς ἐκ τῶν καθηκόντων μάτινα ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς διεθνοῦς των θέσεως, νὰ συμμετάσχωσιν ἐνὸς πολέμου, τοὸς ὃν εὐρίσκονται ἐν οὐδετερότητι. Διατελοῦσιν ἐν εἰρηνικαῖς σχέσεσι μεđ δὲν τοῦ κόσμου, ἡ δὲ πολιτικὴ εἰς ἣν σταθερῶς ἐμμένονται καὶ αἱ κατὰ τὸ διεθνὲς δίκαιοιν ἑποχοεργεις των ἐμποδεῦσονται αὖταις νὰ καταστῶσιν ἐκούσιοι ἀφωγοὶ ἐνὸς ὅγηνος ὅστις θὰ ἐπλεκεν αὐτὰς εἰς πόλεμον.

Ἐὰν ἡ πορεία τῶν γεγονότων καταστήσῃ τοὺς Ἑλλήνας ἵνανοὺς νὰ δραγανωθῶσιν εἰς Κράτος ἀνεξάρτητον, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, ἔγραφεν ἐν τέλει ὁ Ἀδαμς, θὰ εἴναι ἐκ τῶν πρώτων οἵτινες θὰ δεχθῶσιν αὐτοὺς ἐν τῇ τοιαύτῃ ἰδιότητί των, ἐν τῇ μεγάλῃ οἰκογενείᾳ τῶν ἑθνῶν καὶ θὰ ἀποκαταστήσωσι διπλωματικὰς καὶ ἐμπορικὰς σχέσεις, οἷαι ἀριθμόουσιν εἰς τὰ ἀμοιβαῖα συμφέροντα τῶν δύο Κρατῶν, ἀναγνωρίζουσαι μετ' ἰδιαιτέρας γαραῖς, ὃς ἀδελφὴν Δημοκρατίαν, τὴν νέαν ἀνεξάρτητον Ἐπικράτειαν».

Ἐπεξηγῶν δὲ εἰς τὸν Rush τοὺς λόγους οἵτινες ὑπηγόρευσαν τὴν πρὸς τὸν Λουριώτην δοθεῖσαν ἀπάντησιν ὁ Ἀδαμς ἔγραφεν διτὶ «αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι εἶχον ἀναγνωρίσει τὴν ἀνεξάρτησιαν ἔνων ἑθνῶν μόνον ὅταν ἡ ἀποκατάστασις αὐτῶν δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀντικείμενον σοβαρᾶς ἀμφισβητήσεως. Οὗτος εἶχον ἀναγνωρισθῆ ἀι ἐν Εὐρώπῃ διαδοχικῶς λαβοῦσαι χώραν πολιτειακὴν μεταβολὴν⁽¹⁾, τελευταίως δὲ ἡ ἀνεξάρτησία τῶν τέως Ἰσπανικῶν ἀποικιῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Η παροῦσα ὅμως κατάστασις τῶν Ἑλλήνων δὲν δικαιολογεῖ ἀκόμη τὴν ἐπὶ τοιούτων βάσεων ἀναγνώρισιν αὐτῶν».

Ἀπὸ καθαρῶς νομικῆς ἀπόψεως ἡ γνώμη τοῦ Ἀδαμς, ἀντανακλῶσα τὴν τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἥτο ἵσως δρόμη,

(1) Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι εἶχον π.χ. ἀναγνωρίσει τὰ διάφορα πολιτεύματα, τὰ διόπτα ἐπηκολούθησαν ἐν Γαλλίᾳ τὴν πτῶσιν τῆς Βασιλείας.

καθότι ἡ Πιλήη θὰ ἦτο ἐν τῷ δικαιῷ θεωροῦσα τὴν ἀναγνώρισιν τῶν Ἑλλήνων ὡς πρᾶξιν διάγον φύλακὴν ἐκ μέρους τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν οὐδόλως ἦτο ἀκόμη θετικὸν ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ἐπιτύχει δριστικῶς πλέον τὴν ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ὄχυρου. Τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως ἐπηρέασαν δημόσιες τότε αἱ ἴδεαι τοῦ Μονρόες, τὰς διοίας οὗτος ἔμελλε νὰ διατυπώσῃ ἐν τῷ γνωστῷ διαγγέλματι τοῦ Δεκεμβρίου 1823, διὰ τοῦ διόπτου ἐσκόπει νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀνάμιξιν τῆς Ἐνδρώπιης εἰς τὰ τῆς Ἀμερικανικῆς ἥπεριστο πράγματα καὶ ἰδίᾳ νὰ προλάβῃ τὴν ἐνδεχομένην παρεμβολὴν προσκομιμάτων εἰς τὴν τελείαν ἀποκατάστασιν καὶ ἀναγνώρισιν τῶν τέως νοτιοαμερικανικῶν Ἰσπανικῶν ἀποικιῶν ὡς ἀνεξαρτήτων κρατῶν. Ο φόβος μήπως αἱ εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις προσάψωσιν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας διτὶ ἀναμιγνύονται εἰς τὰ τῆς Εὐρώπης καθ' ἣν στιγμὴν ἀκριβῶς δ Πρόσδρος τῆς Ὀμοσπονδίας ἥτοι μάζετο νὰ προσκαλέσῃ τὴν Εὐρώπην δπως ἀπόσχῃ πάσης ἀναμίξεως εἰς τὰ τῆς Ἀμερικῆς, δὲν ὑπῆρξε βεβαίως ἀμέτοχος τῆς εἰς τὸν Λουριώτην δοθεῖσις ἀπαντήσεως⁽¹⁾. Τὸ Ἑλληνικὸν δόμως ἔγγητημα είχε πλέον τεθῆ ἐπὶ τάπτηος καὶ ἔμελλε χάρις εἰς τοὺς ἐν τῷ Κογκρέσῳ φιλέλληνας νὰ γίνῃ ἐκ νέου ἀντικείμενον διεξοδικῶν συζητήσεων, αἵτινες, καίτοι δὲν κατέληξαν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, ἔμελλον ἐν τούτοις νὰ ἔχωσι σοβαρὸν ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς ἐν Ἀμερικῇ δημοσίας γνώμης καὶ νὰ προκαλέσωσι τὸν Ἑλληνικὸν ἐκεῖνον κληρονόμον τοιούτοις τὰ φιλάνθρωπα ὑπὲρ τῶν πασχόντων Ἑλλήνων ἀποτελέσματα δὲν εἶναι εὔκολον νὰ λησμονήσωμεν.

III

Τὸ πυρεδρικὸν διάγγελμα, ἀφ' ἐνός, καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀμερικανικοῦ τύπου καὶ τῆς ἐν γένει δημοσίας γνώμης ὑπὲρ τῶν

(1) Πρβλ. Webster, Private Correspondence, τ. α', σ. 332 (Βεπτέριο πρὸς τῆς "Εβερεττ, 6 Δεκεμβρίου 1823).

Έλλήνων, άφ' έτερου, προηγούμασαν τὸ ἔδαιφος διὰ μίαν κοινοβουλευτικὴν συζήτησιν περὶ τοῦ ἐπικαίρου ή μὴ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἀνεφέραμεν ἡδη ἀνωτέρω τὸ ὑπὸ τοῦ Ἐβρεοῦ δημοσιευθὲν ἄρθρον ἐν τῇ North American Review, κατ' Ὁκτώβριον τοῦ 1823· τρεῖς μῆνας βραδύτερον ὁ αὐτὸς φιλέλλην ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ Boston Daily Advertiser καὶ ἐν τῷ Boston Recorder⁽¹⁾, μὲ τὴν ὑπογραφὴν «φίλος τῆς Ἑλλάδος»⁽²⁾, σειρὰν ἀριθμού, ἐν οἷς ἔξιστορεὶ συντόμως τὰ τῆς ἐκρηκτικῆς καὶ ἔξελεξεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας μέχρι τῶν τελευταίων γεγονότων, ἐπιμυμῶν νὰ δώσῃ, ὡς γράφει ὁ Ἰδιος, μίαν ὅσον ἔνεστι σαφεστέραν ἰδέαν τῆς καταστάσεως, ἐν μέσῳ τῶν λαμβανομένων ἀντιφατικῶν εἰδήσεων.

‘Ο δὲ Ἀλέξανδρος ΧΙλλ Ἐβρεοςτ⁽³⁾, ἐν τῇ ὑπ’ αὐτοῦ ἀνωνύμως δημοσιευθείσῃ τῷ 1822 ἐπισκόπησει τῆς διεθνοῦς πολιτειᾶς καταστάσεως⁽⁴⁾, ἡ σχολή θη διεξοδικῶς καὶ ὑπὸ φιλελληνικῶν τατον πνεῦμα με τὴν ἐν τῇ Ἑγγὺς Ἀνατολῇ κατάστασιν.

«Η πολιτική της Εύρωπης έναντι των Έλλήνων, έγραφεν ό διακεκριμένος 'Αμερικανός, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ως reductio in absurdum τῆς θεωρίας τῆς «νομιμότητος». 'Ορδαὶ λαοῦ νομάδος καὶ βαρβάρου, καταστρέψασι διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας τὴν ὀραιοτέραν χριστιανικὴν γῆν, ἐπέτυχον νὰ καταλάβωσι τὴν ἀρχήν. Οἱ βάρβαροι αὐτοὶ εἶναι κοινοὶ ἔχθροι ὅλοκλήρου τῆς Εύρωπης, ἦν ἐπανεύημμένως ἀπετειράμνησαν νὰ ἐρημώσωσι, μόνον δὲ ἡ ἔλλειψις ἵκανῆς ἰσχύος ἀνεχαίτισεν αὐτούς. 'Εξ ἄλλου, ἀντὶ νὰ μιμηθῶσι τὸν πολιτισμὸν τῶν γειτόνων χρι-

⁽¹⁾ 20 καὶ 27 Δεκεμβρίου 1823 καὶ 3 καὶ 10 Ιανουαρίου 1824.

(²) A Friend of Greece.

⁽³⁾ Αδελφός του Ἐδουάρδου, γεννηθεὶς ἐν Βοστώνῃ τῷ 1792, ἀποθανὼν ἐν Κίνα τῷ 1847, διπλωμάτης καὶ συγγραφεὺς.

(4) Europe, or a general survey of the present situation of the principal powers with conjectures on their future, by a citizen of the United States, London 1822. Bl. i8, 192 και ἔπ.

στιανικῶν λαῶν, παρέσχον καὶ πάλιν εἰς τὸν κόσμον τὰ ἀπεγνθε-
στερα παραδείγματα βαρβαρότητος καὶ ἀπανθρωπότητος. Οἱ “Εἰ.-
λῆνες τούναντίον εἶναι κλάδος ἐκ τῶν τὰ μάλιστα εὐνυπολιή-
πτων τῆς Εὐρωπαϊκῆς οἰκογενείας, δύντες ίδιαιτέρως ἀξιάγαστοι
λόγῳ τῆς πνευματικῆς ὁφελῆς ἦν ἡ λοιπὴ Εὐρώπη ἔχει ἔναντι
αὐτῶν καὶ χάρις εἰς τὴν δροίαν οἱ Εὐρωπαῖοι ὁφείλουσι τὴν ση-
μερινὴν ὑπεροχὴν των ἐν συγκρίσει πρόδη τοὺς ἄλλους λαούς. Ἡ
δὲ Ιερὰ Συμμαχία, ἥτις ἔχει ἀηρύζει τὸ δόγμα τῆς ἐπεμβάσεως,
ῶφειλεν ἀκριβῶς νὰ ἔφαρμόσῃ αὐτό, ἐπεμβαίνουσα, εἰς τὴν περί-
στασιν ταύτην, ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. 'Αλλ' ἀντὶ τούτου οἱ Σύμ-
μαχοι ἔχουσι παραδόξως πως σχεδὸν συμμαχήσει μετὰ τῶν Τούρ-
κων καὶ ἀντὶ νὰ συνδράμουν εἰς τὴν Ἰδρυσιν Κράτους ἐλευθέ-
ρου προτιμῶσι τὴν παροῦσαν κατάστασιν καὶ τοὺς “Ἑλληνας
ὑποδούλωμένους ἔως ὅτου ενρεθῇ περίστασις νὰ ίδιοποιηθῶσιν
αὐτοὶ τὰς Τουρκικὰς κτήσεις».

“Ος πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητῆματος εἰς τὰς συζητήσεις τοῦ Κογκρέσου, αὗτη ὁφεῖλεται εἰς τὸν ἐκ Μασσαχου-
σέτης πληρεξούσιον Δανιὴλ Βέπστερ⁽¹⁾.

Αφ ἡς ἐποχῆς ἦτο ἀκόμη σπουδαστής, ὁ Βέπτερος εἶχεν ἐπιδείξει ἔξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰ ἀφορῶντα τὴν διεθνῆ πόλι-

(¹) Ο Daniel Webster ἐγέννηθη τῷ 1782 ἐν New Hampshire. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὰ νομικά διεκρίθη ὡς δικηγόρος καὶ τῷ 1813 μέχει τοῦ 1817 ἀντεπροσώπευσε τὴν πατρίδα του εἰς τὸ Κογκρέσον. Ἐπανελεγεῖς τῷ 1823 ἐν Μασσαχουσέτῃ, ὅπου εἶχεν ἔγκατασταθῆ ἐν τῷ μεταξύ, διεκρίθη καὶ πάλιν εὐθὺς ἀτ' ἀρχῆς μὲ τὸν φιλελληνικὸν λόγον του, ἐξηκολούθησε δὲ ἐπὶ μακρὸν ἀσχολούμενος εἰς τὴν πολιτικήν. Ἀπεβίωσε τῷ 1852. Περὶ τοῦ φιλελληνισμοῦ τοῦ Βέρτοντερ προβλ., πλὴν τῆς προμηθείσης μελέτης του κ. Ράδου, Henry Cabot Lodge, Daniel Webster, Βοστώνη 1883, George Ticknor Curtis, Life of Daniel Webster, Νέα Υόρκη 1870, F. A. Ogg, Daniel Webster, Φιλαδέλφεια 1914, The writings and speeches of Daniel Webster (ἴδια τοὺς τόμους τοὺς ἀφροδάντας τὴν βιογραφίαν, τὰς ἀγορεύσεις καὶ τὴν ἀλληλογραφίαν) καὶ τὸ ἐν τῇ Greek Review τοῦ Σικάγου δημοσιευθὲν κατὰ Μάιον 1924 ἄρθρον τοῦ πρεσβυτοῦ κ. Τσαμαδοῦ, Daniel Webster and the Greek independence.

τικὴν ζητήματα, παιδικού ουμήσας λεπτομερῶς τὰ τῆς ἀνόδου καὶ τῆς πτώσεως τοῦ Ναπολέοντος. Εἶλικρινῶς φιλελεύθερος, ἀπεγνητεύθη πικρῶς ἐκ τῆς ἀντιδράσεως ἡτοῖς ἐπιχολούμενοῖς τὴν ἡτταν τοῦ μεγάλου στρατηγάτου καὶ ἴδιᾳ ἐκ τῆς πολιτικῆς τῆς Ιερᾶς Συμμαχίας, κατελήφθη δὲ ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς Ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὅταν ἔξελέγη καὶ πάλιν πληρεξούσιος τῆς Μασσαχουσέτης τῷ 1823 ἀπεφάσισεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ λάβῃ τὸν λόγον ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων⁽¹⁾, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἵνα παταξῇ τὴν Ιερὰν Συμμαχίαν, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὅπως ἔγραψε πρὸς τὸν Ἐβερεττ⁽²⁾, «μὲ τὴν ἐλπίδα τὸ Κογκρέσον νὰ ἀξιωθῇ νὰ είναι τὸ πρῶτον κυβερνητικὸν σῶμα, μεταξὺ ὅλων τῶν πεπολιτισμένων ἑθνῶν, τὸ δοποῖον δημοσίᾳ θὰ χαρῇ ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τῶν Ἐλλήνων δίδον συγχρόνως εἰς τὴν Εὐδρόπην τὸ παραδειγμα τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Ἐλληνικῆς ἀνεξαρτησίας διὰ τῆς ἀποστολῆς εἰς Ἐλλάδα διπλωματικοῦ ἀντιπροσώπου».

'Ἐν τῇ σκέψει τοῦ Βέπτερο ἡ ἔκβασις τοῦ Ἐλληνικοῦ ἀγῶνος ἔμελλε νὰ ἔχῃ σπουδαιοτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς ὅλων τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἑθνῶν, ἐὰν δὲ ἐθριαμβεύει θὰ ἐσήμαινε τὸ τέλος τῆς Ιερᾶς Συμμαχίας. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Νοεμβρίου 1823 ἔγραφεν ἥδη πρὸς τὸν Ἐβερεττ⁽³⁾: «Βεβαίως κάτι θὰ πράξω χάριν τῶν Ἐλλήνων. Ἡ ἔλεεινὴ ἔκβασις τῆς Ἰσπανικῆς ἐπαναστάσεως⁽⁴⁾ αὐξάνει τὴν σημασίαν τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος καὶ ἐπίζω νὰ δυνηθῶ ἐπιτυχῶς νὰ ἀντιμετωπίσω τὴν σχέτικὴν συζήτησιν».

Πιστὸς εἰς τὰς ἴδεας του καὶ κατόπιν συνεννόήσεως μετ' ἄλλων φιλελήνων⁽⁵⁾ δὲ Βέπτερο ὑπέβαλε τὴν 7 Δεκεμβρίου 1823 εἰς

(¹) Private Correspondence, σ. 328—9.

(²) Τὴν 5 καὶ 21 Δεκεμβρίου 1823, ἔνθ. ἀν. σ. 332 καὶ 336.

(³) Webster, Private Correspondence, τ. α', σ. 327-8.

(⁴) "Ἡτοις κατεστάλη διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Γαλλίας, ὡς ἐντολοδόχου τῆς Ιερᾶς Συμμαχίας.

(⁵) Ἰδίᾳ μετὰ τοῦ Ἐρρίου Κλαίη καὶ τοῦ Ἐβερεττ, πρὸς τὸν δοποῖον ἐπανειλημμένως ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ του δὲ Βέπτερο ἔκφράζει τὴν εὐ-

τὸ Κογκρέσον πρότασιν δι' ἣς παρείχοντο διὰ νόμου εἰς τὸν Πρόεδρον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τὰ μέσα δπος καλυφθῆ ἢ δαπάνη ἢν θὰ προυκάλει διορισμὸς ἐπιτετραφμένου ἢ πράκτορος ἐν Ἐλλάδι, ὅπόταν δὲ Πρόεδρος θὰ ἔκρινε σκόπιμον νὰ προβῇ εἰς τοιοῦτον διορισμόν⁽¹⁾. Ἐπεξηγῶν δὲ τὴν πρότασιν ταύτην δὲ Βέπτερο ὑπέμνισε τὸ τελευταῖον διάγγελμα τοῦ Προέδρου Μονρός, ἀπὸ 2 Δεκεμβρίου 1823⁽²⁾, ἐν τῷ δποίφ δ ὑπατος ἀνοχων τῆς Ομοσπονδίας ἔξέφραζε τὴν ἰσχυρὰν ἐλπίδα του περὶ τῆς τελικῆς ἐπικρατήσεως τῶν Ἐλλήνων «καθότι ἐκ τῶν εἰς χειρας τῆς Ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως πληροφοριῶν προέκυπτεν διτὶ οἱ ἐχθροὶ των εἰχον διὰ παντὸς πλέον ἀπολέσει τὴν ἐπ' αὐτῶν ἔξουσίαν, καὶ διτὶ ἡ Ἐλλὰς θὰ καθίστατο καὶ πάλιν ἔθνος ἐλεύθερον, ἐπανακτῶσα ἰστίμον πρὸς τοὺς ἄλλους λαοὺς θέσιν ἐν τῷ κόσμῳ, γεγονὸς δπερ διακαῶς αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι εὔχονται αὐτῆς».

'Ἐφ' δοσον δ ἀρχιγὸς τοῦ Κράτους είχεν ἔκφράσει τὴν γνώμην διτὶ οἱ Τοῦρκοι είχον διὰ παντὸς ἀπολέσει τὴν ἐπὶ τῆς Ἐλλάδος κυριαρχίαν των, ἥρμοζεν εἰς τὸ Κογκρέσον, κατὰ τὸν Βέπτερο, νὰ ἔκφράσῃ καὶ αὐτὸ δὲ τὸ προκειμένου τὰς σκέψεις του, καὶ νὰ ἔκφρασῃ, ἀπαντῶν τρόπον τινὰ εἰς τὸ προεδρικὸν διάγγελμα, τὰς συμπαθείας του πρὸς τὰς θυσίας καὶ τὰ δεινοπαθήματα ἐνὸς ἥρωικον ἔθνους, θυσίας καὶ δεινοπαθήματα ἀτινα ὥφειλον νὰ διεγέρωσι τὴν συμπάθειαν παντὸς φιλελεύθερου ἀνδρὸς ἐν τε τῇ Εὐδρόπῃ καὶ τῇ Ἀμερικῇ. 'Αλλ' ἀνεξαρτήτως τοῦ τι γίνεται ἀλλαχοῦ οἱ Ἀμερικανοὶ ὥφειλον νὰ μὴ ἀπόσχωσιν ἀπὸ τοῦ νὰ

γνωμοσύνην του διὰ τὰς ευμβούλιας καὶ πληροφορίας περὶ Ἐλλάδος δὲ τῷ παρέσχεν δὲ διειθυντὴς τῆς North American Review (B. L. Private Correspondence, ίδιᾳ σ. 336, ὡς καὶ ἐν Π. M. Κοντογιάννη, Χιακά Χρονικά, τεῦχος ε'. σ. 167. ἐπιστολὴν σχετικὴν τοῦ Ἐβερεττ πρὸς τὸν Κορανγ).

(¹) Τὸ κείμενον ἐν Annals of Congress, 18th Congress, 1st session, σ. 806 καὶ ἐπ.

(²) Annals of 18th Congress, σ. 13 καὶ ἐπ.

ένεργειστων ἐλευθέρως τὴν γνώμην των ἐν σχέσει μὲ τὸ Ἑλληνικὸν ζῆτημα, ἐφ' ὃσον τὸ τοιοῦτον ἡδύνατο νὰ γίνῃ, χωρὶς νὲ περιπλακῇ ἡ χώρα εἰς πόλεις θὰ ἔδει νὰ δεῖξωσιν αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι εἰς τὰ δῆματα τοῦ κόσμου (καὶ ἐδῶ ἐπαναφαίνονται τὰ ἔναντι τῆς Ιερᾶς Συμμαχίας αἰσθήματα τοῦ φήτωρος) ὅτι ὑπάρχει τοὐλάχιστον μία κυβέρνησις, ἐλευθέραν ἔχουσα γνώμην ὅπον ἀφορᾷ τὸν βάροβιον ἐκείνον δεσποτισμόν, εἰς ἣν ἐπετρέπεται, ὑπὸ τὰ δῆματα τῶν Χριστιανῶν ἡγεμόνων, νὰ καταπνίξῃ διὰ τῶν ἀπανθρωποτέρων μειόδων ἕνα συμπαθῆ Χριστιανικὸν λαόν. «Ἄδυνατῶ νὰ εἶπω, προσέθεσεν δὲ ἐνθερμος φιλέλλην, ἐὰν οἱ Ἑλληνες θὰ ἐπιτύχωσι, διότι αὐτὸς εἶναι θέλημα Θεοῦ. Ἀλλ' ὃσον ἀφορᾷ ἐμέ, ἐὰν ἔμελον αὐτοῖς νὰ ἀκούσω διὰ ἀπέτυχον, διὰ τὴν τελευταία τῶν φάλαγξ διηῆθε διὰ στόματος τουρκικῆς μαχαίρας, διὰ τὸ πῦρ ματέβαλεν εἰς τέφραν τὴν τελευταίαν τῶν πόλιν καὶ διὰ τοῦ οὐδὲν ἀπομένει ἐν ᾧ ἡ χώρᾳ ἔχειτο ποτε ἡ Ἑλλὰς εἰμὶ μία μεγάλη ἀχανῆς ἔρημος, θὰ μείνω τοὐλάχιστον ἵνανοποιημένος διὰ σᾶς παρεκάλεσα δύπως, ἐν δυνόματι ἐπτὰ ἐκατομμυρίων ἐλευθεροπολιτῶν, τοὺς δώσετε τοὐλάχιστον τὴν χαρὰν μιᾶς φιλικῆς φωνῆς». Τελευτῶν δὲ Βέπτερος ἔξήτησεν δύπως ἡ πρότασίς του συζητηθῆ ἐν τινὶ τῶν προσεχῶν συνεδριάσεων, δύπερ καὶ ἐγένετο ἔνα μῆνα περίπου βραδύτερον.

'Ἐν τῷ μεταξύ, διάφοροι ἀναφοραὶ εἶχον ὑποβληθῆ ὑπὸ πληρεξουσίων, ἐκ μέρους τῶν συμπολιτῶν των, χάριν τῶν Ἑλλήνων.

"Ἡδη πρὸ ἔτους, τὴν 24 Δεκεμβρίου 1822⁽¹⁾ δὲ πληρεξουσίος Dwight «ἐκ μέρους 138 ἀξιοσεβάστων πολιτῶν τῆς Washington καὶ Georgiatown» εἶχεν ὑποβάλει τὴν εὐχὴν εἰς τὸ Κογκρέσον δύπως ψηφισθῶσι δύο ἔως τρία ἐκατομμύρια δολλαρίων, ἵνα ἀποσταλῶσιν εἰς Ἑλλάδα τρόφιμα καὶ ἐν γένει πᾶν εἶδος οὐτινος εἶχον ἔκει ἀνάγκην, ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει βοηθείας ἀναλόγου ληφθείσης ἐν Ἀμερικῇ ἐκ μέρους τῆς Γαλλίας πρό τινων δεκαετηρίδων, κατὰ τὸν ὑπέρ ἀνεξαρτησίας κατὰ τῶν Ἀγγλων

⁽¹⁾ Annals of 17th Congress, 2d session, σ. 458 καὶ ἐπ.

πόλειμον. Ἡ πρότασις δὲν ἐψηφίσθη μεωρημένσα ὑπὸ τῆς πλειονψηφίας ὃς ἐπικίνδυνος διὰ τὴν διατήρησιν τῆς οὐδετερότητος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τὸ παράδειγμα ὅμως τοῦ Dwight δὲν παρεμεινεν ἀνεπιμεμπτῶν. Οὕτω τὴν 29 Δεκεμβρίου 1823 δὲ πληρεξουσίος Μόργκαν ὑπέβαλεν ἀναφορὰν «ἐπιτροπῆς συστατείσης κατὰ τινὰ πολυάριθμον καὶ ἀξιοσέβαστον συνάθροισιν τῶν κατοίκων Νέας Υόρκης», συνελθόντων δύπως ἐξετάσωσι τὴν ἐν Ἑλλάδι κατάστασιν καὶ οἵτινες ἀπεφάσισαν νὰ παρακαλέσουν εὔσεβάστως τὸ Κογκρέσον δύπως ἀναγνωρισθῆ ἡ Ἑλληνικὴ ἀνεξαρτησία, λαμβανομένου ὑπὸ δψιν ὅτι κατὰ τὴν γνώμην τῶν συμπολιτῶν των οἱ Ἑλληνες εἶχον πλέον δειχθῆ ἵκανοι νὰ διατηρήσωσι τὴν ἀνακτηθεῖσαν ἐλευθερίαν των⁽²⁾. Τὴν 2 Ιανουαρίου 1824 δὲ πληρεξουσίος Πόινσεττ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸ Κογκρέσον ψήφισμα τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως (δῆλο τῆς βουλῆς) τῆς πολιτείας Νοτίου Καρολίνας, ἀπὸ 20 Δεκεμβρίου 1823, καθ' ὃ «ἡ πολιτεία N. Καρολίνας, παρακολουθοῦσα μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος τὸν εὐγενῆ καὶ πατριωτικὸν ἀγῶνα τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων, πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τῶν ἀπίστων καὶ βαρβάρων τῆς Ιερᾶς γῆς τοῦ Λεωνίδα καὶ τοῦ Σωκράτους, θέλει ἐπιδοκιμάσει μετὰ χαρᾶς τὴν ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως ἀναγνώρισιν τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας»⁽³⁾. Τέλος δὲ Βέπτερος δίς κατὰ Ιανουαρίου 1824 ὑπέβαλεν ἀναφορὰς τῶν κατοίκων Βοστώνης καὶ Οὐασιγκτῶνος, ἐμφροδουμένας ἐκ τοῦ αὐτοῦ φιλελληνικοῦ πνεύματος. 'Ἐν τῇ πρώτῃ, ἀπὸ 5 Ιανουαρίου⁽³⁾, ἐπιτροπὴ τῶν κατοίκων Βοστώνης καὶ περιχώρων «ἔξεφραζε τὴν ἀγανάκτησιν ἦν προουκάλει δὲ βράβιας τρόπος καθ' ὃν οἱ Τούρκοι διεξῆγον τὸν κατὰ τῶν Ἑλλήνων πόλεμον, καὶ ἱκέτευε τὸ Κογκρέσον νὰ ἐπιστήσῃ τὸ ταχύτερον τὴν εὐμενῆ προσοχήν του ἐπὶ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος, λαμβανομένου ὑπὸ δψιν ὅτι ἡ ἴδρυσις ἐλευ-

⁽¹⁾ Annals of 18th Congress, σελ. 890 καὶ 3106.

⁽²⁾ Αὐτόθι σελ. 915.

⁽³⁾ Αὐτόθι σ. 931.

νέοιου Κράτους ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μεσογείῳ, περιλαμβάνοντος, πάλιν τῶν ἀπτῶν τῆς ροτίου Ἐλλάδος, τὰς νήσους τοῦ Ἀσχιτελάγους, μετὰ τῆς Κορίτης καὶ Κύπρου, θὰ ἀπετέλει φραγμὸν πατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς βαρβαρότητος καὶ θὰ διηγούλυνε τὴν διεξαγωγὴν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων, περιοριζομένων ἐξ ἀνάγκης τὸ γε νῦν ἔχον εἰς ἓνα μόνον τορφικὸν λιμένα⁽¹⁾. Ἐν τῇ ἑτέρᾳ, ἡν δὲ Βέπτερο ἀνέγνωσε πατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 19 Ιανουαρίου 1824⁽²⁾, ἐπιτροπῇ τῶν πατούσων Οὐασιγκτῶνος παρεκάλει τὸ Κογκρέσον νὰ προθῇ εἰς τὴν λῆψιν μέτρων τοιούτων «ὅστε οἱ Ἐλλήνες νὰ βεβαιωθῶσι περὶ τοῦ βαθυτάτου ἐνδιαφέροντος τῶν Ἀμερικανῶν ἐν τῷ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνι αὐτῶν καὶ νὰ ἐκφρασθῶσι συνάμα αἱ εὐχαὶ τοῦ διοισπονδιακοῦ Κοινοβουλίου διὰ τὴν τελικὴν ἐπιτυχίαν τῶν».

Ἐξ ἄλλου καὶ εἰς τοπικὰς βουλὰς διαφόρων πολιτειῶν ἐξεφράσθησαν δημοσίᾳ φιλελληνικὰ αἰσθήματα πατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ίδια ἐν Νοτίῳ Καρολίνᾳ, ἣν ἀνεφέραμεν καὶ ἀνωτέρω, καὶ Μαΐσουλανδ, ἐν τῇ γερουσίᾳ τῆς δοπίας ἐψηφίσθη πρότασις τοῦ General Winder, καθ' ἣν αὕτη παρηκολούθει «μετὰ βαθυτάτου ἐνδιαφέροντος τὸν εὐγενῆ καὶ ηρωικὸν ἀγῶνα τῶν Ἐλλήνων πατὰ τοῦ ἀνηλεοῦς καὶ βαρβάρου τυράννου των, συνασθανομένη μεγίστην ἀγαλλίασιν ἐπὶ τῇ πεποιθήσει ὅτι οὗτος ἀπώλεσε διὰ παντὸς τὴν ἔξουσίαν, ἡ δὲ Ἐλλὰς θὰ ἀνακτήσῃ συντόμως θέσιν ἐλευθέρου ἐθνους μεταξὺ τῶν Κρατῶν τῆς οἰκουμένης»⁽³⁾.

Ἐγ τοιαύτῃ ἀτμοσφαίρᾳ ἐπανῆλθε τὸ Ἐλληνικὸν ζήτημα εἰς τὴν ήμερησίαν διάταξιν τοῦ Κογκρέσου⁽⁴⁾ τὴν 20 Ιανουαρίου 1824, δόπτε ἀπεφασίσθη νὰ συζητηθῇ ἡ ἀπὸ 7 Δεκεμβρίου πρότασις τοῦ Webster.

(¹) Δηλ. τὴν Σμύρνην.

(²) "Ενθ. ἀν. σ. 1083.

(³) Βλ. ἐφ. Boston Recorder τῆς 20 Νοεμβρίου 1823.

(⁴) Annals of the 18th Congress, σ. 1103 καὶ ἐπ.

Κατὰ τὴν συζήτησιν αὖτην, ἥτις ἀπησχόλησε τὸ Κογκρέσον ἐπὶ ίκανας ἡμέρας, ἐξηγάσθησαν δλαι αἱ ἀπόψεις τοῦ ζητήματος καὶ αἱ γνῶμαι τῶν διαφόρων πληρεξουσίων ἐπὶ τῶν ἐνδεχομένων συνεπειῶν, ἃς θὰ εἶχεν ἡ ἔστω καὶ ἔμμεσος ἀναγνώρισις τῆς Ἐλληνικῆς ἀνεξαρτησίας. Τινές, εἴτε ἐπειδὴ εἰλικρινῶς ἐθεώρουν παρακενιδυνευμένην πᾶσαν ἀνάμειν τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὰ τῆς Εὐθρώπης πράγματα⁽¹⁾, εἴτε διὰ λόγους κομιατικούς, εἴτε ἐξ ἐμπορικοῦ συμφέροντος κακῶς ἐννοούμενου⁽²⁾,

(¹) Μία τῶν ἀρχῶν, γράφει σχετικῶς ὁ ἄλλοτε ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς Κάρολος Τάκεριαν, ἃς ἐνωρίς ἐκήρυξεν ἡ κυβέρνησις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ ἥτις ἀνήγθη μέχρι πολιτικοῦ ἀξιώματος, εἰνε ἡ ἀποφυγὴ περιπλόκων συμμαχιῶν μετὰ ἑνίων Δυνάμεων. Τὸ σοφὸν τῆς ἀρχῆς ταύτης, καθιερωθείσης παρ' ἐθνοῖς ἔχοντος πολιτικὴν καὶ γεωγραφικὴν σύστασιν οἰον τὸ ἡμέτερον, ἀπεδείχθη πολλάκις ὅταν ἡ παρέμβασις αὗτη ἔμελλε νὰ παραγάγῃ περιπλόκας αὔτινες ἥθελον διακινδυνεύσει, ἀν μη πράγματι καταστρέψει, τὴν τελείαν ἐκείνην ἀνεξαρτησίαν τῆς αὐτοδιοικήσεως, ἥτις είναι ἡ βάσις καὶ τὸ σθένος τοῦ πολιτικοῦ ἡμῶν συστήματος». (Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἡ Ἐλληνικὴ Ἐπανάστασις, ἐν περιοδικῷ «Ἐστία», 18 Σεπτεμβρίου 1888).

(²) Ως ὑπεδείξαμεν ἡδη ἀνωτέρω, τὸ ἀμερικανικὸν ἐμπόριον ἐν Ἀνατολῇ διεξήγετο κατὰ τοὺς χρόνους ἔκεινους σχεδόν ἀποκλειστικῶς διὰ Σμύρνης, ἔνθα ἡδρευε καὶ πρόσενος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Τὸν φόρον δὲ μήπως πάθῃ τὸ τοιοῦτον ἐμπόριον ἐκ τῆς ἐκδηλώσεως μεγάλων συμπαθειῶν πρὸς τοὺς Ἐλλήνας δεικνύει καὶ τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τὴν συνεδρίασιν τοῦ Κογκρέσου τῆς 22 Δεκεμβρίου 1823 ὁ πληρούσσος Μπρέκ είχε ζητήσει παρὰ τῆς Κυβερνήσεως στατιστικὴν τῶν ἐξ Αἰγαίου, Τουρκίας καὶ ἀπειλούμενης Ἐλλάδος χωριστὰ εἰσαγομένων προϊόντων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν εἰσπρατομένων δασμῶν, ἵνα ποιὸν ἢ γίνῃ λόγος περὶ ἀποστολῆς διτλωματικοῦ πράκτορος εἰς Ἐλλάδα, ἣν ἡδύνατο ἡ Τουρκία νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς πρᾶξιν ἐχθρικήν, τὸ Κογκρέσον γνωρίζει τί ἐνδέχεται νάχασε ἡ νὰ κερδίσῃ ἡ Ἀμερικὴ ἐν περιπτώσει πολέμου μετὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. "Ἀλλως τε καὶ αὐτὸς δὲ Βέπτερο ἀντελαμβάνετο τὴν πιθανὴν ἀντίδρασιν τοῦ ἐμπορικοῦ κόσμου εἰς τὴν πρότασιν του, γράφων πρὸς τὸν Ἐβερεττ, τὴν 22 Δεκεμβρίου, «οἱ ἐμπόροι φοβοῦνται κάπως καὶ ἀρκετὰ φυσικὰ ἀλλῶς τε διὰ τὰ ἐν Σμύρνῃ φορτία τῶν» (Private Correspondence, σελ. 336). Ο δὲ Ἀδαμς ἀναφέ-

κατέκριναν δομέως τὴν πρότασιν τοῦ Βέπτερο κατηγοροῦντες τὸν ἐν Μασσαχουσέτης πληρεξούσιον ὃς ἀλλὰ Κεχώτην φαντάζομενον ὅτι ἡ Ἀμερικὴ ὅφειλε νὰ γίνῃ ὑπερασπιστὴς τῆς ἐλευθεροίας ἀνὰ ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἐκλαμβάνοντα. ὃς δὲ πατότης τῆς Μάγχης, τοὺς ἀνεμομήλους ὃς τυράννους οὐς ἔδει νὰ πατάξωσιν αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι! (¹). Θεωροῦντες ὅτι ἡ πρότασις τοῦ Βέπτερο θὰ ἦγεν εἰς πόλεμον μὲ τὴν Πύλην ἐφοβοῦντο ὅτι ὅχι μόνον τὰ ἐν Σμύρνῃ ἀμερικανικὰ συμφέροντα θὰ ὑφίσταντο μεγάλας ζημιάς, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μεσογείῳ πλοιά των θὰ ἐκινδύνευον, μὴ εὑρίσκοντα πλέον λιμένα ἐν ᾧ νὰ καταφεύγωσιν ἐν ὥρᾳ τρικυμίας ἢ πρὸς ἐπισκευήν! (²). Ἀλλοι, ὡς ὁ ἐν Μισισιπῇ πληρεξούσιος Ράνκιν, ὑπεστήριξαν ὅτι, ἐὰν ἡ ἐπιψήφισις τῆς προτάσεως Βέπτερο ἦγεν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, θὰ ἦτο ἀδύνατον αἱ πληρεξούσιοι νὰ δικαιολογηθῶσιν ἔναντι τῶν συμπολιτῶν των διὰ τὴν τοιεύτην ἐλαφρότητά των. ‘Ο ἐν Βιριγινίᾳς πληρεξούσιος ’Α. Σμίθ, ἐπικαλούμενος τοὺς νομοδιδασκάλους Πούφενδορφ καὶ Γρότσιους, ἐπέμεινεν ἐπὶ τῆς Ιδεᾶς ὅτι ἡ πρόωρος ἀναγνώρισις τῶν Ἐλλήνων ὃς Κράτους ἀνεξαρτήτου θ' ἀπετέλει πρᾶξιν ἐχθρικῆν ἔναντι τῆς Τουρκίας, ἥτις δικαίως θὰ προέβαινεν εἰς τὴν λῆψιν παντὸς δυνατοῦ μέτρου κατὰ τοῦ ἐν Ἀνατολῇ ἀμερικανικοῦ ἐμπορίου. Ἀλλοι πάλιν, ὡς ὁ Fuller, ὑπεστήριξαν βασιζόμενοι ἐπὶ τοῦ συντάγματος καὶ τῶν συνταγματικῶν ἐθίμων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὅτι ἡ πρότασις Βέπτερο ἐξήρχετο τῶν δρίων τῶν δικαιωμάτων τῆς νομοθετικῆς ἔξουσίας, ἐφ' ὅσον ἡ διεξαγωγὴ τῆς

οἱ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του (τ. 6ος, σ. 414) ὅτι κατ' Αἴγυουστον τοῦ 1824 ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν σοβαροῦ προσώπου δπερ ἐζήτει νὰ ἔξουσιο-δοτηθῇ ὅπως πάραντα ἀναχωρήσῃ καὶ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις μὲ τὸν Καπετάν Πασᾶν, ἵνα περιστροῦν αἱ ἐν Σμύρνῃ ἀμερικανικαὶ ίδιοκτησίαι ἀπὸ τὴν δῆμευσιν ἥτις ἡπειρει αὐτάς; κατόπιν τῶν διενεργηθέντων ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις δημοσίων ἔργων χάριν τῶν Ἐλλήνων.

(¹) Ἀγόρευσις Wood.

(²) Ἀγόρευσις Randolph.

ἔξωτερικῆς πολιτικῆς ἵτο ἀποκλειστικὸν ἔγον τοῦ Προεδροῦ τῆς Δημοκρατίας.

‘Ησαν δμως καὶ ἄλλοι, οἵτινες παρ' ὅλας τὰς συμπαθείας των διὰ τὴν Ἐλλάδα ἔξεφραζον τὴν ἰδέαν ὅτι δσον ἦτο δρμόν, δίκαιον καὶ φιλάνθρωπον οἱ Ἀμερικανοὶ ἀτομικῶς καὶ ὃς ἰδιωταὶ νὰ βοηθήσωσι τοὺς πάσχοντας Ἐλληνας, τόσον ἐξ ἕλλου θὰ ἦτο ἀπεοίσκεπτον καὶ οιψοκίνδυνον ἡ ἀμερικανικὴ Κυβέρνησις νὰ παρασυρθῇ ἀναμιγγνομένη εἰς ἡγεμίατα μηδοῶντα ἀποκλειστικῶς τὴν Εὐρωπαϊκὴν πολιτικήν, τοσοῦτο μᾶλλον καθόσον οὐδόλως ἦτο βέβαιον ὅτι οἱ Ἐλληνες ἀποτινάσσοντες τὸν Τουρκικὸν ἔνγον θὰ διωργανοῦντο εἰς δημοκρατίαν καὶ δὲν θὰ ἡσπάζοντο μοναρχικὸν πολίτευμα. Τοιαύτας γνώμας ὑπεστήριξαν ίδιως ὁ Cary ἐκ Georgia, καὶ ὁ Bartlett ἐκ New Hampshire: δὲ τελευταῖος οὗτος, καίτοι ἐκθειάζων τὰς ἀρετὰς τῶν Ἐλλήνων, εἰς οὓς ὥφείλετο διτι εὐγενεῖς ὑπῆρχεν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐν τούτοις ἐδήλωσεν ὅτι θὰ κατεψήφιζε τὴν πρότασιν τοῦ Βέπτερο, ἥτις θὰ συνεπίγετο τὴν ἔχθραν τῆς Τουρκίας, τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ ἀμερικανικοῦ ἐμπορίου ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, τὴν φυλάκισιν ἥιςως καὶ τὸν ἀπαγχονισμὸν τῶν ἐν Τουρκίᾳ βιούντων Ἀμερικανῶν δημητρίων. “Ισως, ἐξηκολούθησεν ἄλλος πληρεξούσιος, ὁ Ράνδολφ, ἡ πρότασις αὐτὴ καθ' ἐνατὴν νὰ φαίνεται ἀκίνδυνος, ἀλλ' ἐκ τῶν μακρῶν συννέφων συναθροίζουμένων προέρχονται αἱ καταιγίδες».

Οἱ ἐνδοιασμοὶ οὗτοι, περὶ τῶν κινδύνων οὓς ἐνείχεν ἡ πρότασις Βέπτερο, ὠθήσε τοὺς πληρεξούσιους Poinsett καὶ Wright, φιλικῶς πρὸς τοὺς Ἐλληνας διακειμένους καὶ φοιτουμένους δισμενῆ ψῆφον τοῦ Κογκρέσου ἐπὶ τῆς προτάσεως τοῦ ἐκ Μασσαχουσέτης πληρεξούσιου, νὰ προτείνωσιν δπως αὐτὴ τροποποιηθῇ κατὰ τρόπον καθιστῶντα αὐτὴν δσον ἐνεστιν ἀνώδυνον. Καὶ δὲν Poinsett ὑπέβαλε τροποποιησιν καθ' ἥιν «ἡ Βούλη, παρακολουθῆσα μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος τὸν ἡρωικὸν ἀγῶνα τῶν Ἐλλήνων πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἐθνους των καὶ ἐπικροτοῦσα εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Προε-

δην τῆς Δημοκρατίας ἐκφρασθέντα αἰσθήματα ἐκδηλοῦ τὴν συμπάθειάν της διὰ τὰ παθήματα, τὸ ἐνδιαφέρον της διὰ τὴν εὐτυχίαν καὶ τὰς εὐχάς της διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν Ἐλλήνων». Ο δὲ Wright προέτεινεν ὅπως «ληφθῶσι τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν ἃς ἥθελε προκαλέσει ὁ διορισμὸς ἐπιτετραμμένου ἐν Ἐλλάδι, δόπταν ὁ Πρόεδρος ἥθελε κρίνει προσῆκον νὰ προβῇ εἰς τοιοῦτον διορισμόν, ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὴν οὐδετερότητα καὶ τὰς εἰρηνικὰς σχέσεις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν».

Εύτυχῶς ὅμως εὐδέλησαν μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Κογκρέσου καὶ ἄνδρες μὴ πτοιηθέντες ἐκ τῶν κάπως ἀβασίμων φόβων τῶν προμηνησθέντων πληρεξουσίων, μετ' εὐγνωμοσύνης δὲ ὀφείλομεν νὰ ἀναμνησθῶμεν τῶν δονομάτων τοῦ Dwight⁽¹⁾, Cook⁽²⁾, τοῦ Farrelly⁽³⁾, τοῦ Houston⁽⁴⁾, τοῦ Baylies⁽⁵⁾ καὶ πρὸ πάντων τοῦ Henry Clay⁽⁶⁾. «Δὲν πρόκειται, ἀνεφώνησεν ὁ Κλαίη εἰς

(¹) Henry Williams Dwight, γόνος παλαιᾶς οἰκογενείας μεταναστῶν, ἔλθοντων εἰς Ἀμερικὴν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος, ἐγεννήθη τῷ 1788 καὶ ἀπέθανε τῷ 1845, ἀντεπροσώπευσε δὲ τὴν πολιτείαν Μασσαχουσέτης ἐν τῷ Κογκρέσῳ ἐπὶ πέντε συνεχεῖς τετραετίας.

(²) Daniel Pope Cook, ἐκ Kentucky (1795—1827). ἐγκατασταθεὶς ὡς δικηγόρος ἐν Illinois ἀντεπροσώπευσε τὴν πολιτείαν ταῦτην εἰς τὸ 18ον Κογκρέσον.

(³) Patrick Farrelly, γεννηθεὶς ἐν Ιολανδίᾳ τῷ 1760, μετενάστευσεν εἰς Ἀμερικὴν καὶ ἐγκατεστάθη ὡς δικηγόρος ἐν τῇ πολιτείᾳ Πενσυλβανίας, ἦν καὶ ἀντεπροσώπευσεν εἰς τὸ δέκατον ἔβδομον, δέκατον ὅδον καὶ δέκατον ἔνατον Κογκρέσον. Ἀπεβίωσε τῷ 1826.

(⁴) Samuel Houston (1793—1863), καταγόμενος ἐκ Βιρτζίνιας, ἀντεπροσώπευσε τὴν πολιτείαν Tennessee εἰς τὸ 18ον Κογκρέσον.

(⁵) Francis Baylies (1763—1852), δικηγόρος καὶ πληρεξούσιος Μασσαχουσέτης.

(⁶) Ο Henry Clay, γεννηθεὶς ἐν Αννοβέρῳ τῆς πόλεως Βιρτζίνιας τῷ 1777, ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐγκατεστάθη ὡς δικηγόρος ἐν Λέξιγκτον τῆς πολιτείας Kentucky, ἦν ἔμελλε νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ ἐπὶ μαρκόν ὡς πληρεξούσιος καὶ ὡς γερουσιαστής. Ἀντιπρόσωπος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἰς τὰς περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις, αἵτινες τῷ 1814 ἔθηκαν

τὴν συνεδρίασιν τῆς 23 Ἰανουαρίου 1824, οὗτε περὶ βοηθείας εἰς τοὺς Ἐλληνας καὶ ἀμέσου ἀναγνωρίσεως αὐτῶν οὕτε περὶ πολέμου καὶ ἀδικαιολογήτου ἀναμένεως εἰς τὰ ἀλλότρια! Ἄλλος ποτὲ διετίας ἥδη ὁ Πρόεδρος ἔξεφοασε τὰ φιλελληνικά του αἰσθήματα καὶ ὅλοι τὸν ἐπεκρότησαν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν· τὰ αἰσθήματα ταῦτα γίνονται καὶ ἐκάστην ἰσχυρότερα, ἐκδηλοῦνται ὑπὸ πᾶσαν δυνατὴν μορφήν, αὐξάνουσι κάθες ἄρδαν καὶ στιγμήν! Καὶ θὰ χωρισθοῦν οἱ πληρεξούσιοι ἀπὸ τὸ σύνολον τοῦ ἔθνους; «Ἄς μὴ φοβοῦνται μερικοί, οἱ Τοῦρκοι δὲν θὰ μᾶς κηρύξουν τὸν πόλεμον διὰ τὴν πρότασιν τοῦ ἐκ Μασσαχουσέτης φίλου μου, ητίς οὐδόλως δύναται νὰ θεωρηθῇ προσβλητική.... Καὶ ἐὰν πάλιν ἐφθάνομεν μέχρι τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Ἐλληνικῆς ἀνεξαρτησίας δὲν ἥθελομεν παρεκκλίνει τῆς πορείας ἦν ἀνέκαθεν ἥκολούθησαν αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι εἰς ἀναλόγους περιστάσεις ἀναγνωρίσασαι πάντοτε καὶ συνάψασαι σχέσεις μετὰ τῶν πραγματικῶν κυρίων μιᾶς χώρας. Ο κίνδυνος πολέμου μετὰ τῆς Τουρκίας εἶναι ἀπλῶς φανταστικός, θὰ δειχθοῦν δὲ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τόσον ταπειναὶ ὥστε νὰ μὴ τολμήσωσι νὰ ἐκφράσωσι τὰς συμπαθείας των πρὸς τοὺς πάσχοντας Ἐλληνας, ἐκ φύσου μήπως Εὐρωπαϊκή τις Αὐτοκρατορικὴ ἡ Βασιλικὴ Μεγαλειότης δυσαρεστηθῇ; Θὰ φανώμεν τόσον ταπεινοὶ καὶ τόσον ἀξιοί περιφρονήσεως ὥστε νὰ μὴ τολμήσωμεν νὰ ἐκδηλώσωμεν τὴν φρίκην καὶ τὴν ἀπέχθειαν

τέρμα εἰς τὸν δεύτερον μετά τῆς Ἀγγλίας πόλεμον, ὑπερημύνθη τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἴσπανικῶν κτήσεων ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς κυβερνήσεως καὶ ἐγένετο Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῷ 1825 ἐπὶ τῆς προεδρίας τοῦ Αδαμού. Ἀπεβίωσε τῷ 1852.

Περὶ τοῦ φιλελληνισμοῦ τοῦ Κλαίη πρβλ. *The Life, correspondence and speeches of Henry Clay, by Calvin Colton, τ. ε'*, — *The Life and speeches of Henry Clay, by Daniel Mallory, 1857, τ. α'*, — Oliver Oldschool (ψευδ. τοῦ Nathan Sargent). *The Life of Henry Clay*, — Richard Chambers, *Speeches of the Hon. Henry Clay 1842*, — Sargent, *The Life and public services of Henry Clay 1844*, — Carl Schurz. *Life of Henry Clay, τ. α'*, ὡς καὶ *Annals of the 18th Congress, σ. 1170* καὶ ἐπ.

ῆν μᾶς προκαλεῖ ὁ σκληρότερος καὶ πτηνωδέστερος τῶν πολέμων ὅστις ποτὲ ἐμπόλυνε τὴν γῆν ἢ συνετάραξε τὸν "Ὑψιστὸν καὶ αἱ θηριώδεις πρᾶξεις στρατιᾶς ἀγρίου καὶ μανιώδους, παροῦνομένης καὶ καταστευδομένης ὑπὸ τοῦ κλήρου θρησκείας φανατικῆς καὶ ἔχθρᾶς, καὶ ἐντρυφόσης εἰς ὅλας τὰς ἀνοιατείας τοῦ αἵματος καὶ τῶν σφαγῶν, εἰς ὃν καὶ μόνον τὴν εἰδῆσιν ἡ κιρδία συνταράσσεται καὶ κινεῖται εἰς βδελυγμάτα; 'Εάν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Χριστιανοσύνης κατορθώνῃ νὰ παραμένῃ ἥρεμος θεατὴς ἐνῷ ταῦτα πάντα γίνοντα ἐναντίον λαοῦ χριστιανικοῦ, εἰς κῶραν γειτονικὴν καὶ ὑπὸ τὰ ὄμματά της, ἀς δεῖξωμεν τοὐλάχιστον ἡμεῖς ὅτι ἐν τῇ ἀπομεμπορυμένῃ ταύτῃ γωνίᾳ τῆς γῆς ὑπάρχουσιν ἀκόμη εὐαισθησία τις καὶ συμπάθεια διὰ τοὺς ἀδίκως πάσχοντας χριστιανοὺς καὶ αἰσθήματα ἔγειρομενα πρὸ τῶν βασανιστηρίων ἐνὸς λαοῦ μεθ' οὗ μᾶς συνδέουσι κλασικαὶ ἀναμνήσεις καὶ σύγχρονοι δεσμοί.

»Ἐφθασάν τινες, ἔξηκολούνθησεν δὲ Κλαίη, μέχρι τοῦ νὰ ἐπικαλεσθῶσι τοὺς κινδύνους τοῦ ἐμπορίου μας καὶ νὰ μᾶς ὑπενθυμίσουν μερικὰ ἐλεεινὰ φορτία σύκων καὶ δπίου, ἵνα καταστέλωσι τὰ εὐγενῆ καὶ φιλάνθρωπα αἰσθήματά μας. Ἀλλὰ τί θὰ ὠφεληθῇ ἀνθρώπος ἐὰν τὸν κόσμον δλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αἰτοῦ ζημιωθῇ, ἢ τί θὰ ὠφεληθῇ ἐν ἔθνοις ἐὰν διασώσῃ τὸν ναυαγοῦν ἐμπόριον του, ἀπολέσῃ δμως τὰς ἐλευθερίας του; Δὲν πρόκειται πρὸς τὸ παρόν, προσέθηκεν δὲ ἔνθερμος φιλέλλην, παρὰ νὰ ἔξουσιοδοτήσετε τὸν Πρόδερμον, παρέχοντες εἰς αὐτὸν τὴν ἀναγκαίαν πίστωσιν, ἵνα προβῇ εἰς τὴν λῆψιν μέτρων, περὶ τῆς ἐπικαιρότητος τῶν δποίων αὐτὸς μόνος παραμένει κριτής. 'Εάν δὲ τολμᾶτε, ἐπιστρέψατε πρὸς τοὺς ἔκλογες σας καὶ εἰπέτε εἰς αὐτοὺς ὅτι κατεψηφίσατε τὴν πρότασιν καὶ ὅτι ἐδειλιάσατε νὰ ἐκφράσετε τὰ ἀληθῆ σας αἰσθήματα, χωρὶς νὰ δύνασθε οὔτε σεῖς οἱ Ἰδιοι νὰ ἔχηγήσετε τὸ διατί: εἰ μὴ μόνον ὅτι ἀγνωστόν τι δέος, ἀφραστός τις φόβος, ἀπειγραπτόν τι προαισθῆμα, ἀόριστός τις κίνδυνος σᾶς ἐπτόησαν καὶ ὅτι φάσματα γιαταγανίων καὶ ἡμισελήνων ἀπήστραψαν πρὸ τῶν δφθαλμῶν

σας καὶ σᾶς κατέπληξαν, κατεπινέζατε δὲ πάντα τὰ εὐγενῆ ἐκεῖνα αἰσθήματα, ἀτινα ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς θρησκείας, τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας!».

Εἶς ἐπίρρωσιν τῆς ὁραίας ἀγορεύσεως τοῦ Κλαίη, τῆς ὄποιας μόνον ἀποσπάσματα παρεθέσαμεν, ἥλθον οἱ λόγοι τοῦ Dwight, ὅστις ἐπέμεινεν ἐπὶ τῶν συνεπειῶν ἃς θὰ εἶχε διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ ἀμερικανικοῦ ἐμπορίου ἢ σύναψις σχέσεων μετὰ λαοῦ προοδευτικοῦ καὶ φιλελευθέρου, οὕτωνος οἱ τέως ἀρχοντες οὐδέποτε ἥθιλησαν νὰ διαπραγματευθῶσι συνθήκην τινὰ μετὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν⁽¹⁾. «Δὲν ἔρχονται οἱ Ἑλληνες, προσέθηκε, νὰ μᾶς ζητήσωσι τὰ πλούτη μας ἢ τὰ ὄπλα μας. Μᾶς ζητοῦν μόνον νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ἡ δημοσία γνώμη εἶναι μία δύναμις καὶ ὅτι ἡ ἐκδήλωσις αὐτῆς ἐνταῦθα σήμερον θέλει εὐφράντει τὰς καρδίας καὶ ἐνισχύσει τὰ ὄπλα ἐνὸς ἔκατομμυρίου ἀνθρώπων, γενναίων καὶ πεφωτισμένων ὡς ἡμεῖς, μὴ ἀπολαύσντων δμως ἔτι τῆς αὐτῆς μὲν ἡμᾶς εὑδαιμονίας καὶ ἀσφαλείας.

Ο Cook κατέκρινε τὴν τροποποίησιν τοῦ Πόινσεττ καὶ ὑπερημάνθη τῆς προτάσεως τοῦ Βέπτερο, θεωρῶν ταύτην ὡς λογικὴν συνέχειαν τοῦ προεδρικοῦ διαγγέλματος, καθ' ὃ οἱ Τούρκοι εἶχον ἀπολέσει πλέον διὰ παντὸς τὴν ἐπὶ τῆς Ἐλλάδος ἔξουσίαν των· ἡ ἀποστολὴ διπλωματικοῦ ἀντιπροσώπου παρὰ τοῖς Ἡλλησιν ἐπεβάλλετο, ἐφ' ὅσον οὕτοι ήσαν οἱ πραγματικοὶ κυρίαρχοι τῆς κώρας, κάριν τῆς προστασίας τῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων τῶν Ἀμερικανῶν· ἐφ' ὅσον δὲ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι πρῶται ἀνεγνώρισαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ὑπὸ συνθήκας ἀναλόγους, «εἶχον καθῆκον νὰ φανῶσι καὶ κάπως γενναιόψυχοι ἔναντι λαοῦ ἀγωνιζομένου νικηφόρως ὑπὲρ τῶν προσφιλεστέρων ἀνθρωπίνων δικαίων».

(1) Η πρώτη ἐμπορικὴ σύμβασις μεταξὺ Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ Τουρκίας χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1830, δφειλεται δὲ εἰς τὰς ἐνεργειάς τοῦ τότε ἐν Σμύρνῃ Ἀμερικανοῦ προξένου Rhind (Πρβλ. Boston Recorder τῆς 24 Δεκεμβρίου 1830).

Τούτο τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐπεστήριξε τὴν πρότασιν Βέπτερο καὶ ὁ Farrelly ἐφ' ὅσον καὶ ἄλλοτε ἡ Ὀμοσπονδιακή Κυβέρνησις εἶχε συγάπει διτλωματικὰς σχέσεις μὲν κυβερνήσεις de facto, ὁ δὲ Houston ἐπέμεινεν ἐπὶ τῆς ἴδεας ὅτι ἡτο ἀδύνατον αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι νὰ παραμείνωσιν ἀπλοῖς καὶ ἀπαθῆς θεατῆς τοῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες τοσούτους τίτλους ἐκέπτησαν διὰ τὴν συμπάθειαν τῶν Ἀμερικανῶν, μετὰ τὴν κατεύθυνσιν ἦν ἔδωκεν ὁ Πρόεδρος εἰς τὴν ἔναντι τῶν τέως ἰσπανικῶν ἀποικιῶν πολιτικὴν τῆς χώρας.

Ο Baylies ἐξῆρε τὴν σπουδαίατητα ἦν θὺ εἶχε διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἀμερικανικοῦ ἐμπορίου ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μεσογείῳ ἢ ἐπικοάτησις τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες κύριοι πλέον τῶν ἑστιῶν τῆς πειρατείας θὰ ἔξωλόθρευνον δριστικῶς τοὺς πειρατάς. «Ἐὰν ἡ Ἀμερική, εἴτε τελευτῶν τὸν λόγον του, ἐκδηλώσῃ πρώτη δημοσίᾳ τὴν συμπάθειάν της διὰ τὰ παθήματα καὶ τὰς εὐχάς της διὰ τὴν νίκην τοῦ γενναίοφρονος καὶ ἀδικημένου αὐτοῦ λαοῦ, θὰ κερδίσῃ διὰ παντὸς τὴν ἀγάπην καὶ εὐγνωμοσύνην τῶν συνετῶν, τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν ἀνδρείων, διποδίγοτε καὶ διποτεδήποτε καὶ ἀν ζήσουν οὗτοι».

Τέλος ἡγέρθη καὶ πάλιν ὁ Βέπτερο ἵνα ἀπαντήσῃ διὰ βραχέων εἰς τὰς διαφόρους ἐκφρασθείσας ἀντιρρήσεις «μὴ ἐπιμυμῶν, ὡς εἶπε, νὰ φανῇ προτείνας χρηματικὴν βοήθειαν, συμμαχίαν, ἢ ἀμεσον πόλεμον ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλ᾽ ἐφ' ὅσον ἀπεριφράστως ὁ Πρόεδρος εἶχεν ἐκφράσει τὴν συμπάθειάν του διὰ τοὺς Ἑλληνας, θὰ ἥρμοζεν εἰς τὸ Νομοθετικὸν Σῶμα, τὸ ἀντιπροσωπεῦον τὸν λαὸν ἐν τῇ ἔξουσίᾳ, νὰ ἐκφράσῃ καὶ αὐτὸ τὰς ἴδεας τον ἐπὶ ζητήματος τὸ δόπιον ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του δὲν ἡτο τῆς ἀμέσου δικαιοδοσίας του. Ἐὰν τὸ Κογκρέσον ἀρνηθῇ τὸ τοιοῦτον, θὰ φανῇ ἀποκλῖνον πρὸς τὰ ἐπικίνδυνα δόγματα τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας καὶ ἀπαρνούμενον τὰς παραδόσεις του, «ἐφ' ὅσον οἱ Ἑλληνες ἔχουσι στρεψέψι τὰ βλέμματα πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ὡς τὴν μεγάλην δημοκρατίαν τοῦ κόσμου καὶ παρεκάλεσαν τοὺς Ἀμερικανοὺς νὰ ἐνθυμηθῶσιν ὅτι ἡ Ἑλ-

λὰς ἀγωνίζεται ἵνα ἀποκτήσῃ καὶ αὐτὴ τὰ ἀγαθά. ὑπὲρ τὸν καὶ ἡ Ἀμερικὴ ἄλλοτε ἤγωνίσθη καὶ ὃν εὐτυχῶς σιμεօδον ἀπολαμβάνει».

Ως εἴπομεν καὶ ἀνωτέρω, ὁ Βέπτερο, λαμβάνων τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐνεργορεῖτο ὅχι μόνον συμπαθείας πρὸς τοὺς Ἑλληνας ἀλλὰ καὶ ἀπεχθείας πρὸς τὴν Ἱερὰν Συμμαχίαν, ἦν ἐθεώρει μέγαν κίνδυνον διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Εἶχον δέ, κατὰ τὴν γνώμην του, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τὸ καθῆκον. ἐφ' ὅσον ἡσαν ἡ μόνη Δύναμις ἐπὶ καθαρῶς δημοκρατικῶν ἀρχῶν ὀργανωμένη, νὰ ἔξασκήσωσι, τὸ κατὰ δύναμιν, τὴν ἐπιφρονή των πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν συμφερόντων τῆς ἀνθρωπότητος⁽¹⁾. ἐναντίον τῶν ἀρχῶν ἡς ἐπρέσβευον οἱ ἐν Εὐρώπῃ ιθύνοντες, ἀρονούμενοι εἰς τοὺς λαοὺς τὸ δικαίωμα νὰ καθορίζωσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὴν τύχην των καὶ τὸ πολίτευμα ὑφ' ὅ ἥθελον νὰ κυβερνῶνται.

Δυστυχῶς τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα τοῦ Βέπτερο καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τῷ Κογκρέσῳ φιλελλήνων δὲν ἔμελλον νὰ ὑπερισχύσωσιν. Ἡ συζήτησις ἐπὶ τῆς προτάσεως τοῦ ἐκ Μασσαχουσέτης πληρεξούσιου, ἡτις διήρκεσεν ἐπὶ δλόκιηρον ἐβδομάδα, παραταθεῖσα μέχρι τῆς 26 Ιανουαρίου 1824, ἀπέδειξεν ὅτι αἱ ἀντιδράσεις κατὰ τῶν φιλελλήνων ἡσαν πολὺ μεγάλαι ἵνα δυνηθῇ μία τοιαύτη πρότασις νὰ τύχῃ πλειονοψηφίας. Διότι, ὡς εἴπομεν καὶ ἀνωτέρω, πλὴν τῶν μὴ φίλα τῇ Ἑλλάδι φρονούντων, περὶ τῶν αἰσθήμάτων τῶν διποίων οὐδεμία ἔχωρει ἀμφιβολία, ὑπῆρχον καὶ ἔκεινοι οἵτινες καίπερ συμπαθοῦντες πρὸς τοὺς Ἑλληνας ἐφοβοῦντο περιπλοκὰς καὶ ἐνδεχομένως καὶ πόλεμον μετὰ τῆς Τουρκίας⁽²⁾, ἔθεωρουν δὲ

(1) Βλ. ὑπὸ ἀνάλογον πνεῦμα τὴν ὡραίαν φιλελληνικὴν σελίδα ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Ἀλ. Χιλ. Ἐβρεοττ ἀνονύμως, τῷ 1827, δημοσιευθέντι ἐν Φιλαδελφείᾳ ἔργῳ America or a general survey of the political situation of the several Powers of the Western continent, with conjectures on their prospects, by a citizen of the United States, σ. 258.

(2) Τοῦ φόβου τούτου, ὡς εἴδομεν ἡδη, δὲν ἡτο ἀμέτοχος καὶ ὁ Υπουργὸς τῶν Ἑξωτερικῶν Ἀδσμις, ὅταν δὲ κατὰ Μάϊον 1824 εἰς τῶν

ὅτι τὸ καθῆκον ἔνιαντι τῆς ἴδιας των προτόδος ἐπέβαλε τὴν ἀποχήν ὑπὸ πάσης ἀναιμῆσεως εἰς τὰ τῆς Εὐρώπης πράγματα.

Καὶ αὐτὸς ὁ Βέπτερος εἶχεν ἀντιληφθῆναι ὅτι ἡ πρότασίς του θὰ πατεψηφίζεται καὶ ὥταν ὃ ἐξ Vermont πληρεζούσιος Rich ἐπερύτεινεν εἰς τὴν συνεδρίασιν τῆς 26 Ιανουαρίου ὅτι θὰ ἥτο προτιμότερον ὅπως, πρὸ τῆς ἐπιτυχατούσης διαφορᾶς ἀντιλήψεων καὶ γνωμῶν μηδεμία λάβῃ χώραν ψηφοφορία, πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον, ἐπτὸς καὶ ὥν νέα γεγονότα ἥθελον μεσολαβήσει, ἡ γνώμη αὐτῇ ἐγένετο ἀποδεκτῇ παρὰ πάντων, τῶν φιλελλήνων προτιμησάντων τὸ ζήτημα νὰ πυραιμείνῃ ἐκκρεμὲς παρὰ νὰ ἀντιμετωπίσωσιν ἐνδεχομένως ἐχθρικὴν ψηφοφορίαν, ἀρκούμενοι πρὸς τὸ παρὸν μὲ τὸ ἀποτέλεσμα καὶ τὴν ἐπίδρασιν ἢν σταθερῶς ἥλπιζον ὅτι θὰ ἔξισκουν οἱ λόγοι των ἐπὶ τῆς δημοσίας γνώμης. "Οχι μόνον ἐν Ἀμερικῇ οἱ λόγοι ἰδίᾳ τοῦ Βέπτερο καὶ τοῦ Κλαίη, ἀποτελοῦντες τὴν πρώτην ἐπίσημον φιλελληνικὴν ἐκδήλωσιν ἡτοῖς ἔλαβε χώραν ἐν οἰωδήποτε κοινοβουλίῳ, συνέβαλον εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν φιλελληνικῶν αἰσθημάτων καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν τότε διοργανωθέντων ἐργάνων χάριν τῶν Ἑλλήνων, ὅχι μόνον ἐν τῇ Μεγάλῃ Βρετανίᾳ ὑπὸ πάντων σχεδὸν ἀνεγνώσθησαν, ἀλλὰ καὶ εἰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας μετεφράσθησαν, ἐλκύσαντες πανταχοῦ τὴν προσοχὴν τῶν φιλελευθέρων ὃς δομὴν κατηγορητήριον κατὰ τῆς Ιερᾶς Συμμαχίας καὶ γλαφυρὸν ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων τῶν λαῶν. Τῷ 1831 ἀκόμη, ὁ Βέπτερος ἔγραψεν, ἀναφερόμενος εἰς τὸν φιλελληνικὸν λόγον του τοῦ 1824, ὅτι ἥτο «τὸ προτιμώμενον τέκνον του, εἰς τὴν γέννησιν τοῦ ὄποιου ἀφορικὴν εἶχε δώσει ἡ

ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῆς διοικήσεως, ὁ Dr. Thornton, ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν ὅτι ἐσκόπει νὸς διοργανώσῃ ἔρανον μεταξὺ τῶν ἐν Οὐασιγκτῶνι ενδισκομένων δημοσίων ὑπαλλήλων, ἵνα ἔκαστος συνεισφέρῃ ποσὸν ἵσον πρὸς τὸν μισθὸν μιᾶς ἡμέρας, ὁ Ἀδαμς ἀπηγόρευεν αὐτῷ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου τούτου ἵνα μὴ παρεξηγηθῇ ἡ Κυβέρνησις καὶ θεωρηθῇ ὡς ἐμμέσως προκαλέσασα αὐτό. (Memorials of J. Q. Adams, τ. 5', σ. 324).

συμπεριφορὸν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ποὺς τὴν Ἐλλήνικὴν ἐπανάστασιν καὶ αἱ ἀρχαὶ ἐφ' ὃν αὗται ἥθελον νὰ στηρίξουσι τὴν διατήρησιν τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰοίγνης»⁽¹⁾.

Ι Ι Ι

"Εὖν αἱ προσπάθειαι τῶν φιλελλήνων πολιτευομένων, ὅπως κινήσωσιν ἐνεργῶς πως τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ὀμοσπονδιακῆς Κυβερνήσεως ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἀπέτυχον, εὐτυχῶς ἡ δρᾶσις ἐξωκοινοβουλευτικῶν παραγόντων ἐπὶ τῷ σκοπῷ οἱ Ἀμερικανοί, ὡς ἰδιῶται τοῦλάχιστον, νὰ ἔλθωσιν ἀριστοὶ τῶν πασχόντων Ἑλλήνων ἐστέφην ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας, ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς Ἐπαναστάσεως. «Οὐδεὶς δύναται νὰ λησμονήσῃ, γράφει αὐτόπτης μάρτυς⁽²⁾, τὴν ἐγκαρδιον συμπάθειαν μὲ τὴν δόπιαν οἱ Ἀμερικανοί παρηκολούθουν τὸν ἀγῶνα, τὰς θεομάζεις εὐχὰς ἡς ἀπηγόρων πρὸς τὸν Θεὸν τῶν μαχῶν ἵνα ἐνισχύσῃ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ στεφανώσῃ διὰ νίκης τὰς προσπαθείας τῆς Ἑλλάδος, ἀρχαὶς κλαστικῆς καὶ χριστιανικῆς, ἡς καὶ τὸν ζῆλον μὲ τὸν δόπιον αἱ Ἀμερικανίδες ἡσχολούντο εἰς τὸ φιλάνθρωπον ἔργον τῆς περισυλλογῆς τροφῶν καὶ ἐνδυμάτων διὰ τοὺς γυμνοὺς καὶ πεινῶντας Ἑλληνας. Ἡ ἀφήγησις τῶν μαρτυρῶν ἀτινα ὑφίσταντο γυναικες καὶ παιδία ἐπλήρουν πάντα διφθαλμὸν δακρύων καὶ θλίψεως πᾶσαν ψυχήν, τὰ δὲ ἀνδραγαθήματα τοῦ Μάρκου Βότσαρη⁽³⁾ καὶ τῶν συντρόφων του ἔξηπτον τὸν ἀκράτητον θαυμασμὸν τῆς Ἀμερικῆς».

(1) S. T. Curtis, Daniel Webster, τόμ. α'. σ. 205.

(2) "O Oldschool, ἐν τῇ ὡς ἄνω βιογραφίᾳ τοῦ Κλαίη, σελ. 9.

(3) "Ο Μᾶρκος Βότσαρης ὑπῆρχεν ἐκ τῶν δημοφιλεστέρων ἐν Ἀμερικῇ ἡρώων τοῦ ἀγῶνος, δὲ θάνατός του ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Ἀμερικανὸν ποιητὴν Halleck τὴν ὀδοιποίησιν φόδην τὴν δημοσιευθεῖσαν τὸ πρῶτον εἰς τὸ τεῦχος Ιουνίου 1825 τῆς New York Review, μεταφρασθεῖσαν δὲ Ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρου Ραγκαβῆ (ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν Απάντων του, σελ. 452) καὶ ὑπὸ τοῦ Ζακυνθίου Κανάλη (Cambridz 1852), καὶ ἀναδημοσιευθεῖσαν ἐν σελ. 16-21 τῶν ποιητικῶν ἔργων τοῦ Fitz Green Halleck

Από τῶν πρώτων μηνῶν τοῦ 1823 ἥρξατο ἀγαφαινομένη ἡ δρᾶσις φιλελλήνων Ἀμερικανῶν πρὸς Ἰδρυσιν κομιτάτων, ἐπὶ σκοπῷ συλλογῆς ἑράνων χάριν τῶν Ἑλλήνων, περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους βλέπομεν ἥδη συσταθέντα τοιαῦτα κομιτάτα ἐν Νέᾳ Υόρκῃ, Βοστώνῃ καὶ Φιλαδελφείᾳ, τὰς τρεῖς πόλεις αἴτινες καθ' ὅλην τὴν διάσκειαν τῆς Ἐπαναστάσεως ἔμελον νὰ παραμείνωσι τὰ σπουδαιότερα κέντρα τοῦ φιλελληνισμοῦ ἐν Ἀμερικῇ.

Ἡ πρώτη ἔκκλησις πρὸς γενικὸν δημόσιον ἔρανον χάριν τῶν Ἑλλήνων ἀνὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας εἶναι ἡ τοῦ ἐν Νέᾳ Υόρκῃ συσταθέντος κομιτάτου⁽¹⁾, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ William Bayard⁽²⁾. «Απὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος, ἔγραφον οἱ ἐν Νέᾳ Υόρκῃ φιλελλήνες ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὸν συμπατοιώτας των, αἱ εὐχαὶ καὶ αἱ ἐλπίδες ἡμῶν ἐστράφησαν πρὸς τὸνς Ἑλληνας· ἀλλ' ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῶν γεγονότων, αἱ ἀβέβαιοι καὶ συγκεχυμέναι εἰδίσεις, ἡ ἄγνοια ἡμῶν ὡς πρὸς τὰ δεινοπαθήματα καὶ τὰς ἀνάγκας των, καὶ συνεπῶς οἱ ἐνδοιασμοὶ ὡς πρὸς τὴν ἴκανότητά μας νὰ βοηθήσωμεν αὐτοὺς ἀγκαλίως καὶ ἀποτελεσματικῶς, εἶναι αἱ αἰτίαι ἐγένεται τῶν δποίων δὲν ἔξεδηλώσαμεν ἐνωρίτερον τὰ αἰσθήματά μας δημοσίᾳ. Οἱ λόγοι οὗτοι, καὶ ἐὰν δὲν δικαιολογοῦσι, τούλαχιστον ἔξηγοῦσι τὴν σιωπήν μας». Καὶ μετὰ περιληπτικὴν ἀφήγησιν τῆς ἐν Ἑλλάδι καταστάσεως καὶ ἵδιᾳ τῶν ἐλεεινῶν συνθηκῶν ὑφ' ἀμειβόμενοι

(ἐκδ. Ν. Υόρκης Redfield, 1853). Βλ. καὶ εἰς Μπάμπη Ἀννίνου Ἰστορικὰ σημειώματα (σ. 186) περιγραφὴν φιλελληνικῆς ἕορτῆς, λαβούσης χώρων ἐν Μπάλτιμορ κατὰ Φεβρουάριον 1824, καθ' ἣν ἐστέφθη ἡ προτομή τοῦ M. Βότσαρη.

(¹) Address of the Committee of the Greek fund of the city of New York to their fellow citizens throughout the United States, New York 1823.

(²) William Bayard, υἱὸς ἐμπόρου μεταναστεύσαντος ἐξ Ἀγγλίας εἰς Ἀμερικὴν κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα, πρόεδρος τῆς ἑταρείας Bayard, Leroy & Mc Evers ὡς τοιοῦτος ὅμως ἔδειξεν δλίγον βραδύτερον, ὃς θὰ ἰδωμεν κατατέρω, διαγωγὴν ἥκιστα φιλελληνικήν.

ρίσκοντο οἱ γέροντες καὶ τὰ γυναικόταδα ἡ ἔκκλησις κατέληπτε ἡ τοῦ σταθμοῦ τὴν χρηματικὴν βοήθειαν τῶν ἀπανταχοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν φιλανθρώπων.

Ολίγας ἑβδομάδας βραδύτερον τὸ ἐν Βοστώνῃ συσταθὲν κομιτάτον ἔκβιδε καὶ αὐτὸ μακρὰν ἔκκλησιν ὑπογεγραμμένην ἀπὸ τὸν Θωμᾶν Λ. Βίντροπ⁽¹⁾ ὡς πρόεδρον καὶ τὸν Ἐδονάροδον⁽²⁾ Ἐβερεττ ὡς γραμματέα⁽³⁾. Καλοῦμεν τοὺς Ἀμερικανούς, ἔγραφον, νὰ ἐνθυμηθῶσι τὸν χρόνον, οὓς χιλιάδες ἐκτῶν ἐν τῇ ξωῇ σήμερον ἀκόμη ενδισκομένων ἐγγάρισαν, καθ' οὓς ἡ προσφιλὴς ἡμῶν πατρὶς, ἡ σῆμερον εὐδαιμονοῦσα, ἀνέμενεν εἰς τὸν προθαλάμους τῶν Αὐλῶν τῆς Γαλλίας καὶ Ὁλλανδίας, ἐπαιτοῦσα δλίγα χρήματα καὶ τινας στρατιώτας. «Ἄς μὴ παρίδωμεν λοιπὸν τὴν φωνὴν ἐκείνων, οἵτινες σήμερον ἀγωνίζονται κατὰ ξυγοῦ ἀστυγκότως βαρυτέρου ἐκείνου τὸν δποῖον οἱ πατέρες ἡμῶν ἐθεώρησαν ἀδύνατον νὰ ὑπομείνωσιν».

Ἡ Ἰδρυσις τοῦ ἐν Βοστώνῃ κομιτάτου δφείλεται κυρίως εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ἀκαμάτου Ἐβερεττ, χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ δποίου εἰχε διοργανωθῆ, τὴν 19 Δεκεμβρίου 1823, πολυπληθῆς συνεδρίασις τῶν ἀρίστων στοιχείων τῆς πόλεως ἐν τῷ Exchange Coffee. Λαβὼν δὲ οὗτος πρῶτος τὸν λόγον ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀνήρεσε τὰ ἐπιχειρήματα ἐκείνων οἵτινες ἐφρόνουν δτι ἡ φιλελληνικὴ κίνησις θὰ ἔβλαπτε τὸ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μεσογείῳ ἐμπόριον τῶν Ἀμερικανῶν⁽³⁾, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἐτόγισεν δτι

(¹) Thomas Lindall Winthrop (1766-1841) δικηγόρος καὶ πολιτευόμενος Μασσαχουσέτης, ἐκ τῶν εἰλικρινεστέρων Ἀμερικανῶν φιλελλήνων. (Βιογραφία του ἐδημοσιεύθη ἐν Transactions and Collections of the American Antiquarian Society, τ. γ', 1857, σ. 319 καὶ ἐπ.).

(²) Address of the Committee appointed at a public meeting, held in Boston December 19, 1823, for the relief of the Greeks, to their fellow citizens.

(³) Τὴν 22 Δεκεμβρίου 1823 ἡ ἐφημερίς «Patriot» ἔγραψεν ἀκόμη: «Μόλις τὰ χρήματα τὰ δποῖα συλλέγονται ἐνταῦθα φθάσωσιν εἰς Ἑλλάδα, δλα τὰ ἀμερικανικὰ πλοῖα εἰς τὸν λιμένας τῆς Ἀνατολῆς θὰ κατασχε-

ακαδήμιοτε ἀμφιβολίαι καὶ ἡν ὑπῆρχον ὡς πρὸς τὴν ἔκβασιν τοῦ δημοσίου, οὐκαδήποτε διχογνωμία ἡ πρὸς τὸν καλύτερον τρόπον παροχῆς βοηθείας εἰς τὸν "Ἐλληνας, ἐντούτοις ἐν καὶ μόνον κοινῷ συναίσθημα διέκρινεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου τοὺς φίλους τῆς ἐκείνης, ὅπουδήποτε καὶ ἡν εὑρίσκοντο, ἡ βαθυτάτη δηλονότι συμπάθεια διὰ τὸν ἀνδρεῖον καὶ πάσχοντα Ἐλληνικὸν λαόν". Τῇ προτάσει δὲ τοῦ "Ἐβρεοττι ἀπειφασίσθη ἡ ἕδρσις δωδεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς⁽¹⁾". Ήτις θὰ προέρθαινεν εἰς τὴν δημοσίευσιν θεομῆτρος ἐκκλήσεως ἐδόμνου ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων, εἰς τὴν ἐκφρασιν πρὸς τὸν Π. Μανωλικάλην τῆς εἰλικρινοῦς συμπαθείας ἡς ἔτυχε παρὰ τῷ Ἀμερικανικῷ κοινῷ ἡ ἐκκλησίας τῆς Μεσσηνιακῆς Συγκλήτου, εἰς τὴν ἐκφρασιν εὐχαριστιῶν πρὸς τὸν Βέρτστερ, ὅστις τόσον εὐστόχως εἶχε διερμηνεύσει εἰς τὸ Κογκόσον τὰ αἰσθήματα τῶν συμπολιτῶν του, καὶ εἰς τὴν ὑποβολὴν ἀναφορᾶς εἰς τὸ Κογκόσον, δι' ἡς θὰ παρεκκαλοῦντο οἱ ἐν Οὐασιγκτῶνι βουλευταὶ νὰ προβῶσιν εἰς τὴν λῆψιν οἷων ἥθελον καίνει προσφορώτερων μέσων χάριν τῶν Ἐλλήνων.

Συγχρόνως περίπου ἐν Φιλαδελφείᾳ συνέστη, τὴν 11 Δεκεμβρίου 1823, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐπισκόπου White, ἐπιτροπὴ ἐκ δεκατοιῶν προσώπων πρὸς συλλογὴν ἐράνων καὶ συνεννόησιν, ἐπὶ σκοπῷ κοινῆς συνεργασίας, μετὰ τῶν λοιπῶν φιλελληνικῶν ὁργανώσεων⁽²⁾. Ἀνάλογοι δὲ ἐπιτροπαὶ συνεστάθησαν ἀρχομένου τοῦ 1824 καὶ εἰς δευτερευούσας πόλεις τῶν ἀνατολικῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὡς ἐν Wilmington τῆς πολιτείας Delaware, ἐν Bristol τῆς Rhode Island, ἐν Hartford τῆς Connecticut, ἐν Springfield τῆς Massachusetts καὶ ἀλλαχοῦ.

'Εξ ἀλλού εἰς διάφορα πανεπιστήμα καὶ σχολὰς βλέπομεν

θοῦν, τὰ πληρώματα θὰ κατακρεούργηθοῦν καὶ φυσικὰ πόλεμος θὰ ἐπακολουθήσῃ· ὅχι πόλεμος πολὺ ἐπίφοβος, ἀλλ' ἐπὶ τέλους πόλεμος·

(1) Τὰ ὄνόματα τῶν μελῶν τοῦ πρώτου τούτου φιλελληνικοῦ κομιτάτου Βοστῶνης ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ Boston Recorder τῆς 27 Δεκεμβρίου 1823.

(2) Βλ. Boston Recorder, 20 Δεκεμβρίου 1823.

τοὺς μαθητὰς διοργανοῦντας μικροὺς ἐράνους μεταξύ των. Εἰς τὸ περιώνυμον Yale college οἱ φοιτηταὶ συνέστησαν πεντακόσια δολαρία⁽¹⁾, ἀτυνα καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ Ἐλληνικὸν κομιτάτον Νέας Υόρκης, τὸ δὲ παράδειγμά των ἐμμιμήσαν εἰς φοιτηταὶ τῆς ἐν Andover τῆς Μασσαχουσέτης θεολογικῆς σχολῆς καὶ τὸν Columbia college τῆς Νέας Υόρκης, αἱ νεάνιδες τῆς ἐν Πενσυλβανίᾳ πόλεως Carlisle καὶ ἡ νεολαία τῆς Albany, ἀπεστειλούσης τῆς πολιτείας Νέας Υόρκης. Ἐπίσης εἰς πολλὰς πόλεις καληριζούσαις ἐξεφρώνουν φιλελληνικοὺς λόγους εἰς τὰς ἐκκλησίας, οἱ δὲ ἐπικολουθοῦντες ἔρανοι ἀπέδιδον σεβαστὰ ποσά. Οὗτοις, οἱ μετὰ τοὺς λόγους τοῦ ἰεροκήρυκος Dwight⁽²⁾ ἐν Βοστώνῃ γενώμενοι ἔρανοι εἰς δύο ἐκκλησίας ἀπέδωκαν περὶ τὰ τριακόσια δολαρία, ἡ δὲ δραία τοῦ ἰεροκήρυκος προσλαλίᾳ, θεωρηθεῖσα ἐκ τῶν ἀρίστων ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων ἐκφωνηθέντων λόγων, ἐτιπώθη καὶ διενεμήθη μερίμνῃ τῶν ἐν Βοστώνῃ φιλελλήνων. Ἐν τῇ προσαγορεύσει αὐτῆς δὲ Dwight ἐσκόπει κυρίως νὰ ἀποδεῖη τοία τινά, τουτέστιν διτὶ ἡ 'Ἐπανάστασις εἶχεν ἐκραγῆ ἐν τόπῳ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέροντι ἀπό τε κλασικῆς καὶ χριστιανικῆς ἀπόγεως, διτὶ δὲ Ἐλληνικὸς λαὸς ἡ τοῦ ἐξαιρετικῶς συμπαθῆς λόγῳ τῶν προγόνων του, τῶν δυστυχιῶν του, τῆς χριστιανικῆς του εὐλαβείας, τοῦ ἐμπορικοῦ του πνεύματος, τοῦ ζῆλου του διὰ τὰ γράμματα καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἐκείνην, καὶ τέλος διτὶ ἔάν, παρ' ἐλπίδα, οἱ Ἐλληνες ἡττῶντο, τὸ τοιοῦτον θὰ ἐσήμαινε τὴν ἐκδίωξιν τῆς ἐκείνης ἐπικράτησιν τῶν ἀπεχθῶν ἀρχῶν τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας.

(1) Βλ. New York Evening Post, 19 Δεκεμβρίου 1823.

(2) The Greek Revolution, An address delivered in Park street church, Boston, on Thursday, April 1, and repeated at the request of the greek committee in the Old South church, on the evening of April 14, 1824, by Sereno Edwards Dwight, Pastor of Park street church, Boston 1824. (E. S. Dwight, ιερεὺς καὶ παιδαγωγός, γεννηθεὶς ἐν Κονέκτικουτ τῷ 1776 καὶ ἀποθανὼν ἐν Πενσυλβανίᾳ τῷ 1850, ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῆς ἐν Βοστώνῃ Park street church ἀπὸ τοῦ 1817 μέχρι τοῦ 1826).

Kai εἰς ἄλλας πόλεις οἱ Ἱεροκήρυκες συνέλεξαν ἀρκετά χρήματα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ὡς ἐν Springfield, ὅπου οἱ ἔργανοι εἰς τὰς ἐκκλησίας ἀπέδωκαν ἄνω τῶν τετρακοσίων δολλαρίων⁽¹⁾, ἐν Utica τῆς πολιτείας Νέας Υόρκης ἔνθα οἱ ἀρχηγοὶ τῶν διαφόρων διαμαρτυρομένων θρησκευμάτων, ἐπισκοπιανῶν. πρεσβύτεραιανῶν καὶ μεθοδιστῶν, αἰδεσιμώτατοι Anthorn, Aikin καὶ Pelk, συνεφόνησαν ἀπὸ κοινοῦ τὴν δογάνωσιν κηρύγματος καὶ ἐράνων ἐν τοῖς ὑπὸ αὐτοὺς ναοῖς, ἐν Ἰθάκῃ, τῆς Νέας Υόρκης, ὅπου διεκοίθη διὰ τὴν φιλελληνικὴν εὐγλωττίαν του ὁ Ἱερεὺς Ezikiel Gear⁽²⁾, καὶ ἐν Φιλαδελφείᾳ, ὅπου τὰ δίκαια τῶν Ἑλλήνων εὑρον ἔνθερμον ὑποστηρικτὴν τὸν ἐφημέριον τῆς ἐκκλησίας Ἀγίου Ἀνδρέα Γοργόριον Bendell.

Ἐνῷ οἱ Ἱεροκήρυκες ἐζήτουν οὕτω τὴν ἀρωγὴν τῶν πιστῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, οἱ ίθύνοντες τὴν φιλελληνικὴν κίνησιν ἐν Ἀμερικῇ προσεπάθησαν νὰ συλλέξωσι χρήματα καὶ διὰ θεατρικῶν παραστάσεων ἢ ἐσπερίδων, ὡν ἢ ἐπιτυχεστέρα ὑπῆρξεν ὁ τὴν 8 Ιανουαρίου 1824 λαβὼν χώραν ἐν Νέᾳ Υόρκῃ χορδὸς ἐν τῇ δωρεάν ὑπὸ τῶν θεατρων Price καὶ Simpson προσφερούσῃ αἰθούσῃ, διὰ τὸν δοποῖον ἐπωλήθησαν ὑπὲρ τὰ δισχίλια εἰσιτήρια πρὸς πέντε δολλάρια ἔκαστον⁽³⁾. Περὶ τὰ τέλη δὲ Ἀπριλίου οἱ ἐν Νέᾳ Υόρκῃ φιλέλληνες ἀπέστελλον πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν κομιτάτον Λονδίνου, διὰ τῆς Τραπέζης Baring Bros & Co, 6.600 λίρας στερλίνας, ἣτοι περὶ τὰς 32 χιλιάδας δολλαρίων, χάριν τῶν Ἑλλήνων⁽⁴⁾.

(1) Ἀκριβῶς 433. (Boston Recorder 17 Ιανουαρίου 1824.

(2) Βλ. Κανούτα, Οἱ Ἑλληνες ἐν Ἀμερικῇ, σ. 255-6.

(3) Boston Recorder 17 Ιανουαρίου 1824.

(4) Κατ' ἐπίσημον ἀνακοίνωσιν τῶν ίθυνόντων τὸ Ἑλληνικὸν κομιτάτον Νέας Υόρκης (βλ. N. Y. Evening Post 3 Μαΐου 1825).

Ἄτυχῶς παρ^δ διὰ τὰς προσπαθείας μας δὲν ἤδυνήθημεν νὰ ἀνεύρωμεν ὑπεύθυνον δήλωσιν περὶ τὸ συνόλου τῶν εἰς τὰς διαφόρους πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς συλλεγέντων ποσῶν κατὰ τὰ ἔτη 1823 καὶ 1824. Καὶ δὲ μὲν Howe, ἐν τῷ Historical Sketch of the Greek Revolution (σελ.

V

Πλὴν τῆς συλλογῆς χρημάτων, ὃ φιλελληνισμὸς τῶν Ἀμερικανῶν κατὰ τὸν ἀγῶνα ἐξεδηλώθη καὶ διὰ τῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐνίστει νοιοθετήσεως δρφανῶν ἐλληνοπαίδων, περισυλλεγέντων καὶ ἀποσταλέντων εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ὑπὸ Ἀμερικανῶν Ἱεραποστόλων ἢ ναυτιλλομένων. "Ηδη ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1823 δύο ἐλληνόπαιδες, δὲ δεκαπεντατὶς Φώτιος Καραβίαςίλης καὶ δὲ ἐνδεκαετὶς Ἀναστάσιος Καραβέλας, ἔφθασαν εἰς Σάλεμ τῆς Μασαχουσέτης ἐπὶ τοῦ βρικίου America ὑπὸ τὸν πλοιάρχον Dewing, ἐκ Μελίτης, ἔνθα εἶχον καταφύγει μετὰ τὰς σφαγὰς τῆς Χίου καὶ περισυλλεγῆ ὑπὸ Ἱεραποστόλων⁽¹⁾. Μετὰ τὴν ἀφιξίν των εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας παρεδόθησαν εἰς τὸν αἰδεσ. Κορνήλιον, ὅστις ἐμερόμησε περὶ τῆς ἀνατροφῆς των, περὶ τοῦ Καραβέλα δὲ γνωρίζομεν διτι, ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῷ ἐν Amherst, Mount Pleasant Institute, ἐδίδαξε κατὰ πρῶτον εἰς ἀμερικανικὰ σχολεῖα, μεταβάντες δὲ εἰς Ἀθήνας βραδύτερον ἐσπουδασε νομικά, χορηγατίσας ἐπὶ τινὰ χρόνον δικαστῆς καὶ γενόμενος κατόπιν διευθυντῆς τοῦ ἐν Σύρῳ τηλεγραφείου⁽²⁾.

446), περὶ οὐ κατωτέρω, ἀναριθμάζει τοῦτο εἰς 80 χιλ. δολλάρια. Τὸ ποσὸν αὐτὸν φαίνεται ήμιν ὑπεροβολικόν, οὐδαμόθεν δὲ ἐπιβεβαιούται, ἐξηγεῖται δῆμως ἐὰν λάβῃ τις ὑπὸ δψψ διτι τὸ βιβλίον τοῦ Howe προωρίζετο νὰ διεγίῃ ἐκ νέου, τῷ 1828, τὸν φιλελληνισμὸν τῶν Ἀμερικανῶν καὶ τὴν ἀπομίμησιν τῶν πρὸ τετραετίας λαβουσῶν χώραν φιλελληνικῶν ἐλογήλωσεων. Πολὺ περισσότερον ἀξιόπιστος τοῦ Howe είναι ἐν τῷ προκειμένῳ δὲ Ἐδ. Ἐβρεοττ, ὅστις ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Κοραῆν, ἀπὸ 11 Σεπτεμβρίου 1825, γράφει διτι ἐστάλησαν ἐξ Ἀμερικῆς εἰς Ἑλλάδα «40 χιλ. Ἰσπανικῶν σκούδων (κολλονάτων!)» (Χιακά Χρονικά, τεῦχος ε' σ. 168). Πρὸς τὸν Ἐβρεοττ δὲ πλησιάζει καὶ δὲ Ἱεραπόστολος J. King, ὅστις ἐν ἐπιστολῇ του ἐξ Ἑλλάδος, δημοσιευθεῖσῃ ἐν τῷ Boston Recorder & Telegraph τῆς 9 Φεβρουαρίου 1827, γράφει διτι «δώδεκα ἑκατομμύρια ἀνθρώπων (δῆλοι οἱ Ἀμερικανοί) ἔστειλαν μόνον 40 χιλ. δολλαρίων».

(1) Boston Recorder 8 Μαρτίου 1823.

(2) Βλ. Biographical Record of alumni and non-graduates of Amherst College. 1883.

Κατά Μάιον 1824 ἀφίχθησαν εἰς Βοστώνην ἐπὶ τοῦ βρυκίου Κέπτρος, ὥπερ τὸν πλοίαρχον Chaddock τέσσαρες νεαροὶ Χιδται, οἱ δεκαεξατῆς Κωνσταντῖνος καὶ δεκατετραετής Παντιᾶς Ράλλης, δὲ δεκαεξατῆς Νικόλαος Πανταλέοντος Πετροκόκκινος καὶ δὲ δωδεκαετῆς Ἀλέξανδρος Πασπάτης⁽¹⁾.

Ο πατὴρ τῶν ἀδελφῶν Ράλλη εἶχεν ἀπαγγονισθῆ ἐν Κωνσταντινούπολει, ἔνθα ἐκφατεῖτο ὁ ὥστης ὄμηρος, ἢ δὲ μήτηρ τῶν μετὰ τῶν ἀνηλίκων τέννων αἰτέρηγον εἰς Μελίτην, δὲ Πετροκόκκινος εἶχε συγγενεῖς ἐν Μελίτῃ, ἐν ἑσχάτῃ πενίᾳ περιελθόντας, δὲ Πασπάτης εἶχεν ἀπολέσει τὸν πατέρα του πρὸ τῆς Ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς του κατὰ τὰς σφαγὰς τῆς Χίου. Σταλέντες εἰς Ἀμερικὴν ὥπερ ἱεραποστόλων ἐξεπαιδεύθησαν μερίμνῃ τοῦ σωματείου Friends of the American board of commissioners of foreign missions, γενομένου εἰδικοῦ ἕραντον χάριν αὐτῶν. Καὶ δὲ μὲν Κωνσταντῖνος Ράλλης, ἐκπαιδευθεὶς ἐν Amherst College, εἰσῆλθεν εἰς τὸν δικαστικὸν κλάδον, ἔξαιρετικῶς διακριθεὶς ἐν αὐτῷ, δὲ Πετροκόκκινος, ἐκπαιδευθεὶς καὶ αὐτὸς ἐν Amherst, ἐπανῆλθεν ἀργότερον εἰς Σμύρνην, ὡς μεταφραστῆς καὶ ἐκδότης βιβλίων τῶν Ἀμερικανῶν ἱεραποστόλων, ἀσχοληθεὶς συγχρόνως εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, ἔως ὅτου ἐγκατεστάθη εἰς Χίον, ὅπου ἐγένετο καὶ πρόξενος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῷ 1867⁽²⁾. Ο Ἀλέξανδρος Γεωργίου Πασπάτης, μετὰ τὸ τέλος τῶν ἐν Amherst γυμνασιακῶν μαθημάτων ἐσπούδασεν Ἰατρικὴν ἐν Παδούῃ τῆς Ἰταλίας, ἀποφοιτήσας δὲ τῷ 1835 ἐγκατεστάθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, διακριθεὶς οὐ μόνον ὡς Ἰατρὸς ἀλλὰ καὶ ὡς φιλόλογος καὶ ἴστορικός, συγγράψας τὰς Βυζαντινὰς Μελέτας, τὰ Βυζαντινὰ Ἀνάκτορα, τὸ Χιακὸν γλωσσάριον κλπ., καὶ γενό-

(1) N. Y. Evening Post 25 Μαΐου 1824.

(2) Νυμφευθεὶς εἰς πρῶτον γάμον, τῷ 1833, τὴν Αἰκατερίνην Σταματίου Θαλασσινοῦ καὶ μετὰ τὸν θάνατον ταύτης τὴν Χαροκλειαν Μοχαιμάδη, ἐκ Χίου, ἀπέκτησε δεκαπέντε τέκνα καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1885. (B. Biographical Record κλπ., ἔνθ. ἀν.).

μενος εἰς τῶν πρώτων ἰδουτῶν τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπέθανε τῷ 1891, ἡτενος⁽¹⁾.

Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1824 ἐστάλησαν πάλιν εἰς Ἀμερικὴν ὥπερ τῶν ἀνὰ τὰς νήσους τῆς Μεσογείου ἱεραποστόλων δύο ἀδελφοί, Στέφανος καὶ Παντελῆς Γαλάτης. Ἀμφότεροι ἐξεπαιδεύθησαν ἐν τῷ κολλεγίῳ Yale, ἐπέστρεψαν δὲ κατόπιν εἰς Ἐλλάδα, ἐγκατασταθέντες, δὲ μὲν προεβίτερος, δὲ Στέφανος, ἐν Σύρφῳ ὡς ἔμπορος, δὲ ἐτερος διαδοχικῶς ἐν Κωνσταντινούπολει, Μασσαλίᾳ καὶ Ἀθήναις⁽²⁾. Ἐν ἔτος βραδύτερον τρεῖς ἄλλοι ἐλληνόπαιδες ἀφίχθησαν ἐκ Σμύρνης ἐπὶ τοῦ πλοίου Romulus, ὥπερ τὸν πλοίαρχον Allen, οἱ Νικόλαος Πρασσᾶς, Νικόλαος Βλασπόουλος καὶ Γεργύριος Περδικάρης. Ο τελευταῖος οὗτος, ἐκπαιδευθεὶς ἐν Amherst, ἔμελλεν ἐξαιρετικῶς νὰ διακριθῇ, διορισθεὶς καὶ πρόξενος τῆς Ἀμερικῆς ἐν Ἀθήναις, ὅταν, τῷ 1838, ἰδρύθη τὸ πρῶτον προξενεῖον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν Ἐλλάδι⁽³⁾. δὲ υἱός του ὑπῆρξεν ἐκ τῶν διακεκριμένων Ἀμερικανῶν διπλωματῶν, διαδοκιμάσας σπουδαῖον ὁλον ἐν Μαρόκῳ καὶ κατὰ τὴν πρώτην Μαροκινὴν διεθνῆ συνδιάσκεψιν τοῦ 1880.

Κατὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα ἔτη τοῦ ἀγῶνος καὶ ἄλλοι δοφανοὶ καὶ δοφαναὶ ἐσώθησαν χάρις εἰς τοὺς Ἀμερικανούς⁽⁴⁾. Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1827 ἀφίκετο εἰς Βοστώνην ἡ Γαρυφαλιὰ Μο-

(1) Πρβλ. Κανούτα, ἔνθ. ἀν., καὶ Μηνιαῖον Εἰκονογραφημένον Ἐθνικὸν Κήρυκα (N. "Υόρκης", τεῦχ. Ἀπριλίου 1925).

(2) Πρβλ. Yale University Obituary Record B. A. 1829, 1880, ὡς καὶ Prof. Dexter, Biographical Notices of Graduates of Yale College B. A. 1830, 1913.

(3) Ἐπανελθὼν εἰς Ἀμερικὴν ἐδημοσίευσε πραγματείαν περὶ Ἐλλάδος, τῷ 1845, ὥπερ τὸν τίτλον: The Greece of the Greeks.

(4) Πρβλ. σχετικῶς ἐπιστολὴν τοῦ Περδικάρη πρὸς κιρίαν τῆς Μασσαχουσέτης, δημοσιευθεῖσαν ἐν φιλαδελφίᾳ ἐκδοθέντι τῷ 1828, δαπάναις τοῦ Ἐλληνικοῦ κομιτάτου Νέας Υόρκης ὥπερ τὸν τίτλον: Turkish barbarity, an affecting narrative of the unparalleled sufferings of Mrs Sofia Mazro, a greek lady of Missolonghi.

χάμπεη, ήτις ἀπαχθεῖσα εἰς δουλείαν μετὰ τὰς σφραγίδας τῆς Χίου ἔξηγοράσθη ὑπὸ φιλανθρώπου 'Αμερικανοῦ ἐν Σμύρνῃ⁽¹⁾. "Οταν δὲ ὁ Ι. Π. Μίλλερ, περὶ οὐ κατωτέρω, ἐπέστρεψεν ἐξ Ἑλλάδος τὸν συνώδειον ἐπίσης γεανίας καὶ νεᾶνις· καὶ αὕτη μὲν ἀνετράφη ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ κυβερνήτου Μασσαχουσέτης Βίνθροπ, ὁ δὲ ἐλληνόπατες ἐγένετο γνωστὸς ἐν 'Αμερικῇ ὡς ἀξιωματικὸς ὑπὸ τὸ δνομα Λουκᾶς Μίλλερ, διακοινεῖς κατὰ τὸν ἐναντίον τοῦ Μεξικοῦ πόλεμον καὶ ἐκλεγεῖς βραδύτερον ἀντιπρόσωπος τῆς πολιτείας Wisconsin εἰς τὸ Κογκρέσον. Τέλος θὰ ἀναφέρωμεν, μεταξὺ τῶν ἐν 'Αμερικῇ τότε ἐκπαιδευθέντων νέων Ἑλλήνων, τὸν Εὐαγγελινὸν 'Αποστολίδην Σοφοκλῆ, ἐκ Θεσσαλίας, σταλέντα τῷ 1828 εἰς Βοστώνην μερίμνη τοῦ ἱεραποστόλου J. Brewer, γενόμενον καθηγητὴν τοῦ πανεπιστημίου Harvard καὶ συγγραφαντα περισπούδαστον ἐλληνικὸν λεξικὸν τῆς Ρωμαϊκῆς καὶ Βυζαντινῆς ἐποχῆς· τὸν 'Αθανάσιον Κολοβέλονην, ἐκ Μεσολογγίου, σωθέντα ὑπὸ τοῦ ἀμερικανικοῦ καταδρομικοῦ Ontario καὶ ζήσαντα ἐν Brooklyn, τῆς Νέας Υόρκης, ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἐκεῖ ἐλευθέρων τεκτόγων· τέλος τὸν Γεώργιον Καλβοκορέστην, ἐκ Χίου, σωθέντα ἐπὶ ἀμερικανικοῦ πλοίου πλέοντος εἰς Baltimore, ἐκπαιδευθέντα ἐν τῇ Norwich Academy τῆς πολιτείας Vermont καὶ διακοινέντα ὡς ἀξιωματικὸν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐν τῷ διοίφετοις ἐπαξίωσις πνηρετοῦσι, καὶ σήμερον ἔτι, οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ⁽²⁾.

VII

Τὰ φιλελληνικὰ αἰσθήματα τῶν 'Αμερικανῶν δὲν περιωρίσθησαν μόνον εἰς συλλογὴν ἐράνων καὶ ἀνατροφὴν δρφανῶν, τὸ δὲ παράδειγμα τοῦ λόρδου Βύρωνος δὲν ἔμεινεν ἄνευ μιμητῶν ἐκεῖθεν τοῦ 'Ατλαντικοῦ. 'Απὸ τοῦ 1824 καὶ ἐντεῦθεν βλέ-

(1) Boston Recorder 4 Μαΐου 1827.

(2) Πρβλ. Κανούτα, ἔνθ. ἀν.

πομεν νέους 'Αμερικανούς, ἐγκαταλείποντας οἰκογενειακὴν ἡσυχίαν καὶ εὐδαιμονίαν καὶ διασχίζοντας τὸν ὠκεανὸν ἵνα, διὰ τῆς ἀτομικῆς των δράσεως καὶ ἐνίστε ἐπὶ θυσίᾳ τῆς ξωῆς των, ἔλθωσιν εἰς βοήθειαν λαοῦ ἀγωνιζομένου ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας του ὃν καὶ τέσσαρες χιλιάδες μίλλια ἐχώριζον τὰς δύο χώρας· μεταξὺ δὲ τούτων πρωτίστως δέον νὰ ἀναφέρωμεν τὸν Χάρον⁽¹⁾.

'Ο Σαμουήλ Γρίδλεϋ Χάρον κατήγετο ἐξ οἰκογενείας ἀστῶν, ήτις ἀπαντᾷ ἐν 'Αμερικῇ ἀπὸ τοῦ ιεζ' αἰῶνος, ἐγεννήθη δὲ ἐν Βοστώνῃ τὴν 10ην Νοεμβρίου 1801. 'Ο πάππος του ἦτο ἐκ τῶν μετημφιεσμένων ἐκείνων Ἰνδῶν οἵτινες οἴψαντες τὸ ἐκ τεῖου φορτίον εἰς τὴν θάλασσαν εἰλον δώσει τὸ σύνθημα τῆς ἐκδήξεως τοῦ κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἀπελευθερωτικοῦ πολέμου. Σπουδάσας ἵατρικὴν ἐν Harward, ὁ νεαρὸς Χάρον ἥγάπα ἐξ ἴσου τὴν ἐπιστήμην του ὅσον καὶ τὰ γράμματα, ἀπὸ μικρᾶς δὲ ἡλικίας ὑπῆρξεν ἔνθερμος θαυμαστὴς τοῦ Βύρωνος. 'Η μετάβασις τοῦ Βρετανοῦ λόρδου εἰς τὴν Ἑλλάδα, προσδώσασα ἔνα κάπιον ρωμαντισμὸν εἰς τὸν κατὰ τῶν Ὁσμανιδῶν πόλεμον ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ἐν τῶν κυριωτέρων ἐλατηρίων ἀτινα ὀθησαν τὸν ἀπόφοιτον τοῦ Harward νὰ διασχίσῃ, τελευτῶντος τοῦ 1824, τὸν ὠκεανὸν χάροιν τῶν Ἑλλήνων. «Διερωτῶμαι, γράφει ἡ κόρη χωία Richards⁽²⁾, ἐὰν χωρὶς τὸν Βύρωνα δικαίη μου θὰ ἔβλεπε τὰς νήσους καὶ τὰ δρη ἐκεῖνα ἀτινα τόσον καλῶς ἐγνώρισε. Τὸ δνομα τοῦ φιλέλληνος ἀντεποσώπευσε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, εἰς τὰ δύμματα τῆς ἀμερικανικῆς νεολαίας, τὸν

(1) Πρβλ. An Historical Sketch of the Greek Revolution, by Samuel Gridley Howe, surgeon in chief of the greek fleet, New York 1828.—Letters and journals of Samuel Gridley Howe, edited by his daughter Laura E. Richards, with notes by F. B. Sanborn, τόμος α', Boston & London 1906.—Laura Richards, Two noble lives, S. G. Howe and Julia Ward Howe,—The Massachussets Philanthropist, Memoir of S. G. Howe, by Julia Ward Howe, Boston 1876.—Δ. Βικέλα, 'Ημερολόγιον Φιλέλληνος, ἐν περιοδικῷ «Μελέτῃ», Ιανουάριος 1907.

(2) Letters and Journals, σ. 1.

νεανίαν ἐκεῖνον τὸν διηγήσῃ ὑπερσιν, Φεσις, χρίματα καὶ ταῦτα πάντα ἵνα διατίθενται τὰς θαλάσσιας καὶ ἀγωνισθῆ ἐναντίον ἀγρίου ἐχθροῦ. ἐν μέσῳ ἀγρίων ὁρέων γίγινται τοῦ ἔφωτος πρὸς τὴν Ἀλευθερίαν καὶ πρὸς τὴν γύρων ἐκείνην τῶν ἀναλλοιώτων Ἰδανικῶν, ἥτις ἡτοί ἡ προστιθεστέρα, μετὰ τὴν Ἰδίαν πατρίδα γονία τῆς γῆς».

Εἰς τὰ ἐνγενῆ αὐτὰ Ἰδανικὰ προσετίθετο, ὅστον ἀφορᾶ τὸν Χάου, καὶ αἱσθηματικὸς λόγος, ὃστις ὠθησεν αὐτὸν νὰ ἀπομάκρυνθῇ τῆς Βοστώνης, ἥτοι διακαής ἀλλ' ἀτυχῆς ἔρως πρὸς τινα νέαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὰ γεγονότα ἐπέπρωτο σκληρῶς νὰ τὸν χωρίσωσιν.

Ὑπεροικήσας διὰ τῆς ἐπιμονῆς του τὴν φυσικὴν ἀντίδρασιν τῶν γονέων του εἰς τὰ φυσοκίνδυνα σχέδια του, καὶ λαβὼν παρὰ μὲν τοῦ πατρός του ὀλίγα χρήματα, παρὰ δὲ τοῦ Ἐβρεοῦ της συστατικάς τινας ἐπιστολάς, δι Χάου ἀπέπλευσεν ἐκ Βοστώνης δι' Ἑλλάδα, δπου ἀφίκετο, ἀφομένου τοῦ 1825, ἀποβιβασθεὶς πλησίον τοῦ Ναυαρίνου. Ἀμέσως δὲ μετέβη εἰς Τρίπολιν ἵνα τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Μαυροκοιδάτου, προσφέρων τὰς ὑπηρεσίας του ὡς ἱατρὸς καὶ χειρούργος. Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἀφίξεν τοῦ δι Χάου ἔσχε τὴν χαρὰν νὰ συναντήσῃ τρεῖς συμπατριώτας του, οἵτινες εἶχον προηγηθῆ αὐτοῦ εἰς Ἑλλάδα, τὸν Jarvis, τὸν Μίλλερ καὶ ἕνα τρίτον, οὗτινος ἀποσιωπᾶ τὸ δόνομα ἐν τῇ πρὸς τὸν πατέρα του ἐπιστολῇ, γραφείση ἐκ Ναυπλίου κατὰ Μάρτιου 1825, ἐν ἥξενθετει τὰς πρώτας ἐντυπώσεις του⁽¹⁾. Ὁ George Jarvis⁽²⁾, υἱὸς διπλωμάτου, εὑρίσκετο ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τριετίας σχεδόν, διακριθεὶς δὲ εἰς διαφόρους μάχας εἶχε λάβει τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιστράτηγου. Ὁ ἀτυχῆς αὐτὸς νέος ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ, χωρὶς νὰ ἐπανίδῃ τὴν πατρίδα του, κατὰ τὸ 1828, ἐκ πυρετῶν, ἐξ ὧν τόσοι φιλέλληνες ἔπαθον διαρκοῦντος τοῦ ἀγῶνος⁽³⁾. Ὁ Jona-

than P. Miller, καταγόμενος ἐκ τῆς πολιτείας Βέροουντ ἐγεννήθη τῷ 1797. Εἰσελθὼν κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν ἀμερικανικὸν στρατὸν ἐγκατέλιπε τὸ στάδιον τῶν ὄπλων διὰ τὴν νομιμή ἐπιστήμην. Μόλις ὅμως ἐπεράτωσε τὰς νομικάς του σπουδὰς ἀπέλεσεν ὀλοκληρῶν τὴν ἀκάνητον περιουσίαν του ἐν μεγάλῃ πυρκαϊᾷ, ἀπεράπτισε δὲ τότε νὰ ἔλθῃ εἰς Ἑλλάδα, δπου κατετάγη εἰς τὸν ἐπαναστατικὸν στρατὸν μὲν βαθμὸν λοχαγοῦ (1824) καὶ παρέμεινεν ἐπὶ διετίαν. Ἐπιστρέψας εἰς τὰς Ἡνωμένας Πόλιτείας ἥλθε καὶ πάλιν εἰς Ἑλλάδα τῷ 1827, ὡς θὰ Ἰδωμεν παρακατιόντες, ἵνα διανείμῃ τροφὰς καὶ ἐνδύματα ἀτινα εἰχον συλλέξει. οἱ Ἀμερικανοὶ χάριν τῶν Ἑλλήνων.

Εἰς τοὺς ὡς ἀνω φιλέλληνας προσετέθη ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ἀφίξεν τοῦ Χάου καὶ δικηγόρος Estwick Evans, ὃστις ἐγκατέλιπεν ἐν New Hampshire σύζυγον καὶ τέσσαρα τέκνα ἵνα ἔλθῃ εἰς Ἑλλάδα. Παρ' ὅλην τὴν καλήν του θέλησιν δόμως, ὃν πολὺ θεωρητικὸς ἀνθρωπος, δὲν ἡτο εἰς θέσιν νὰ ἔξυπηρετήσῃ δπον ἐνόμισε τοὺς Ἑλληνας.

Ως πρὸς τὸν Χάου, οὗτος παρέμεινε διαρκῶς ἐν Ἑλλάδι μέχρι τοῦ 1828, ὀπότε ἐπιστρέψας εἰς τὰς Ἡνωμένας Πόλιτείας ἔξεδωκε τὴν ἴστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ περιώδευσε πολλὰς πόλεις ἵνα διὰ διαλέξεων καὶ διμιλιῶν διεγείρῃ καὶ πάλιν τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν συμπατριωτῶν του καὶ συλλέξῃ χρήματα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Ἐλθὼν καὶ πάλιν εἰς Ἑλλάδα παρέμεινε μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων μέχρι τῶν μέσων τοῦ ἔτους 1830, τῷ δὲ 1866 ἀποκρινόμενος εἰς τὴν φωνὴν τῶν Κρητῶν καὶ συλλέξας χρήματα ἐν Ἀμερικῇ διέσχισε καὶ πάλιν, ὑπερεξηκοντούντης πλέον, τὸν ὀκεανὸν ἵνα ἔλθῃ ἀριθμὸς τῶν τέκνων ἐκείνων, οὓς νέος εἶχε βοηθήσει. Καίτοι τὸ δόνομα τοῦ Χάου ἔχει παραμείνει μετ' εὐγνωμοσύνης κεχαραγμένον εἰς τὴν καρδίαν παντὸς Ἑλληνος⁽¹⁾, αἱ λεπτομέρειαι τῆς φιλέλληνικῆς του

(1) Letters and Journals σ. 26.

(2) Περὶ τῆς οἰκογενείας Jarvis βλ. The Jarvis family, by George A. Jarvis, Hartford 1879.

(3) Letters and Journals, σ. 181.

(1) Περὶ τῆς ὑποδοχῆς ἥτις ἐγένετο εἰς τὴν θυγατέρα του Κυρίαν "Ελιοττ ἐν Ἀθήναις τῷ 1880 καὶ ἡ ὁποία δεικνύει τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν

δράσεως είχον παραμείνει άγνωστοι μέχρις δτου πρό τεκούσαετίας περόπου ή θυγάτηρο του προέβη εις τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἡμερολογίου δπερ δ πατήρ αὐτῆς είχε τηρήσει ἐν “Ελλάδι καὶ μέρους τῆς ἀλληλογραφίας του, ὃν ἀποστάματά τινα δ ἀείμνηστος Δημήτριος Βικέλας μετέφρασεν ἐν τῇ «Μελέτῃ» τοῦ 1907. Εἶναι δὲ ὅτι τῶν ἀξιοθαύμαστον πᾶς δ ἐκ Βοστώνης ἵστρος εὗρισκε καιρὸν νὰ τηρῇ ἡμερολόγιον ἐν μέσῳ τόσων δυσχερῶν περιστάσεων, περιπλανήσων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, χειρουργικῶν ἔργασιῶν εἰς τὰ στρατόπεδα, διανυκτερεύσεων εἰς καλύβας χωρικῶν εἰ μὴ καὶ εἰς τὸ ὄπαυλον. Τὸ ἡμερολόγιον δὲ αὐτὸ δῶς καὶ ἡ ἀλληλογραφία του ἀποτελοῦσι πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὴν ἴστοριαν τῆς Ἐπαναστάσεως, ὅχι μόνον λόγῳ τῶν πληροφοριῶν ἀς περιέχουσι περὶ τῆς δράσεως τοῦ Χάου καὶ τῶν λοιπῶν Ἀμερικανῶν φιλελλήνων, ἀλλὰ καὶ διότι δίδουσι μίαν εἰκόνα τῆς ἐν “Ελλάδι τότε καταστάσεως καὶ τῶν ἐντυπώσεων ἀς αὐτῇ ἐνεποίησεν εἰς ἄνδρα ἐλθόντα ἐκ χώρας ἀπομεμαρυσμένης, μὲ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ νοοτροπίαν ὅλως διάφορον ὅχι μόνον τῆς ἐν “Ελλάδι ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν Εὐρώπῃ συνήθως κρατούσης.

VII

Τὸν ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων ἐνθουσιασμὸν τῶν ἐτῶν 1823 καὶ 1824 ἐπηκοιλούθησεν ἐν Ἀμερικῇ σχετικῇ ὑφεσις. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὰ ἐτήσια διαγγέλματα τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας μετὰ συμπαθείας πάντοτε ἐποιοῦντο μνείαν τῶν Ἐλλήνων⁽¹⁾, ἀλλ’ ἡ παράτασις τοῦ ἀγῶνος καὶ αἱ εἰδῆσεις περὶ

ἐν Ἐλλάδι πρὸς τὸν πατέρα της, βλ. Maud Howe Elliott, Three Generations, Boston 1923, σ. 190.

(¹) Διάγγελμα τοῦ προέδρου Μονρός ἀπὸ 7 Δεκεμβρίου 1824: «Ἄλλοι καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐλευθερίας ἐξακολουθοῦσι χριστιανοῦσι. Άλλοι τεχνίται τῶν Ἐλλήνων, λαμβανομένους ὅπ’ ὅψιν τοῦ πληθυνμοῦ ἐκατέρου τῶν ἐμπολέμων, προκαλοῦσι τὸν θωμασμὸν καὶ τὰ συγχάρητήριά μας, διὰ τὰ αὐτὰ αἰσθήματα ἐγέννησαν καὶ ἀλλαχοῦ τῆς οἰκουμένης εἶναι

τῶν διενέξεων καὶ διχονοιῶν μεταξὺ τῶν Ἐλλήνων ὁπλαρχηγῶν, αἵτινες ἀηδίαζον καὶ αὐτὸν τὸν Howe, εἰχον πολὺ μετριάσει τὸν φιλελληνισμὸν τῶν Ἀμερικανῶν⁽¹⁾.

Οὐκ δὲλίγον ἐπίσης ἔβλαψαν τὴν φήμην τῶν Ἐλλήνων αἱ εἰδῆσεις περὶ τῆς πειρατείας, εἰς ἣν ἐπεδίδοντο ἐνίστε καὶ εἰς βάρος ἀμερικανικῶν πλοίων, καὶ αἱ δριμεῖαι κατ’ αὐτῶν ἐκθέσεις τοῦ ἐν Σμύρνῃ προξένου Offley καὶ τινῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ⁽²⁾. Εἰς τὸ προεδρικὸν δὲ συμβούλιον τῆς 26

πρόδηλον. “Ολος ὁ πεπολιτισμένος κόσμος εἶναι ὑπὲρ αὐτῶν. Δέν δινάμεθα ἀρά γε νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι τοιαῦτα αἰσθήματα θὰ ἐπικρατήσωσι τέλος καὶ παρὰ ταῖς κυβερνήσεσιν, ἵνα συμφωνήσωσιν αὖται ὅπως ἡ Ἐλλὰς ἐπανατησῃ τὴν θέσιν ἣν ποτὲ κατεῖχε καὶ δι’ ἣν τὰ ἡρωικά της ἀνδραγαμήματα τοσούτους τίτλους ἔχουσι παράσχει αὐτῇ;» (Journal of the Senate, 1824, σελ. 22).

Καὶ δὲ “Αδαμς, ἐν τῷ πρώτῳ αὐτοῦ διαγγέλματι τῆς 6 Δεκεμβρίου 1825 μετὰ τὴν εἰς τὸ προεδρικὸν ἀξίωμα ἐκλογὴν ἀναφέρει τοὺς Ἐλληνας διὰ τῆς ἔξης φράσεως: «Οἱ ἡρωικοὶ ἀγάνες τῶν Ἐλλήνων, πρὸς τοὺς δοπούσις αἰσθανόμεθα, ὡς χριστιανοὶ καὶ ὡς ἐλεύθεροι πολῖται, βαθυτάτην συμπάθειαν, ἐξακολουθοῦσιν, διὲ μὲν νικηφόροι, διὲ δὲ ὀλιγώτερον ἐπιτυχεῖς» (Congressional Debates 1825—6, appendix, σελ. 2).

(¹) Οἱ μέγας φιλέλλην Lafayette γράφων ἐκ Γαλλίας πρὸς τὸν Κλαή προσεπάθει νὰ διασκεδάσῃ τὴν κακὴν ἐντύπωσιν ἣν προσκάλουν αἱ ἐσωτερικαὶ διχόνοιαι τῶν Ἐλλήνων: «Παρὰ τὰς ἔριδας τῶν ὁπλαρχηγῶν ἔκαστος φιλέλλην ἔχει τὴν ἡθικὴν ὑποχρέωσιν νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς Ἐλληνας πάσαν βοήθειαν καὶ ἀρωγήν, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων». (Colton, ἔνθ. ἀν. τ. ε’, σ. 132). Περὶ τῆς φιλελληνικῆς ἐπιφρονῆσης τοῦ Λαφαγέτ ἐπὶ τῶν Ἀμερικανῶν κατὰ τὸ ταξίδιον τὸ δοπούν ἐπεχείρησεν ἀνὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τῷ 1824, πρβλ. καὶ Mémoires du Général Lafayette, τ. 6ος Παρισίου, 1838, σ. 185.

(²) Πρβλ. American State Papers, Naval Affairs, 1824—7, τ. 3, σ. 139 καὶ Adams, ἔνθ. ἀν. τ. 7ος, σ. 463.

Τὸ φιλελληνικὸν New York Evening Post τῆς 29 Απριλίου 1827 προσεπάθει νὰ μετριάσῃ τὴν κακὴν ἐντύπωσιν ἣν εἶχον προκαλέσει αἱ τερατικαὶ πράξεις τῶν Ἐλλήνων καὶ νὰ περιορίσῃ τὴν εὐθύνην εἰς τοὺς ἀμερικανούς: «Θὰ ἀφήσωμεν, ἔγραφεν, ἔνα λαόν, ἀγωνίζομενον διὰ τὰ δικαιώματα ἐκεῖνα ὅπει τῶν δοπούν δὲν ἀξίζει τις νὰ ζῆ, νὰ ἀποθάνῃ ἐκ

Μαΐου 1824 ἀπεφασίσθη ἡ ἐνίσχυσις τοῦ ἐν τῇ Μεσογείῳ στόλου καὶ διορισμός, ὃς ἀρχηγὸν αὐτοῦ, τοῦ μοιράρχου (commodore) Rodgers, ὅστις τότε κατεῖχε σπουδαίαν θέσιν ἐν τῷ ἐν Οὐασιγκτῶνι Ὅπουργείῳ τῶν Ναυτικῶν. Εὐχαρίστως δὲ δύο ἔτη περίτου μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῶν νέων καθηκόντων του ὁ Rodgers ἀναφέρει ἐν τῇ ἐκθέσει του τῆς 11 Σεπτεμβρίου 1826 ὅτι ἡ ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου οὐδὲν ἀμερικανικὸν πλοῖον εἶχε πλέον πέσει θῦμα τῶν πειρατῶν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ τῶν ἄλλων κροτῶν, μηδὲ τῶν γαλλικῶν καὶ ἄγγλικῶν ἐξαιρουμένων⁽¹⁾.

Ἐκ τῆς ἀδιαφορίας εἰς ἥν περιέπεσε πρὸς στιγμὴν ἡ ἀμερικανικὴ δημοσίᾳ γνώμη ἔμελλον νὰ ἀφυπνίσωσιν αὐτὴν ἡ πτῶσις τοῦ Μεσολογγίου ἀφ' ἐνὸς καὶ πολυυθύλητος δικαστικὸς ἄγων ἀφ' ἑτέρου, εἰς δὲν ἀφομήνην ἔδωκεν ἡ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ναυπήγησις φρεγατῶν ἐν Νέᾳ Υόρκῃ⁽²⁾.

Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ἐπιτυχοῦσα τὴν σύναψιν ἐξωτερικοῦ δανείου, εἶχεν ἐπιφορτίσει, διὰ διατάγματος ἀπὸ 12/24 Αὐ-

πείνης καὶ λοιμοῦ, ἐπειδὴ ἀνήθικοί τινες ναῦται, οὓς τὸ πλεῖστον ἡ καταστρεπτικὴ χεὶρ τοῦ βαρβάρου ἔχθρος ἀνήσκεν εἰς τοιαύτας πράξεις, ἐγένοντο τὸ ἀντιείμενον τῶν ἀρδῶν τῶν συμπατριωτῶν των;». Ωραίαν σχετικῶς ὑπεράσπισιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐδημοσίευσαν καὶ ἡ American Quarterly Review (Μάρτιος 1829, σ. 99), ὡς καὶ ἡ North American Review (Ιούλιος 1827, σ. 61).

(1) American State Papers, Naval Affairs, 1824—7, τ. β'. σ. 733.—Ο John Rodgers, γεννηθεὶς ἐν τῇ πολιτείᾳ Maryland τῷ 1771 καὶ ἀποβιώσας ἐν Φιλαδελφείᾳ τῷ 1838, εἶχε διακριθῆ ὅχι μόνον ὡς ναυτικὸς ἄλλὰ καὶ ὡς διπλωμάτης, διαποργματεύεις εὐνοϊκωτάτας διὰ τὰ ἀμερικανικὰ συμφέροντα συνθήκας μετὰ τῆς Τύνιδος καὶ Τριπολίτιδος.

(2) B. A. M. Ἀνδρεάδη, Ἰστορία τῶν Ἐθνικῶν Δανείων, 1904, σ. 40 καὶ ἐπ., καὶ τὰς ὑπὸ αὐτοῦ ἐν ὑποσημειώσει ἀναφερομένας διατριβὰς διὰ ἐξέδωκαν τότε ἐν Ἀμερικῇ οἱ ἀντίδικοι, οἱ δικηγόροι των ἢ οἱ διαιτηταί. Πρεβλ. καὶ North American Review, Ιούλιος 1827, καὶ American Quarterly Review, Μάρτιος 1827, ἐν αἷς ἐδημοσιεύθησαν ἐκτενῆ ἀρχεῖα ἐπὶ τοῦ θέματος. ὑπὸ φιλελληνικῶν πνεῦμα συντεταγμένα

γούστου 1824, τοὺς ἐν Λονδίνῳ ἀντιπροσώπους της, Ἱωάννην^ο Ορλάνδον καὶ Ἀνδρέαν Λουδιώτην, νὰ προμηθευθῶσιν ὡς τάχιστα ὀκτὼ φρεγάτας δεκαοκτὼ κανονίων ἑκάστην, φρόνονσι εὐλόγως διτὶ ἡ ἐκβασις τῆς Ἐπαναστάσεως ἔξηρτάτο κατὰ μέγια μέρος ἐκ τῆς κατὰ θάλασσαν δυνάμεως τῶν Ἑλλήνων. Οἱ δὲ Ἑλληνες ἀντιπρόσωποι ἔστρεψαν τὰ ὅμματά των πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, λόγῳ τῶν ἐκεῖ, πρὸ δὲ λίγου ἀκριβῶς, ἐκδηλωθέντων φιλελληνικῶν αἰσθημάτων, ἐλπίζοντες διτὶ ἐν Ἀμερικῇ θὰ ἦτο εὐχερεστέρα ἡ ἐξεύρεσις τοιούτων πλοίων εἴτε δι' ἀμέσου ἀγορᾶς εἴτε διὰ ταχείας ναυπηγήσεως. Ἐπειδὴ δὲ πρόεδρος τοῦ ἐν Νέᾳ Υόρκῃ φιλελληνικοῦ κομιτάτου ἦτο ἀκόμη τότε δ Μπαγιάρο, διευθυντὴς τοῦ γνωστοτάτου οἴκου Ληρόοϋ, Μπαγιάρ καὶ Σας, ἦτο ἀρκούντως φυσικὸν οἱ Ἑλληνες νὰ ἀποταμῶσιν εἰς αὐτὸν πρῶτον ἵνα μάθωσιν ἂν ἡ ἀγορὰ φρεγατῶν ἦτο εὐχερής καὶ εἰς ποιὸν ποσὸν θὰ ἀνήρχετο εἴτε αὕτη εἴτε, ἐν ἀνάγκῃ, ἡ ναυπηγήσις τοιούτων. Ἐλαβον δὲ τὴν ἀπάντησιν, χρονολογουμένην ἀπὸ 7 Δεκεμβρίου 1824, διτὶ φρεγάτα πεντήκοντα κανονίων καὶ χιλίων πεντακοσίων τόννων, οἵαι ἦσαν αἱ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, θὰ ἐστοίχιζε 247.500 δολλάρια συνάμα δ οἴκος Μπαγιάρ ἐξέθετε τὴν εἰδικότητά του δπως, ἐλλείψει ἀγορᾶς, ἀναλάβη αὐτὸς τὴν ναυπηγήσιν, λόγῳ τῶν δεσμῶν του μετὰ τῶν σπουδαιοτέρων ναυπηγῶν μεδ' ὧν καὶ ἐν τῷ παρελθόντι εἶχε συμβίλημη, ἐν τέλει δὲ διεβεβαίου τοὺς Ἑλληνας ἀντιπροσώπους περὶ τῶν ἀκραιφνῶν φιλελληνικῶν αἰσθημάτων του.

Ἄμα λαβόντες τὴν ἀπάντησιν ταύτην οἱ ἐν Λονδίνῳ ἀντιπρόσωποι ἀπεφάσισαν, χωρὶς νὰ χάσωσι καιρόν, νὰ προβῶσιν εἰς τὴν ἀγορὰν ἡ ἐλλείψει τοιαύτης εἰς τὴν ναυπηγήσιν δύο τοιούτων φρεγατῶν συμβαλλόμενοι ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἐν Νέᾳ Υόρκῃ δύο οἴκων Μπαγιάρ καὶ Χάουλαντ, ἐπειμικαν δὲ συγχρόνως εἰς Ἀμερικήν, ἵνα ἐπιβλέψῃ καὶ ἐπισπεύσῃ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ δόλου ζητήματος, τὸν πρόφην Γάλλον στρατηγὸν τοῦ ἴππικοῦ Lallemand, ἀλλοτε ὑπασπιστὴν τοῦ Ναπολέοντος διτὶ ἐν ίδιωτεύων ἐν Βρυξέλλαις, μὲ μηνιαίαν ἀποζημίωσιν ἑκατὸν εἰ-

κοτι λιρῶν⁽¹⁾). Ὁ Λαλλεμάν ἀνεγόρησεν ἔξ Εὐρώπης κατὰ Μάρτιον 1825· ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ οἱ δύο οἰκοὶ, ἐκθέσαντες τὸ ἀδύνατον τῆς ἀγορᾶς ἑτοίμων φρεγατῶν, ἀνέλαβον τὴν ἐντὸς ἔξαιρήνου κατασκευὴν δύο φρεγατῶν πεντήκοντα κανονίων καὶ συγχρόνως ἔξ μικροτέρων, ἵνα ἐκτελεσθῇ κατὰ γράμμα ή ἐπιθυμία τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, δὲ Λαλλεμάν, παραδώσας εἰς αὐτὸὺς συναλλαγματικάς διὰ πεντήκοντα γηλιάδας λίρας, ἡμα τῇ ἀφέσει του ἐν Νέᾳ Υόρκῃ, τὴν 10 Ἀπριλίου 1825, ἐπέστησεν ἴδιαιτέρως τὴν προσοχήν των ἐπὶ τῆς σπουδαιότητος ἦν εἶχε διὰ τοὺς Ἑλληνας ἢ ὅσον ἐνεστὶ ταχυτέρα ἀποπεράτωσις τῆς ἀνατεθίσης αὐτοῖς παραγγελίας. Καὶ ναυπηγεῖα μὲν ἐνοικιάσθησαν, ἀλλ ὡὗτε οἱ δύο οἰκοὶ, παρὰ τὰς περὶ τοῦ ἐναντίου βεβαιώσεις των, εἴχον, ὡς ἐκ τοῦ παρελθόντος των, τὴν ἀπαίτουμένην εἰδικότητα διὰ μίαν διαιρῆ προσωπικὴν ἐπιτήρησιν, ἦν ἀπῆτε ἢ τοιούτου εἴδους ἔργασία, οὕτε δὲ Λαλλεμάν, ἀξιωματικὸς τῆς Ἑηρᾶς καὶ ἀτελῶς γνωρίζων τὴν γλῶσσαν τοῦ τόπου, ἥτο ἱκανὸς νὰ πληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύτην προέβησαν δὲ οἱ δύο οἰκοὶ, αὐτοπροαιρέτως καὶ χωρὶς νὰ προειδοποιήσωσι τοὺς Ἑλληνας, οἵτινες θὰ ὑφίσταντο τὴν νέαν ταύτην δαπάνην, εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ πρώην πλοιάρχου τοῦ Ἀμερικανικοῦ ναυτικοῦ Chauncey ὡς ἐπιθεωρητοῦ τῆς κατασκευῆς τῶν πλοίων, ἀνέλαβε δὲ οὗτος, ἀντὶ δεκαπισχιλίων δολλαρίων νὰ ἐπιβλέψῃ πᾶσαν ἐργασίαν σχετικὴν πρὸς τὴν κατασκευὴν, τὸν ἔξοπλισμὸν καὶ τὸν ἀπόπλουν τῶν δύο φρεγατῶν.

Ἄλλ' οἱ μῆνες παρήρχοντο καὶ ἐνῷ οἱ οἰκοὶ ἔξεδιδον συναλλαγματικάς ἐπὶ Λονδίνου εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων ἀντιπροσώπων, ἔξ ἄλλου παρημέλουν νὰ τηρῶσιν αὐτοὺς ἐνημέρους τῆς πορείας τῆς κατασκευῆς τῶν φρεγατῶν, δὲ Λαλλεμάν, οὐδεμίαν ἔχων εἰδικότητα ἐπὶ ναυπηγικῶν ζητημάτων, ἥρκειτο παρέχων αὐτοῖς γενικάς καὶ ἀορίστους πληροφορίας. Τελευτῶντος τοῦ φθινοπώρου οἱ ἐν

(¹) Ἡ παραδόξος αὕτη ἐκλογή, καὶ δὴ ἐπὶ τοιούτῳ μισθῷ, φαίνεται νὰ ἐπεβλήθη ὑπὸ Ισχυρᾶς διμάδος φιλελλήνων.

Ν. Ὅροκῃ οἰκοι εἶχον εἰσπράξει ἥδη 155 χιλιάδας λιρῶν, χωρὶς τὰ πλοῖα νὰ φαίνωνται ἀποπερατούμενα. Εἰς μεγάλην ὅθεν ἀπηχανίαν εὑρισκόμενοι οἱ ἐν Λονδίνῳ ἀντιπρόσωποι ἔδωκαν ἐντολὴν εἰς τὰς Τραπέζας των νὰ ἀρνηθῶσι τὴν πληρωμὴν νέας συναλλαγματικῆς, ἵνα οἱ Μπαγιάρε καὶ Χάουσλαντ ἔξεδωκαν τὴν 23 Νοεμβρίου· καὶ ἦσαν ἀναντιρρήτως ἐν τῷ δικαίῳ ἐφ' ὅσον οἱ τελευταῖοι οὖτοι εἶχον πλέον εἰσπράξει ποσὸν ἀνώτερον τοῦ ἀρχικῶς ὑπὸ αὐτῶν δρισθέντος διὰ τὰς δύο φρεγάτας καὶ ἡ ἐξάμηνος προσθεομία εἴχε παρέλθη χωρὶς αὗται νὰ καθελκυσθῶσι κἄν εἰς τὴν θάλασσαν. Εἰς ἐπίμετρον δὲ οἱ δύο οἰκοὶ, ἐν κοινῇ ἐπιστολῇ των ἀπὸ 31 Οκτωβρίου ἔξεφραζον ἀπλῶς τὴν «εὖλογον ἐλπίδα» ὅτι τὰ δύο πλοῖα θὰ ἦσαν ἔτοιμα μετὰ τετράμηνον, χωρὶς δὲ νὰ ἀναμείνωσιν ἀπάντησιν εἶχον ἐκδώσει τὴν ἀπὸ 23 Νοεμβρίου συναλλαγματικὴν διὰ 15 χιλ. λιρῶν, Ισχυροῦς μενοὶ ἀφ' ἐνὸς μὲν ὅτι δὲ ὁ ἀρχικός των ὑπολογισμὸς εἴχε γίνει σφαλερῶς, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὅτι ἡ ἐν Ἑλλάδι κατάστασις ἥτο τοιαύτη ὥστε, παρ' ὅλην τὴν ἐμπιστοσύνην ἦν ἐνέπνεεν αὐτοῖς, δὲν ἥτο καὶ ἀδύνατον νὰ μὴ εὑρεθῶσιν οἱ Ἑλληνες εἰς θέσιν, ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων, νὰ πληρώσωσι βραδύτερον δλόκληρον τὸ διὰ τὴν ναυπηγῆσιν ἀπαιτηθόσιμενον ποσόν. Οἱ δὲ ἐν Λονδίνῳ ἀντιπρόσωποι, μὴ λαμβάνοντες ἀπάντησιν εἰς τὰς ὑπὸ αὐτῶν ζητουμένας ἐξηγήσεις καὶ κινδυνεύοντες νὰ ἀπολέσωσι τὰ ὑπὸ αὐτῶν καταβληθέντα ποσὰ ἐὰν δὲν ἥθελον νὰ πληρώσωσι καὶ νέας συναλλαγματικὰς ἀνευ οὐδεμιᾶς ἐγγυήσεως, ἔσχον τότε τὴν ἔξαιρεταν τύχην νὰ εὑρεθῶσιν ἐν τῷ ἐν Λονδίνῳ παρεπιδημοῦντι Χίῳ ἐμπόρῳ Ἀλεξάνδρῳ Κοντοσταύλῳ ἀνδρα ἀρκούντως πατριώτην ὥστε νὰ πεισθῇ νὰ διασχίσῃ ἐν πλήρει χειμῶνι τὸν Ἀτλαντικὸν ἵνα, ἀνευ οὐδενὸς προσωπικοῦ κέρδους, προσπαθήσῃ νὰ ἔξενύῃ ἐπὶ τόπου λύσιν τινά, ὅσον ἐνεστὶν ἥτον δυσμενῆ διὰ τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα⁽¹⁾.

(¹) Ὁ Κοντόσταυλος ἐν συνόλῳ ἔλαβε μόνον τετρακοσίας λιρας δι' ἔξοδα ταξιδίου καὶ διαμονῆς. (¹Ἀνδρεάδη, ἔνθ. ἀν. σ. 46.)

Αφικθείς εἰς Νέαν Υόρκην ὁ Κοντόσταυλος ἔσπευσε νὰ ἔξετάσῃ τὴν πρόδοδον τῆς κατασκευῆς τῶν δύο φρεγατῶν καὶ νὰ ζητήσῃ παρὰ τῶν δύο οἰκων ἔξηγήσεις διὰ τὰ ποσὰ τὰ δόποια ἀπῆτουν καὶ τοὺς λόγους τοὺς ἐπενεγκόντας τόσον μεγάλην βραδύτητα εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν δύο φρεγατῶν καὶ τὸν ἀπόπλουν αὐτῶν δι' Ἑλλάδα, ἔνθα μετὰ τοσαύτης ἀδημονίας ἀνεμένοντο. Κατάπληκτος δὲ ἔλαβε, μεσοῦντος τοῦ Ἀπριλίου, τὴν ἀπάντησιν διτι, συμφώνως πρὸς τοὺς συνυποβαλλομένους λογαριασμούς, τὸ σύνολον τῶν ἔξοδων δι' ἑκατέραν τῶν φρεγατῶν θὰ ἀνήρχετο εἰς τετρακοσίας περίπου χιλιάδας δολλαρίων, ἔζητουν δὲ συγχρόνως οἱ δύο οἰκοι τὴν ἄμεσον καταβολὴν τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τοῦ ἡδη καταβληθέντος αὐτοῖς ποσοῦ καὶ τοῦ συνόλου τῶν ἔξοδων εἰς ἣ θὰ ὑπεβάλλοντο, ἐπὶ τῇ ἀπειλῇ διτι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ ἐπώλουν τὰς φρεγάτας εἰς δημοπρασίαν καὶ συγχρόνως θὰ προσέτρεχον εἰς τὸν νόμον τῆς 20 Ἀπριλίου 1818, καθ' ὃν πᾶς δστις ἡθελε παραγγείλει ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τὴν κατασκευὴν πλοίου, μέλλοντος βραδύτερον νὰ χρησιμοποιηθῇ ὑπὸ κράτους τινὸς ἐναντίον ἄλλου κράτους, μεθ' οὗ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτείαι διετέλουν ἐν εἰρήνῃ, κατεδικάζετο εἰς πρόστιμον μέχρι δεκαπισχιλίων δολλαρίων καὶ εἰρκτὴν μὴ ὑπερβαίνουσαν τὰ τρία ἔτη⁽⁴⁾. Ὁ ἀτυχῆς Κοντόσταυλος, ἐν ἀγνοίᾳ τῶν νόμων τῆς χώρας, ἐστερημένος φίλων καὶ συμβούλων, ἔσχε τὴν εὐτυχῆ ἔμπνευσιν νὰ μεταβῇ εἰς Οὐασιγκτῶνα, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι διτι διὰ τῆς μεσολαβήσεως τῶν ἐκεῖ φιλελήσινων θὰ ἐπετύγχανεν ἵσως τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἀμερικανικῆς κυβερνήσεως. Καὶ δοτῶς ἐν τῇ πρωτευούσῃ

⁽³⁾ Τὸ τοιοῦτον ἦτο τοσοῦτο σκανδαλωδέστερον καθόσον ἐν κοινῇ ἐπιστολῇ ἀπὸ 15 Ἀπριλίου τοῦ προηγουμένου ἔτους οἱ δύο οἰκοι εἶχον ρητῶς δηλώσει τῷ Ορλάνδῳ καὶ τῷ Λουριάτῃ, εἰς ἀπάντησιν σχετικῆς ἐρωτήσεως των, διτι ὅδεις ιόμος ἀντέκειτο εἰς τὴν τοιαύτην ναυπήγησιν (βλ. An Examination of the controversies between the greek deputies and two mercantile houses of New York, by J. Duer & R. Sedgwick, N. Yόρκη 1826, σ. 161).

ἔτιχεν εὐμενοῦς ὑποδοχῆς ἴδιᾳ παρὰ τῷ Ἐβρεοττ⁽¹⁾, τῷ Βέπτεο, ⁽²⁾, τῷ συν/χῃ γερουσιαστῇ Μπέντον καὶ ἄλλοις. «Διὰ τὰς ὑπηρεσίας των, γράφει, ἡ πατρὸς μας εἶναι βαθέως ὑπόχρεος καὶ ἐν τῇ ἰστορίᾳ της αἰωνίως θὰ μνημονεύωνται τὰ δόνιματά των, ἀν καὶ δι' εύνοητους λόγους παρασιωπῶνται ἐνταῦθα»⁽³⁾. Η ἴδεα τοῦ Κοντόσταυλου ἦτο νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τῆς Ἀμερικανικῆς κυβερνήσεως τὴν ἀγορὰν τῆς μιᾶς τῶν φρεγατῶν ἵνα δυνηθῇ οὕτως ἡ ἄλλη νὰ περατωθῇ καὶ νὰ ἐκπλεύσῃ, ἐφ' ὅσον, ὡς εἶχεν ἀντιληφθῆ, ἡ ἔξευρεσις χρημάτων διὰ δανείου ἦτο ἐν τοῖς πράγμασιν ἀνέφικτος. Τόσον δὲ καλῶς διεχειρίσθη τὸ ζήτημα ὃ εὐφυής καὶ ἀκαταπόνητος Χίος ὢστε, τὴν 22 Μαΐου, ἐψηφίζετο ἐν Οὐασιγκτῶνι νόμος τῇ εἰσηγήσει τοῦ Μπέντον, ἐπιτρέπων εἰς τὸν Πρόδρομον νὰ σταματήσῃ τὴν κατασκευὴν μιᾶς τῶν ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς κυβερνήσεως παραγγελθειῶν ἡδη φρεγατῶν καὶ νὰ ἀγοράσῃ ἀντ' αὐτῆς ἑτέραν, ἐφ' ὅσον τὸ τοιοῦτον ἡδύνατο νὰ γίνῃ ἀνευ βλάβης τῶν ἀμερικανικῶν συμφερόντων⁽⁴⁾. Ὁλίγας ἡμέρας βραδύτερον ἐστέλλοντο εἰς Νέαν Υόρκην τρεῖς ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ οἵτινες καὶ ἀπεφάνθησαν ὑπὲρ τῆς ἀγορᾶς τῆς μιᾶς τῶν φρεγατῶν, τῆς Liberator, ἀντὶ δολλαρίων 230,510.

Ἄλλα τὸ ποσὸν τὸ δόποιον προσέφερον οὕτως οἱ Ἀμερικανοὶ πολὺ ἀπεῖχε τοῦ ὑπὸ τῶν κατασκευαστῶν ζητουμένου, οὗτοι δὲ ἀπήτουν παρὰ τῶν Ἑλλήνων τὴν πληρωμὴν τῆς διαφορᾶς. Εὐ-

⁽¹⁾ Πρὸς δὲ ἀφιέρωσε τὴν ἀφήγησιν τῆς ὑποθέσεως, ἦν ἐδημοσίευσε πολὺ φύγη ἐκ N. Υόρκης, τῷ 1826, ὑπὸ τὸν τίτλον An narrative of the material facts in relation to the building of the two greek frigates. Η δὲ ἀφιέρωσις φέρει τὰς ἔξῆς λέξεις ἀγγλιστὶ: «Τῷ ἐντιμοτάτῳ Εδ. Ἐβρεοττ, τῷ διακεκριμένῳ καὶ ἀγνῷ φίλῳ τῆς Ἑλλάδος, ἡ διατριβὴ αὐτῆς εὔσεβῶς ἀφιεροῦται, εἰς δεῖγμα τῆς φιλίας τοῦ γράφαντος καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς πατρόδοξης του».

⁽²⁾ Οστις ἡρνήθη πᾶσαν ἀμοιβὴν διὰ τὰς παρασχεθείσας νομικὰς συμβουλάς.

⁽³⁾ Ἐνθ. ἀν. σ. 29.

⁽⁴⁾ Βλ. American Quarterly Review ἐνθ. ἀν. σ. 269.

τυχῶς ὁ Κοντόσταυλος ἐπιτηδείως πολιτευθεὶς κατώρθωσε νὰ ἔλθῃ μετὰ τῶν δύο οἰκων εἰς συμφωνίαν, δι' ἣς ἡ λύσις τῶν διαιροφῶν των ἀνετίθετο εἰς αἰρετοκρισίαν, οἱ δὲ ἐκλεγέντες τρεῖς αἰρετοκρίται ἔξεδωκαν τὴν ἀπόφασιν των τὴν 27 Ἰουλίου 1826. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ καταδικάσωσι τοὺς κατασκευαστὰς διὰ τὴν ἀσύγγνωστον αὐτῶν διαγωγὴν καὶ τὴν πρόδηλον ἀπάτην ἣν μετεχειρίσθησαν ἵνα πείσωσι τοὺς Ἐλληνας ἀντιπροσώπους νὰ ἀναθέσωσιν εἰς αὐτοὺς τὴν κατασκευὴν τῶν πλοίων, ὡς καὶ διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν δποῖον παρεβίασαν τὴν ἵαν μετὰ τὴν ἄλλην ὅλας αὗτῶν τὰς ὑποχρεώσεις, περιωρίσθησαν νὰ ὑποβιβάσωσι τὰς ἀπαιτήσεις τῶν κατασκευαστῶν κατὰ ἕκατὸν πεντήκοντα χιλιάδας δολλαρίων περίπου· ὃ δὲ Κοντόσταυλος ἐλάμβανεν ὑπόλοιπον ἔξι ἕκατὸν σχεδὸν χιλιάδων δολλαρίων, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἀμοιβῆς τῶν αἰρετοκριτῶν, ἣν αὐτοὶ οὕτοι προσδιώρισαν εἰς 4.500 δολλάρια, καθότι, κατὰ τὸ συμφωνητικόν, εἰς αὐτοὺς ἀφήνετο ἐλεύθερος ὁ προσδιοισμὸς ταύτης. Ἡ συμπεριφορὰ δύμως τῶν τριῶν αἰρετοκριτῶν λαβόντων δι' ἐργασίαν δλίγων ἡμερῶν μισθὸν ἵσον πρὸς τὸν ἑτησίως παρ' ἀνωτέρου διοικητικοῦ ὑπαλλήλου τότε λαμβανόμενον (¹) κατεκρίθη σφόδρα ὑπὸ παντὸς εὐσυνειδήτου Ἀμερικανοῦ, ἡ δὲ ἀδικος διὰ τοὺς Ἐλληνας ἀπόφασίς των συνεκτῆσε τὴν δημόσιαν γνώμην, ἀφ' ἣς στιγμῆς δ τύπος ἡσχολήθη μὲ τὴν ὑπόθεσιν, ἀρθρα δὲ ἐπὶ ἀρθρων ἐδημοσιεύθησαν οὐ μόνον παρὰ τῶν ἀντιδίκων καὶ τῶν δικηγόρων των ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν συντακτῶν τῶν διαιρόων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν. «Δὲν νομίζομεν κανεὶς νὰ μᾶς διαιφεύσῃ, ἔγραφεν ἡ American Quarterly Review (²), ἐάν εἴπωμεν δτι τὸ γενικὸν συναίσθημα καθ' ὅλην τὴν χώραν ὑπῆρξε λύτη καὶ ἀποδοκιμασία. Ἡ μόνη περίστασις καθ' ἣν ἥδυνάμεθα νὰ παράσχωμεν ἀληθῆ ὑπηρεσίαν εἰς τοὺς Ἐλληνας ἀπωλέσθη, ἔνεκεν ἱδιοτελοῦς ἀπλησίας καὶ ἀδικαιολογήτου ἀμοιβῆς».

(¹) North American Review, ἐνθ. ἀν. σ. 39.

(²) σ. 285.

‘Οπωσδήποτε ἡ ἀπόφασις τῶν αἰρετοκριτῶν, καίτοι ἀδικος, ἔλυσε τούλαχιστον Ἑγγίημα ἔξαιρετικῶς περίπλοκον καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν νὰ ἀποκτήσῃ τούλαχιστον ἐν ἔξαιρετον νέον πλοιον. Ἡ φρεγάτα «Ἐλλάς» (ὧς μετωνομάσθη ἡ Hope) ἥδυνήθη νὰ ἀποπλεύσῃ, ἀνευ παρεμβολῆς οὐδενὸς προσκόμιατος ἐκ μέρους τῆς Ἀμερικανικῆς κυβερνήσεως, καὶ νὰ φθάσῃ εἰς Ναύπλιον τὸν Νοέμβριον 1826 (¹). Τὸ εὐτυχὲς τοῦτο γεγονός, δφειλόμενον ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν Ἑγγλον καὶ τὴν εὐθυκρισίαν τοῦ Κοντόσταυλου, ἔχαιρετισε καταλλήλως ἡ ἐν Αἰγίνῃ Διοικητικὴ ἐπιτροπή, ἐπισήμως ἐκφράσασα αὐτῷ τὴν ἐγκάρδιον εὐγνωμοσύνην καὶ τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας τοῦ Ἐλληνικοῦ ἔθνους. «Εἶναι δημος λυπηρόν, γράφει ὁ κ. Ἀνδρεάδης (²), δτι, πρὸν παρέθωσιν δίλιγα ἔτη, δχι μόνον πᾶσαι αἱ πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίαι τοῦ εὐγενοῦς Χίου εἶχον λησμονήθη, ἀλλὰ καὶ οὕτος εἶδε δηλητηριαζόμενον τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του διὰ κακοβούλων νύξεων καὶ παντοίων διαβολῶν!»

VIII

Ἡ πτῶσις τοῦ Μεσολογγίου, γνωσθεῖσα ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου 1826, ἐνεποίησεν, ὡς παρὰ πᾶσι τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς, κατάπληξιν καὶ θλίψιν (³),

(¹) Λεπτομερής περιγραφὴ τῆς φρεγάτας ταύτης ἀπαντᾷ παρὰ Howe, Letters and Journals σ. 197.

(²) Ἐνθ. ἀν. σ. 46.

(³) «Φοβοῦμαι, ἔγραφεν ὁ Howe, δτι ἡ Χριστιανοσύνη ἔξηφανίσθη ἀπὸ τῆς γῆς» ἐπὶ δέκα μῆνας παρέμεινεν αὗτη θεατὴς τῶν ἐν Μεσολογγίῳ διαδραματιζομένων καὶ οὐδὲ εἰς δάκυλος ἐκινήθη πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν Ἐλλήνων. Δύνασθε νὰ δμαλῆτε περὶ «ἔθνικῆς πολιτικῆς» καὶ περὶ τῆς «ἀνάγκης διατηρήσεως τῆς οὐδετερότητος», ἀλλὰ θὰ σᾶς ἀπαντήσω: κατάρα εἰς τοιαύτην πολιτικήν, τὸ αἰσχος τοῦ αἰῶνός μας.» (Letters and Journals σ. 170). Βλ. καὶ Colton Life of Henry Clay, τ. δ', σ. 142 καὶ Webster, Private Correspondence τ. α', σ. 407).

Εἰς τὴν ἔσοδον τοῦ Μεσολογγίου ἔλαβε μέρος καὶ ὁ Μίλλερ, ἀπολέσας δτι μεθ' ἑαυτοῦ εἶχε καὶ μόλις διασώσας τὴν ζωὴν του. (American Quarterly Review, Μάρτιος 1829, σ. 117).

διάδηματος δὲ σχεδόν ὁ ἀμερικανικὸς τύπος ἔπλεξε τὸ ἑγκώμιον τοῦ ἐλληνικοῦ ἥρωισμοῦ. Τὰ φιλελλήνικὰ αἰσθήματα διάγονον καὶ διάγονον ἀφυπνίσθησαν καὶ πάλιν καὶ οἱ ἀκάματοι φιλέλληνες ἔθεσθησαν ὅτι ἐπανεῦνθον κατιύλληλον εὐκαιρίαν ἵνα διεγέρωσι καὶ πάλιν ἐνεργῶς τὸ ἐνδιαφέρον τῶν συμπατριωτῶν των χάριν τῶν Ἐλλήνων. Λίγοντος τοῦ 1826, ὁ Ἐδ. "Ἐβερεττ λαβὼν ἄπ' εὐθείας εἰδίησεις παρὰ τοῦ Κολοκοτρώνη, γράφοντος ἐκ Ναυπλίου τὴν 26 Ἰουλίου, καὶ ζητοῦντος τὴν ἀρωγὴν τῶν Ἀμερικανῶν (¹), ἀπηύθυνε τὴν 7 Δεκεμβρίου, ἐπιστολήν, προωρισμένην διὰ τὴν δημοσιότητα, πρὸς τὸν Ἐφιλαδελφείᾳ φιλάνθρωπον καὶ φιλέλληνα Mathew Carey, ἐν ᾧ, παραθέτων ἀποστάσιατα τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἐλληνος διπλαρχηγοῦ ὁς καὶ ἐτέρας ληφθείσας παρὰ τοῦ Jarvis (²), κατέκρινε τὴν ἀσύγγνωστον ἀδιαφορίαν τῶν Ἀμερικανῶν διὰ τὰ παθήματα τῶν Ἐλλήνων

(¹) «Οἱ ἀμερικανικὸς λαός, ἔγραψεν ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ λαὸς τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν φύλων τῆς ἐλευθερίας, περὶ τῶν συμπαθειῶν καὶ τῆς φιλίας τοῦ διοίου ἡ Ἐλλὰς τοσαῦτα ἔχει λάβει δείγματα, εἶναι, διὰ τὴν ἀποχήν μας, ὁ πλέον μακρὸν ἡμῖδην. Ἄλλ' ἔστω καὶ μακρόθεν, οἱ φύλοι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνθρωπότητος δύνανται ἀκόμη νὰ συμβάλωσιν εἰς τὴν ἀνακούφισιν τῆς πατρίδος μας, ἡ δὲ βοήθεια ἡνὶ λάβωμεν παρ' αὐτῶν δὲν θὰ λείψῃ νὰ είναι καὶ χρήσιμος καὶ ἀποτελεσματικὴ ιδίᾳ εἰς τὰς παρούσας ἀνάγκας μας».

Τὸ ἀγγλικὸν κείμενον τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς, σύν τῷ τοῦ Ἐβερεττ πρὸς τὸν Κάρεϋ, ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 14 Δεκεμβρίου τῆς ἐν Φλαδελφείᾳ ἐκδιδόμενης National Gazette and Literary Register, ἀνδημοσιεύθη δὲ εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ἔργων τοῦ Κάρεϋ, ἐν τῷ τόμῳ Miscellaneous Essays, διμοῦ μὲ τὴν διατριβὴν τοῦ The Case of the Greeks, περὶ ἣς ἀμέσως κατωτέρω. Βιογραφίαν τοῦ Κάρεϋ ἐδημοσίευσε τῷ 1912 ἐν Νέᾳ Υόρκῃ ὁ κ. Earl L. Bradsher, ὑπὸ τὸν τίτλον Mathew Carey, author and publisher.

(²) «Τὰ φιλέλληνικὰ κομιτᾶτα ἐν Γαλλίᾳ, Ὁλλανδίᾳ καὶ Ἐλβετίᾳ, ἔγραψεν ὁ φιλέλλην ἀξιωματικός, ἐστειλαν δώδεκα πλοῖα πλήρη τροφιμῶν, μετ' ἀντιτροσάπουν των πρὸς ἐπίβλεψιν τῆς διανομῆς. Οὕτως ἀπεφεύχθη ὁ γενικὸς λιμός τῆς χώρας. Μή ἀφῆστε λοιπὸν τὴν Ἀμερικὴν νὰ μενῇ ἀδιάφορος θεατής, μεταξὺ τόσων ἐθνῶν, τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ ἀλλ' ὅχι καὶ ἀπέλτειδος ἀγῶνος».

καὶ ἐκήρυξε τὴν ἀνάγκην ἀποστολῆς τροφίμων καὶ ἐνδυμάτων εἰς Ἐλλάδα, ιδίᾳ διὰ τοὺς γέροντας καὶ τὰ γυναικόπαιδα.

Ο Κάρεϋ, ὅστις πολλὰ εἰχε πρόξει χάριν τῶν Ἐλλήνων καὶ κατὰ τὸ 1823-24, ἐν συνεννοήσει καὶ μετ' ἄλλων φιλέλληνων συνεκάλεσε μεγάλην συνεδρίασιν ἐν τῷ Court Room τῆς Φιλαδελφείας, καθ' ἥν ἔλαβον τὸν λόγον ὁ James C. Bid, ὁ Josiah Randall καὶ ὁ Carey, ἔξελέγη δὲ εἰκοσιμελῆς ἐπιτροπὴ ἵνα διοργανώσῃ διαλέξεις καὶ ἐκδώσῃ διατριβὰς ἐπὶ σκοπῷ συλλογῆς χρημάτων, ἐνδυμάτων καὶ τροφίμων διὰ τοὺς Ἐλληνας. Πρόεδρος δὲ αὐτῆς ἔξελέγη αὐτὸς ὁ Carey, ὅστις μετ' οὐ πολὺ ἐδημοσίευσε φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον The Case of the Greeks ἐν φῶντας ἀνεδημοσίευε τὴν παρὰ τοῦ Ἐβερεττ ληφθεῖσαν ἐπιστολὴν «μὲ τὴν ἐλπίδα, ὡς ἔγραψε, νὰ ἀφυπνίσῃ τὴν καθεύδουσαν συμπάθειαν ὑπὲρ ἔθνους τόσον ἐνδιαφέροντος καὶ οὕτινος οἱ ἀγῶνες ὑπὲρ παντὸς προσφιλοῦς καὶ ιεροῦ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, διεξαγόμενοι ὑπὸ τὰς δυσμενεστέρας τῶν περιστάσεων, ἢσαν ἐκ τῶν ἀνδρειοτέρων καὶ εὐγενεστέρων οὕτινες ἔλαβον ποτε χώραν. Ἀφ' ἣς ἡμέρας ἥρχισαν οἱ πόλειμοι νὰ μαστίζωσι τὸν κόσμον, ἡ ίστορία τῆς ἀνθρωπότητος οὐδὲν πατριωτικώτερον, ἡρωικώτερον καὶ τιμωτέρον εἰχε νὰ παρουσιάσῃ τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου!» Τελευτῶν δὲ ὁ Κάρεϋ ἐποιεῖτο ἔκκλησιν πρὸς τοὺς Ἀμερικανοὺς ἵνα προσφέρωσι τὸ κατὰ δύναμιν «χάριν λαοῦ δοστις, ὑπὸ ὑγιᾶ κυβερνητικῆν μορφὴν δργανούμενος, θὰ ἀνυψώστο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸ αὐτὸν ἐπίπεδον μὲ τοὺς ἐνδόξους καὶ ἀθανάτους προγόνους του».

Η φιλέλληνικὴ δρᾶσις τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ συσταθείσης ἐπιτροπῆς ἤρξατο τὴν 30 Δεκεμβρίου 1826 διὰ θεατρικῆς παραστάσεως ἥτις ἀπέδωκε πεντακόσια δολλάρια (¹). Τὴν δὲ 27 Ιανουαρίου 1827 ἐδημοσίευσε νέαν ἔκκλησιν περὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως αἱ χάριν τῶν Ἐλλήνων συνεισφορὰι σταλῶσι τὸ ταχύτερον, ἐκ τῶν μᾶλλον δὲ συγκινητικῶν ὑπῆρξεν ἡ προσφορὰ τῆς καὶ ἔξοχὴν

(¹) New York Evening Post, 3 Ιανουαρίου 1827.

βιοιωγικανικής πόλεως Πίτσβουργ, δύπου συνελέγησαν ἐντὸς τεσσάρων ἔβδομάδων χίλια πεντακόσια δολλάρια μεταξὺ τῶν ἑργατῶν τῶν διαφόρων ἔργοστασίων «χάριν τῶν πεινώντων καὶ γυμνῶν ἀδελφῶν των Ἑλλήνων». Οἱ πλοιογοὶ τῆς Φιλαδελφείας προσεφέρθησαν καὶ αὐτοὶ νὰ ὅδηγήσωσι δωρεάν μέχρι τοῦ ἀνοικτοῦ πελάγους τὸ πλοῖον, διπερ θὰ μετέφερε τὰς εἰς Ἑλλάδα ἀποσταλησομένας προμηθείας. Ἡ πρότασις αὕτη ἐπραγματοποιήθη δταν περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου ἀπέπλευσε δι' Ἑλλάδα τὸ βρεκίον *Levant*, ὑπὸ τὸν πλοίαρχον *Osgood*, κομῆτον 1800 βαρέλια τροφίμων, ἀξίας περίπου 8.500 δολλαρίων. Μετ' ὧν πολὺ ἔτερον πλοῖον, ἡ *Tontine*, ὑπὸ τὸν πλοίαρχον *Harris*, ἀνεκάρδει πρὸς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν μὲ φορτίον οὐτινος ἢ ἀξία ὑπελογίσθη εἰς 14 χιλιάδας δολλαρίων περίπου⁽¹⁾.

Τὸ παράδειγμα τῆς Φιλαδελφείας ἐμιμήθησαν, σχεδὸν συγχρόνως, ὡς καὶ πρὸ τριετίας ἢ τε Νέα Ὅροκη καὶ ἡ Βοστώνη μεθ' ἀπάσης σχεδὸν τῆς Νέας Ἀγγλίας⁽²⁾. Τὴν 6 Ἰανουαρίου 1827 ἔλαβε χώραν πολυτηρίθης συνεδρίασις ἐν τῷ *City Hotel* τῆς Νέας Ὅροκης, καθ' ἥν ὁμίλησαν, σὺν ἄλλοις, ὁ δικαστὴς *Irving*, ὁ *H. Ketchman*, ὁ *J. Blunt*, ἀπεφασίσθη δὲ ἡ δημοσίᾳ ἔκφρασις συμπαθειῶν πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ ὁ διορισμὸς ἐννεαμελοῦς ἐπετελεστικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις τὴν 9 Ἰανουαρίου προέβη εἰς τὴν δημοσίευσιν διὰ τοῦ τύπου τῆς κατωτέρῳ ἐκκλήσεως :

«Οἱ συμπολῖται μαζὶ, ἔγραφεν ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιτροπῆς ὁ πρόεδρος αὐτῆς *Stephen Allen*⁽³⁾, μᾶς ἀνέθεσαν νὰ σᾶς ὑπενθυμίσωμεν τοὺς λόγους καὶ τὰ αἰσθήματα, ὅτινα ἀπαξ ἥδη πρού-

(1) *Bk. Jonathan P. Miller, The condition of Greece in 1827 & 1828, New York 1828, σ. 195.* Τὸ ἐν λόγῳ βιβλίον, δὸν τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Μίλλερ κατὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα μετάβασίν του ὡς ἀντιρροσώπου τοῦ φιλελληνικοῦ κομιτάτου *N. Ὅροκης*, περιέχει πολυτίμους στατιστικὰ περὶ τῶν εἰς Ἑλλάδα τότε ἔξι Ἄμερικῆς σταλεισῶν βοηθειῶν.

(2) *"Htoι τῶν πολιτειῶν Massachussets, Connecticut, Rhode Island, New Hampshire, Maine, Vermont.*

(3) *N. Y. Evening Post, 9 Ἰανουαρίου 1827.*

κάλεσαν τὴν ἐκδήλωσιν τῆς φιλανθρωπίας σας χάριν λαοῦ δούλευοντος καὶ πάσχοντος ἀλλ' ἐνδόξου. Ἡ ἴστορία τοῦ μεγαλείου του καὶ τῆς πτώσεώς του σᾶς εἶναι γνωστή. Αἰῶνες δουλείας δὲν ἀπέπνιξαν ἐν αὐτῷ τὸ ἔμφυτον πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας, τὸ διοπίον ἀνθεῖ πάντοτε ἐν τῇ ψυχῇ του, ὃς εἰς τὰς καρδίας τῶν ἡμετέρων προγόνων, διότι οἱ Ἑλληνες ἔχουσι πλήρη πεποίθησιν εἰς τὴν βοηθειαν τοῦ Θεοῦ, δστις ἐνίσχυσε καὶ ἡμῶν τοὺς πατέρας. Ἐλπίζουσι δὲ οἱ Ἑλληνες σήμερον, καὶ εἶναι πράγματι ἕκανον νὰ ἀποκτήσωσιν διτι ἀπέκτησαν καὶ ἡμῶν οἱ πατέρες. Οἱ πρόγονοί των ἔδωκαν εἰς τοὺς ἡμετέρους τὸ πρότυπον ἐλευθέρου πολιτεύματος, οἱ δὲ ἡμέτεροι ἔδωκαν εἰς τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος τὸ παραδειγμα τῆς ἀνδρείας καὶ αὐταπαρνήσεως ἐν τῷ ὑπὲρ πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἀγῶνι. Ὁ πιεζόμενος καὶ καταδικούμενος αὐτὸς λαὸς ἀντιληφθεὶς τὸ πνεῦμα τὸ διοπίον ἔδωκε τὴν νίκην εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν πατέρων μας ἔξεπληξε τὴν Χριστιανούσην μὲ τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ παθήματά του, ἀποφασίσας εἴτε νὰ ζήσῃ ἐλευθερος εἴτε νὰ ἔξαφανισθῇ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. Ἀλλη διεξοδος δὲν ὑπάρχει δι' αὐτόν.

»Τοιοῦτος εἶναι διὰ τοῦ δστις κατήντησε τοὺς Ἑλληνας παμπτώχους. Αἱ σύζυγοι, ἀδελφαὶ καὶ μητέρες των ἀποθνήσκουν ἐκ τῆς πείνης. Διωχθέντες πανταχόθεν ὑπὸ ἀσπλάγχνου ἔχθρού, συρθέντες εἰς τὴν σφαγὴν καὶ τὰ βασανιστήρια, περιελθόντες εἰς τὴν ἐσχάτην δυστυχίαν, μὴ ἔχοντες νὰ εὔρωσι σωτηρίαν ἀλλην ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν σας, ὑψώνουσιν ὑκετεύοντες τὰς χεῖρας, ζητοῦντες ἀπὸ σᾶς, ἔλευθερους πολίτας, ἀπὸ σᾶς, συζύγους, ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφάς, νὰ δώσετε ἐκ τοῦ περισσεύματός σας διὰ νὰ ζήσωσι καὶ αὐτοὶ ἐντίμως. Τοὺς ἔχετε ἥδη βοηθήσει, ἀλλ' ἡ Θεία Πρόνοια σᾶς παρέχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ τοὺς βοηθήσετε καὶ πάλιν.

»Χάριν αὐτῶν ἐπικαλούμεθα καὶ ἡμεῖς τὰ φιλάνθρωπα αἰσθήματά σας. Ἐν ὀνόματι τῆς ἀνθρωπότητος ζητοῦμεν τὴν βοηθειαν σας, ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας ἐπικαλούμεθα τὴν εὐγνωμοσύνην ἥν χρεωστεῖτε εἰς τὸν Ὅψιστον διὰ τὰ ἀγαθὰ τὰ

ὅποια ἔχετε τὴν εὐτυχίαν νὰ ἀποκαλῆτε ἴδια μας. Αἱ δωρεαὶ σας θὰ ἀφιερωθοῦν μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας εἰς τὸν σκοπὸν διὰ τὸν διοῖον τὰς δίδετε, διὰ νὰ θρέψωσι τὸν πεινῶντα, ἐνδύσωσι τὸν γυμνόν, δώσωσι τέλος δλίγην χαρὰν εἰς τοὺς ναυαγοῦντας ἀπογόνους ἔκεινων, ὃν δὲ ἰστορικὸς ἡρωισμὸς ἐνέπνευσε τοὺς πατέρας σας ἐν τῷ σκληρῷ καὶ μακροχρονίῳ πολέμῳ δὲν διεξῆγαν γάριν ὑμῶν καὶ τῶν ὑμετέρων.

»Τὰ ὄνόματά σας θὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Ἑλλάδα μαζὶ μὲ τὰς δωρεάς σας. Γονεῖς καὶ τέκνα θὰ ὑψώσωσι τοὺς ὄφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ μὲ δάκρυα χαρᾶς, μὲ εὐλογίας καὶ μὲ εὐχᾶς θὰ εὐχαριστήσωσι τὸν Θεὸν διότι ἐν τῇ ἀπομεμακρυσμένῃ ταύτῃ πόλει εὑρέθησαν ἀνθρώποι ἔχοντες καρδίαν διὰ νὰ τοὺς συμπονέσωσι καὶ φιλάνθρωπα αἰσθήματα διὰ νὰ ἀνακουφίσωσι τὴν δυστυχίαν των».

Συγχρόνως περίπου πρὸς τὴν δημοσίευσιν τῆς θεομῆς ταύτης ἐκκλήσεως, ἥκουσθη καὶ ἐν τῷ Κογκρέσῳ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν φιλελληνικὴ φωνή. Τὴν 2 Ιανουαρίου 1827 (¹) δὲ ἐν Νέας Υόρκη μὲν γεννηθείς, τὴν Λουιζιάνην δὲ ἀντιπροσωπεύων Ἐδουάρδος Λίβιγκστον (²) ἐπρότεινε τὴν ψήφιστην πεντήκοντα χιλιάδων δολαρίων, ἀτινα θὰ ἀφιεροῦντο ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἀποστολὴν προμηθειῶν εἰς τοὺς πάσχοντας Ἑλληνας. Τὴν πρότασιν ταύτην ὑπεστήριξεν δὲ Λίβιγκστον διὰ μακροῦ λόγουν ἐμπνεούμενον ἀπὸ τὰ εὐγενέστερα αἰσθήματα: «Ἀφοῦ διήλθομεν, εἴπε, χαρούσυνον τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ ἔτους, ἀπολαύοντες τῆς σημερινῆς μας εὐδαιμονίας, ἐνθυμούμενοι τὸ εὐτυχὲς παρελθόν καὶ προβλέποντες εὐοίων τὸ μέλλον, ἀς ἀφιερώσωμεν τὴν δευτέραν ταύτην ἡμέραν τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς μίαν φιλάνθρωπον πρᾶξιν οὐδαιμῶς

(¹) Congressional Debates, 19th Congress, 2^d sess., vol 2^d, σ. 527 καὶ ἕπ.

(²) Edward Livingstone (1764—1836) ἀντερρόσωπευσεν ἐπὶ ίκανὰ ἔτη τὴν Λουιζιάνην, ὡς πληρεξώσιος καὶ εἴτα ὡς γερουσιαστής, ἐν Οὐασιγκτώνι.

ἀντικειμένην εἰς τὸν συνταγματικὸν μας χάρτην καὶ ἡτοι μεγάλως θὰ τιμήσῃ ἡμᾶς.» Μετὰ περιγραφὴν δὲ τῆς οἰκτρᾶς καταστάσεως τῶν Ἑλλήνων, εἰς οὓς δὲ ἔχθρος οὔτε γεωργίαν, οὔτε τέχνας, οὔτε ἐμπόριον ἀφῆκε, καὶ οἵτινες ἐστεροῦντο τὸν πάντων, πάσχοντες δχι μόνον ἐκ τῶν δεινῶν ἀτινα συνήθως συνεπάγεται δὲ πόλεμος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς τελείας καταστροφῆς καὶ ἐκ λιμοῦ, δὲ Λίβιγκστον ἱκέτευσε τελευτῶν τὸ Κογκρέσον νὰ ἀποστέλῃ εἰς Ἑλλάδα, δχι πολεμοφόδια, ἀλλ' ἐνδύματα καὶ τροφὰς διὰ τὰ πεινῶντα καὶ γυμνὰ γυναικόπαιδα.

Η πλειονοψή την ὅμως τοῦ Κογκρέσου, ὡς καὶ ἄλλοτε, δὲν συνεμερίζετο τὰς σκέψεις ταύτας. Οἱ μὲν ἐθεώρησαν τὴν ψήφισίν τοιούτου μέτρου ἐπικίνδυνον διὰ τὴν οὐδετερότητα τῆς χώρας (¹) ἐνῶ ἄλλοι ὑπεστήριξαν δτι θὰ ἡτο πρακτικῶς ἀδύνατον ἡ διανομὴ τῶν ἀποσταλησομένων προμηθειῶν νὰ περιορισθῇ μεταξὺ τοῦ μὴ μαχομένου πληθυσμοῦ καὶ νὰ μὴ συμμετάσχωσιν αὐτῆς οἱ ἀνδρεῖοι στρατιῶται οἵτινες ὑπερήσπιζον δλους τοὺς ἄλλους (²). Καὶ δταν τὴν 11 Ιανουαρίου ἐτέθη ὑπὸ ψηφοφορίαν ἡ πρότασις τοῦ ἐν Λουιζιάνης πληρεξουσίου εὑρέθησαν 109 δχι καὶ 54 ναί.

Ανάλογόν τι συνέβη καὶ εἰς τὸ τοπικὸν κοινοβούλιον τῆς πολιτείας Νέας Υόρκης, δπου πρότασις ἀποστολῆς εἰς Ἑλλάδα ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως Νέας Υόρκης, χιλιών βασιλίων δημητριακῶν ἐνεκρώθη μὲν ὑπὸ τῆς Γερουσίας, ἀπερρίφθη δμως ἐν τῇ Κάτω Βουλῇ, παρὰ τὴν θεομήν ἀγόρευσιν τοῦ βουλευτοῦ Spencer (³). Αξιοπαρατήρητον δὲ είναι δτι τὸ κατά

(¹) Ἀγόρευσις Mc Duffic.

(²) Ἀγόρευσις Hamilton.

(³) «Ἀπὸ τῶν μεγάλων λιμνῶν μέχρι τοῦ Ωκεανοῦ, είτε σὺν ἄλλοις δὲ Spencer, ἀνεξαρτήτως κομμάτων μία καὶ μόνη ἥκουσθη πανταχόθεν φωνὴ καὶ πάντες συνεισέφερον τὸ κατὰ δύναμιν χάριν τῶν Ἑλλήνων. Καθῆκον λοιπὸν τῶν ἀντιρροσώπων τῆς πολιτείας ταύτης είναι νὰ ὑποστηρίξει τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα τῶν ἐκλογέων των, ἀποδεικνύοντες δτι εἰς δρισμένας περιστάσεις, αἱ κυβερνήσεις δύνανται νὰ συναισθανθοῦν ἀκριβῶς

τὰ ἄλλα φιλελλήνικά των N. Y. Evening Post (τῆς 2 'Απριλίου) ἐπεδοκίμασε τὴν στάσιν ταύτην τῆς Βουλῆς δι' ἣς ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ὁ κίνδυνος περιπλοκῶν εἰς τὰ τῆς Εὐρώπης πράγματα, προσθέτον δὲ ὅσον ἀξιέπαινος ἦτο ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἀτομικῆς φιλανθρωπίας ἐπὶ τοῦ προκειμένου, τόσον παρακεκινδυνευμένη ἦτο ἡ εἰς ταύτην ἀνάμιξις τῆς κυβερνήσεως, εἴτε ὅμοσπονδιακῆς εἴτε τοπικῆς.

Εὗτυχῶς ἡ ἔλλειψις κυβερνητικῆς ἀρωγῆς οὐδόλως ἐμετοῖασε τὸν ζῆλον τῶν ἐν Νέᾳ Υόρκῃ καὶ ἀλλαχοῦ φιλελλήνων. Μόνον του τὸ Brooklyn, τὸ κυριώτερον προάστειον τῆς N. Y. Υόρκης, συνεισέφερεν ἐντὸς δλίγων ἔβδομάδων ὑψοῦ χιλιάδας δολλαρίων, ὃν πεντακόσια προσέφεραν οἱ ἔργαται τῶν ναυπηγείων⁽¹⁾. Τὴν μεγάλην θεατρικὴν ἐσπερίδα, ἥτις διωργανώθη ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐν Νέᾳ Υόρκῃ, ἐν τῷ New York Theater τῆς συνοικίας Bowery⁽²⁾, τὴν 31 Ιανουαρίου 1827, ἐπηκολούθησε τὴν 22 Φεβρουαρίου, ἐπέτειον τῆς γεννήσεως τοῦ Washington, μεγαλοπρεπῆς χρόδος ὑπὸ τὴν προεδρίαν ἐπιτροπῆς ἐκ κυρίων καὶ ἀξιωματικῶν τῆς πόλεως⁽³⁾ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ θεατρώνου Σιμπεσον εὐγενῶς προσφερθείσῃ αἰθούσῃ τοῦ Park Theater. Οἱ χρόδοι αὐτούς, ὅπως ὁ πρὸ τοιετίας λαβὸν χώραν, ἀπετέλεσε μίαν τῶν σπουδαιοτέρων κοσμικῶν συγκεντρώσεων τοῦ χειμῶνος ἐκείνου· ἡ αἰθουσα εἶχε καταλλήλως διακοσμηθῆναι προτομαὶ τοῦ Βύρωνος καὶ Μπότσαρη ἐστήθησαν πρὸ τῆς θέας τῆς Ἀκροπόλεως, ἥτις ἐφαίνετο εἰς τὸ βάθος τῆς αἰθούσης, πρόλλοι δὲ παρέ-

δπως καὶ οἱ ιδιῶται». (B. Report of the Joint Committee of the Senate and Assembly on the application for the relief of the Greeks, made March 1827. Albany 1827, ὃς καὶ New York Evening Post τῆς 2, 12, 15 καὶ 17 Μαρτίου).

(¹) New York Evening Post, 5 Ιανουαρίου 1827.

(²) Εἶναι τὸ θέατρον ἐν φέταργοντει τότε ἡ περίφημος Μαλιμπράν, ἦν ἀπεθανάτισαν οἱ στίχοι τοῦ Musset.

(³) B. ἐν τῷ N. Y. Ev. Post τῆς 17 Φεβρουαρίου τὰ ὄνόματα τῶν διοργανωτῶν.

στησαν ἐν Ἑλληνικῇ ἐνδυμασίᾳ. Τὸ παράδειγμα τοῦτο τῆς Νέας Υόρκης ἐμμήθησαν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς New Haven, ἐν τῇ δόμοφῳ πολιτείᾳ Κοννέκτικουτ, διοργανώσαντες καὶ αὐτοὶ χορευτικὴν ἐσπερίδα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων.

Ολίγας ἡμέρας βραδύτερον, τὴν 28 Φεβρουαρίου, ἡ New York Sacred Music Society ἔδιδε συναυλίαν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἅγιου Παύλου, ἥσε μετέσχον καὶ διάφοροι περίφημοι τότε ἐν Νέᾳ Υόρκῃ παρεπιδημοῦντες ἀιδοίοι.

Εἰς τὴν Albany, ποωτεύουσαν τῆς πολιτείας Νέας Υόρκης συνέστη ἐπίσης φιλελληνικὴ ἐπιτροπή, κατόπιν ποινικής συνεδριάσεως, λαβούσης χώραν τὴν 27ην Ιανουαρίου, καθ' ἣν ἔλαβον τὸν λόγον ὁ στρατηγὸς P. Gansevoort καὶ ὁ G. Starr.

Εἰς πολλὰ σχολεῖα οἵ μαθηταὶ διωργάνωσαν ἐράνους μεταξὺ τῶν, ἵδιαιτέρως δὲ καρποφόρος ὑπῆρχεν ὁ τῶν μαθητῶν τοῦ Rutgers college, ἐν Νέᾳ Βρούνσβίκῃ. Πολλαὶ δὲ δευτερεύουσαι πόλεις ἡ καὶ χωρία συνέλεξαν σεβαστὰ ποσὰ εἰς χρῆμα ἡ εἰς εἰδη. Οὕτως⁽¹⁾ ἐν τῇ ἀγροτικῇ πολίχνῃ Orange τῆς πολιτείας New Jersey συνελέγησαν περὶ τὰ ἔξακόσια δολλάρια, ἐν Newark, ἐπίσης τῆς New Jersey, χίλια, ἐν Norwich, τῆς Κοννέκτικουτ, τετρακόσια, ἐν Westfield ὅγδοήκοντα τέσσαρα, ἐν Longmeadow εἰκοσιέξ, ἐν Slomington διακόσια ἑξήκοντα, ἐν Xártφορδ πεντακόσια, ἐν Colchester ἑκατὸν δέκα ἔξι, καὶ ἐν τῷ μικρῷ χωρίω Χαρλεστον τριακόσια πεντήκοντα βαρέλια χοιρινοῦ κρέατος, ἐννέα βαρέλια σίτου, ἐνδύματα καὶ δλίγα χρήματα. Πάντα τὰ ἀνωτέρω διεβιβάσθησαν εἰς τὴν ἐν Νέᾳ Υόρκῃ ἐπιτροπὴν ἵνα ἀποσταλῶσιν εἰς Ἑλλάδα.

Οπως δὲ τὸ ἐν Φιλαδελφείᾳ κομιτάτον, οὗτω καὶ τὸ ἐν Νέᾳ Υόρκῃ ἀπέστειλε πατὰ τὸ 1827 εἰς Ἑλλάδα, τὰ πλοῖα Chancellor, ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Baker, καὶ Six Brothers, ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Lee, μὲ φορτία ὡν ἡ ἀξία ὑπελογίσθη διὰ μὲν τὸ

(¹) B. National Gazette τῆς 20 Μαρτίου 1827 καὶ N. Y. Evening Post τῆς 8 καὶ 27 Φεβρουαρίου.

πρώτων εἰς 17,500 δολλαρία, διὰ δὲ τὸ δεύτερον εἰς 16,614 δολλαρία. Ἀπὸ κοινοῦ δὲ μὲ τὸ ἐν Albany κομιτάτου ἀπεστάλη τὸ βρίκιον Jane, κομίζον φορτίον ἀξίας 8,900 δολλαρίων ⁽¹⁾.

Ἐν Βοστώνῃ τὴν νέαν ὥθησιν εἰς τὴν ἐκδήλωσιν φιλελληνικῶν αἰσθημάτων ἔδωκεν ἡ δημοσίευσις ἐν τῷ Boston Recorder and Telegraphi, τῆς 9 Φεβρουαρίου 1827, ἐπιστολῆς, σταλείσης ἐξ Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ ἱεραποστόλου Jonas King ⁽²⁾, ζητοῦντος τὴν ἀρωγὴν τῶν συμπατριωτῶν του διὰ τοὺς πάσχοντας Ἑλληνας. «Ἐάν δὲ ἀμερικανικὸς λαός, ἔγραφεν, ἥδυνατο νὰ ἴδῃ τοὺς δυστυχεῖς Ἑλληνας, καθημένους ἐν τῷ κονιορτῷ, ἐν μέσῳ τῶν ἐρεπίων τοῦ παρελθόντος μεγαλείου των, τείνοντας τὴν χεῖρα καὶ ζητοῦντας βοήθειαν, ἐὰν ἥδυναντο οἱ Ἀμερικανοὶ νὰ ἀκούσωσι τοὺς στεναγμούς των, ἐὰν ἡσαν εἰς θέσιν νὰ ἀντιληφθῶσι τὰ μαρτύρια μνοιάδων ἐν δουλείᾳ εὐθυγραμμένων, εἴμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἥρχοντο εἰς βοήθειάν των». Τὸ ἀποτέλεσμα δὲ τοῦ μερίμνη τοῦ ἐν Βοστώνῃ συσταθέντος κομιτάτου, διενεργήθεντος ἐράνουν ὑπῆρχεν δὲ ἀπόπλους τοῦ βρικίου Statesman, κομίζοντος φορτίον ἀξίας 11,555 δολλαρίων ⁽³⁾.

Φυσικὸν ἦτο οἱ ἀποστείλαντες τὰ φορτία ταῦτα εἰς Ἑλλάδα νὰ δρίσωσι καὶ ἀντιπροσώπους ἐντεταλμένους τὴν φύλαξιν καὶ διανομὴν αὐτῶν. Ἡσαν δὲ οὗτοι ὁ Jonathan Miller καὶ ὁ Henry Post ⁽⁴⁾, διὰ τὰ ἐκ Νέας Υόρκης καὶ Φιλαδελφείας

⁽¹⁾ Βλ. ἐν Μίλλερ, ἐνθ. ἀν., σ. 275 τὰ δύναματα τῶν δωρητῶν τῶν τριῶν φορτίων. Πρεβλ. καὶ σελ. 195.

⁽²⁾ Οἱ ἱεραπόστολος Κίγγ (1792-1869), ἐκ Μασσαχουσέτης, καταγόμενος, ἔχομάτιος καὶ πρόξενος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν Ἑλλάδι, μετά τὸ 1851. Περὶ τὸ 1845 ἔλαβον χώραν δυσάρεστα ἐπεισόδια μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐπ' ἀφορμῇ τῶν δποίων ἐγένετο ἀρκετὸς θόρυβος.

⁽³⁾ Μίλλερ, σ. 195.

⁽⁴⁾ Οὗτος ἔδημοςίευσε τῷ 1830 ἐν Νέᾳ Υόρκῃ τὰς ἐντυπώσεις του ἐκ τοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἀνατολὴν ταξιδίου του ὑπὸ τὸν τίτλον:

ἀποσταλέντα, διὰ δὲ τὰ ἐκ Βοστώνης ὁ J. D. Russ ⁽¹⁾. Πάντες δὲ οὗτοι εἶχον λάβει ὡς ὁδηγίας νὰ περιορίσωσιν αὐστηρῶς τὴν διανομὴν μεταξὺ τοῦ μὴ μαχίμου πληθυσμοῦ, γεφόντων, γυναικῶν καὶ παιδίων ⁽²⁾, καθ' ὃν ἥθελον κρίνει δικαιότερον τρόπον καὶ κατόπιν συνεννοήσεως μὲ τοὺς ἐν Ἑλλάδι, ἀπὸ τοσούτου χρόνου ἡδη εὑρισκομένους, Jarois καὶ Χάου. Ἐν ἐπιστολῇ δὲ πρὸς τὸν πατέρα του, σταλείσῃ ἐκ Ναυπλίου τὴν 24 Ιουνίου 1827, ὁ τελευταῖος οὗτος περιγράφει τὴν εὐγνωμοσύνην μεθ' ἣς ἐγένοντο δεκτὰ τὰ πρώτα ἀφιχθέντα φορτία ⁽³⁾.

• Περὶ τῶν ἀφιχθεισῶν προμηθειῶν, γράφει, διὰ δύναμαι νὰ εἴπω εἶναι τὸ γενικὸν συναίσθημα βαθείας εὐγνωμοσύνης τῶν χιλιάδων πτωχῶν ἡμιθανῶν ἐκ τῆς πείνης, οἵτινες ἔφαγον καὶ ἐνεδύθησαν καὶ αἱ εὐχαὶ μὲς ἀπηγύθυνον πρὸς τὸν Ὅψιστον ἵνα εὐλογήσῃ τοὺς ἐλευθεροπολίτας τῆς Ἀμερικῆς. Τὰ πλοῖα ἔφθασαν εἰς ἔξαιρετικῶς ἐπίκαιρον στιγμὴν καὶ ὅχι μόνον οἱ πτωχοὶ ἔδω ἀλλὰ καὶ οἱ λιμώττοντες Ἀθηναῖοι οἵτινες ἔφθασαν συμμετέσχον τῆς διανομῆς.» ⁽⁴⁾

Ἐκ Ναυπλίου δὲ οἱ Ἀμερικανοὶ περιηγήθησαν τὰς νήσους καὶ τὰς ἀκτὰς τῆς Πελοποννήσου, ἐκδραμόντες καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἵνα διανείμωσι τροφὰς καὶ ἐνδύματα

A Visit to Greece and Constantinople, by Henry A. V. Post, one of the agents of the New York Greek Committee.

(¹) Βλ. In memoriam. John Demetrius Russ, σ. 65 καὶ ἐπ.

(²) Πάντοτε δὲ φόρος μὴ φανῇ ἡ Ἀμερικὴ ὑποστηρίζουσα ἕνα τῶν ἔμπολέμων.

(³) Ἐνθ. ἀν. σ. 223 καὶ ἐπ. Ἐξ ὅλου ὁ Χάου ἐπανειλημμένως παραπονεῖται διὰ τοὺς περιορισμοὺς τοὺς τεθέντας ὑπὸ τῶν ἐν Ἀμερικῇ φιλελλήνων εἰς τὴν ἐλευθεράν διανομὴν τῶν σταλεισῶν προμηθειῶν. «Τί τὸ ὄφελος, γράφει, νὰ δίδωμεν εἰς πτωχάς οἰκογενείας λίτρας τινὰς ἀλεύρων, αἱ ὄποιαι δὲν δύνανται νὰ ἐπαρκέσωσι πέραν τῶν τριῶν ἡ τεσσάρων ἡμερῶν; Ἐνῷ, ἐάν τὰς ἐδίδομεν εἰς τοὺς στρατιώτας, τοὺς μαχομένους πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δυστυχούντων αὐτῶν καὶ τῆς πατρίδος των, τὸ ὄφελος θὰ ἥτο πολὺ μεγαλύτερον» (σ. 224).

(⁴) Πρεβλ. καὶ Historical Sketch ἀλπ. σ. 447.

εἰς τοὺς μᾶλλον δυστυχοῦντας. Τὴν περιοδείαν αὐτήν, καὶ^θ ἡν καὶ κόπους καὶ κινδύνους ἥψηφησαν, περιέγραψε διὰ μακρῶν ὁ Howe⁽¹⁾ ἐν μέρει δὲ καὶ οἱ Μίλλερ καὶ Post, εἰς τὰ προμηθεύντα ἔργα των. Καὶ μετὰ πιερέλευσιν σήμερον ἑκατὸν ἑτῶν δὲν δυνάμεθα ἦ μετὰ βαθείας εὐγνωμοσύνης νὰ ἀναμνησθῶμεν τῶν εὐγενῶν Ἀμερικανῶν οἵτινες τόσας χιλιάδας ἐκ τῶν ἡμετέρων ἔσωσαν ἐκ φρικώδους θανάτου⁽²⁾.

Ἐξ ἄλλου, κατόπιν ἀπὸ κοινοῦ συνεννοήσεως μεταξὺ Howe, Post, Russ καὶ Μίλλερ, ἰδρυθη ἐν Ηόρφ κατὰ Νοέμβριον 1827 νοσοκομεῖον οὐτινος τὴν διεύθυνσιν ἀνέλαβεν ὁ Howe, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν δὲ τούτου ὁ Russ. Τὴν δὲ 25ην Νοεμβρίου ἐτελέσθησαν τὰ ἔγκαινια αὐτοῦ μετὰ πάσης ἐπισημότητος. «Ἴνα ἐμπνεύσωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ νέον ἵδρυμα, γράφει ὁ Πόστ,⁽³⁾ ἡναγκάσθημεν νὰ κολακεύσωμεν τὰς προλήψεις τῶν Ἑλλήνων, ραντίζοντες καὶ θυμιάζοντες τὸ οἰκημα, καὶ ἀφιερώνοντες αὐτὸς εἰς τὴν Παναγίαν, συμφώνως πρὸς τὰς συνηθείας των. Τῆς τελετῆς προϊστάτο ὁ ἐπίσκοπος Δαμαλᾶ, παρίσταντο δὲ ὁ Μιαούλης⁽⁴⁾, οἱ Ἐμμανουὴλ καὶ Ιάκωβος Τομπάζης καὶ οἱ πρόκοριτοι τῆς νήσου.»

(¹) Letters and Journals, σ. 226 καὶ ἐπ. Πρβλ. καὶ δύο φυλλάδια ἐκδοθέντα ἐν Νέᾳ Υόρκῃ τῷ 1829 ὑπὸ τὸν τίτλον The Personal narrative of the sufferings of J. Stephanini, a native of Arta, in Greece, καὶ Turkish barbarity κλπ.

(²) Κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Russ ἀνεκουφίσθησαν περὶ τὰς πεντήκοντα χιλιάδας ἀνθρώπων (Boston Recorder, 13 Ιουνίου 1828).

(³) "Ενθ. ἀν. α. 34. Εἶναι ἀξιοπαρατήρητον ὅτι οὐδεὶς τῶν ἐλθόντων εἰς Ἀλλάδα, κατὰ τὸν ἀγῶνα, Ἀμερικανῶν ἡδυνήθη νὰ ἀντιληφθῇ τὸ πνεῦμα τῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων, κατηγόρουν δὲ αὐτοὺς ἐπὶ εἰδωλολατρείᾳ ἐπειδὴ ἐλάτρευον τὴν Θεοτόκον καὶ τοὺς Ἅγιους καὶ προσεκύνουν τὰς εἰκόνας. (Βλ. καὶ Howe ἐνθ. ἀν., σ. 325).

(⁴) Ο Μιαούλης ὑπῆρξε μετὰ τὸν Μπρίσαρην ὁ δημοτικώτερος τῶν Ἑλλήνων ἡρώων ἐν Ἀμερικῇ. Οἱ κάτοικοι τῆς Nahant, πολύχηντοι κειμένης πρὸς βορρᾶν τῆς Βοστώνης, ἐπὶ τοῦ Ατλαντικοῦ, ἔδωκαν τὸ δόνιομά του εἰς μίαν πηγὴν εὐφρισκομένην εἰς τὰς θύρας τῆς πόλεως. (Βλ. φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον Maolis, Nahant 1860).

Μετὰ τὴν τελετὴν τῶν ἔγκαινιων ὁ Χάου ἀπεφάσισε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιόν του ὅπως μεταβῇ εἰς Ἀμερικὴν καὶ, διηγούμενος εἰς τοὺς συμπατριώτας του τὰ τῆς ἐν Ἀλλάδι καταστάσεως καὶ τὴν ίστορίαν τῆς Ἐπαναστάσεως, συλλέξῃ ἐκ νέου χοήματα χάριν τῶν Ἑλλήνων. Καὶ πλήρης χαρᾶς ἐπὶ τῷ ἀγγέλματι τῆς ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχίας⁽¹⁾ ἔγκατέλιτε προσωρινῶς τὴν Ἀλλάδα, φθάσας εἰς Νέαν Υόρκην τὴν 5 Φεβρουαρίου 1828.

Ἡ εἰδησις τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου ἐγένετο δεκτὴ ἐν Ἀμερικῇ μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Οὐκίσι ἴδιωτικαὶ καὶ ἐμπορικὰ κατάστηματα ἐσημαιοστολίσθησαν καὶ ἐφωταγωγήθησαν εἰς πολλὰς πόλεις, θὰ ἀναφέρωμεν δὲ εἰδικῶς τὸ μικρὸν χωρίον τῆς πολιτείας Νέας Υόρκης Cherry Valley, τοῦ διοικού οἱ κάτοικοι συνελθόντες τὴν ἐσπέραν, καθ' ἣν ἔμαθον τὴν εἰδησιν, ἵνα ἔργα τάσσωσι τὸ γεγονός, συνέλεξαν κατ' αὐτὴν ἑκατὸν πεντήκοντα δολλάρια, ἀτίνα καὶ ἀπέστειλαν πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ ἐν Νέᾳ Υόρκῃ ἐλληνικοῦ κομιτάτου⁽²⁾. Ἀνάλογα δὲ αἰσθήματα διαφαίνονται καὶ ἐν τῷ ἐτησίῳ διαγγέλματι τοῦ Προέδρου τῶν Ήνωμένων Πολιτεῶν, ἀπὸ 4 Δεκεμβρίου 1827⁽³⁾: «Τὸ ἐνδιαφέρον, ἔγραφεν ὁ Ἀδαμς, τὸ διοικοῦ ἔδειξε διὰ τοὺς Ἑλληνας ὁ Τσάρος καὶ ἦ μετ' αὐτοῦ συνεργασία καὶ ἄλλων Μεγάλων Δυνάμεων παρέχουσιν ἐλπίδας εἰς τοὺς φίλους τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, διτὶ οἱ Ἑλληνες θὰ ἀναπαυθῶσιν ἀπὸ τὸν τόσον

(¹) «Η σημερινὴ ἡμέρα, ἔγραφεν ἐκ Πόρου τὴν 25 Νοεμβρίου εἰς τὸν φίλον του Σάμπτον, εἶναι μία τῶν εὐτυχεστέρων τῆς ζωῆς μου, διότι μᾶς ἔφερε τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῆς εἰδήσεως περὶ καταστροφῆς τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐν Ναυαρίνῳ.»

(²) New York Evening Post, 27 Δεκεμβρίου 1827.

(³) Congressional Debates 1827-8, σ. 2779.

Πάντες οἱ Ἀμερικανοὶ ἔθεωρον τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα ὡς τὸ μόνον ἀρμόδιον εἰς τὴν Ἀλλάδα, ἀκριβῶς ὅπως καὶ ὁ Γάλλος Λαφαγέτ ὅστις τὴν 7 Ιανουαρίου 1820 ἀκόμη ἔγραψεν εἰς τὸν Καποδίστριον περὶ «ἰσχυρᾶς Ἀλληλικῆς διμοσπονδιακῆς δημοκρατίας, μιᾶς μεγάλης Ἀνατολικῆς Ἐλβετίας...» (Mémoires de Lafayette, ἐνθ. ἀν. σ. 350).

άνισον ἀγῶνα, ὃν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον καὶ μετὰ τοσαύτης ἀνδρείας διεξήγαγον· ὅτι θὰ ἀπολαύσωσι τὴν εὐτυχίαν τοῦ αἰντοκυβερνᾶσθαι, διὰ τὴν ὅποιαν ἐφάνησαν ἄξιοι ὑπὲρ τὸ δέον κατόπιν τῶν ὅσων ὑπέμειναν κατὰ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας πόλεμον· καὶ ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία των θὰ ἐξασφαλισθῇ διὰ τῶν φιλελευθέρων ἐκείνων δεσμῶν, διὸ τὸ πρῶτον παράδειγμα ἐν τῇ ἰστορίᾳ ἔχει δώσει ἡ χώρα των καὶ οἱ ὅποιοι ἐστεφάνωσαν δ' αἰώνιας μηνῆς τὴν γῆν, δι' ἣν καὶ πάλιν τόσον ἀφθόνως ἔχουσαν τὸ αἷμά των.» Καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος πάλιν, τὴν 2 Δεκεμβρίου 1828, διάτοξος ἀρχων τῆς Ομοσπονδίας ἐξέφραζε «τὴν σταθερὰν ἐλπίδα ὅτι διὰ τοῦ ωστοτουρκικοῦ πολέμου θὰ ἐξησφαλίζετο τέλος ἡ ἐλευθερία τῶν δεινοπαθούντων Ἐλλήνων»⁽¹⁾.

IX

Αφιχθεὶς ὁ Χάου εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας; ἐπεσκέψθη κατὰ πρῶτον τὸν Ἰθύνοντας τὸ ἐν Νέᾳ Ὅροκῃ Ἐλληνικὸν κομιτᾶτον, ἵνα ἐκθέσῃ εἰς αὐτὸν τὰ τῆς διανομῆς τῶν ἀποσταλεισῶν εἰς Ἑλλάδα προμηθειῶν καὶ ἐπιμείνῃ, συνάμα, ἐπὶ τῆς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης ἴδρυσεως μεγάλου νοσοκομείου χάριν τῶν τραυματιῶν. Μεθ' ὁ ἔσπευσε νὰ μεταβῇ εἰς Βοστώνην, διόπου ἔσχε τὴν εὐτυχίαν νὰ ἐπανίδῃ τοὺς γονεῖς καὶ συγγενεῖς αὐτοῦ, καὶ διόπου ἥλθεν ἀμέσως εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ 'Εδ. Ἐβερετ τερ περὶ τοῦ καλυτέρου τρόπου τῆς ἐκτελέσεως τοῦ σχεδίου του. Συνεφάνησαν δὲ δύος προβῆτος τὸ ταχύτερον εἰς τὴν δημοσίευσιν μᾶς ἰστορίας τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐν ᾧ, αὐτόπτης μάρτυς, νὰ δώσῃ μίαν γενικὴν ἰδέαν τῆς ἐν Ἐλλάδι καταστάσεως, ἀφ' ἕτερου δὲ περιοδεύση δσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρας πόλεις, ἵνα διὰ διαλέξεων καὶ διμιλῶν κινήσῃ καὶ πάλιν τὸ ἔνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων. Καὶ μετὰ βραχεῖαν διαμονὴν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ του ὁ Howe

(1) Congressional Debates 1828-9, app. σ. 2.

ῆχισε τὴν περιοδείαν του. Περιῆλθε πόλεις καὶ χωρία τῆς Νέας Ἀγγλίας καὶ τῆς Πενσυλβανίας, φθάσας δὲ εἰς Νέαν Ὅροκην ἀνήλθε τὸν ποταμὸν Hudson μέχοι τῆς πρωτευούσης Albany, σταματῶν εἰς δλας τὰς διαμέσους πόλεις. «Πανταχοῦ, γράφει ἐξ Albany τὴν 24 Ἀπριλίου 1828 πρὸς τὸν πατέρα του, ἔσχον πολυπληθῆ ἀκροατήρια, ἔχω δὲ ἀφορμὰς νὰ νομίζω ὅτι οἱ λόγοι μου συνεκίνησαν τὸν λαὸν καὶ θὰ προκαλέσουν σοβαρὰς συνεισφοράς».

Καὶ δὲν ἦπατήθη ὁ Χάου! Αἱ φιλέληνικαι ἐκδηλώσεις τοῦ 1824 καὶ 1827 ἐπανελήφθησαν καὶ πάλιν. Αἱ κυρίαι τῆς Νέας Ὅροκης καὶ μετ' αὐτὰς καὶ αἱ πολλῶν ἀλλών πόλεων συνέστησαν ἐπιτροπὰς πρὸς ἀγορὰν ὑφασμάτων καὶ κατασκευὴν ἐνδυμάτων⁽¹⁾, ἐνῷ οἱ κύριοι ἡσηκολοῦντο μὲ τὴν περισυλλογὴν τροφίμων καὶ χρημάτων. Τὸ αὐτὸν συνέβη καὶ εἰς ἄλλας πολιτείας, εἰς πολλὰ δὲ σχολεῖα, Ἰδίᾳ ἐν Πενσυλβανίᾳ, αἱ μαθήτριαι ἀφιέρων τὰ ἀπογεύματα τοῦ Σαββάτου, δηλαδὴ ὡρας σχολῆς, εἰς τὸ νὰ ὀράπτωσιν ἐνδύματα διὰ τοὺς πάσχοντας Ἐλληνας. Οἱ Howe προσεκαλεῖτο ἔδω καὶ ἐκεῖ ἵνα διμιλήσῃ, συγχράπιει δὲ αἱ ἐφημερίδες ἐδημοσίευν ἀποσπάσματα τῶν λόγων του ἐν οἷς ἐπέμενεν ίδιᾳ ἐπὶ τοῦ ὅτι, παρὰ τὸ Ναυαρίνον, ή οἰκτρὰ ἐν Ἐλλάδι κατάστασις ἔμελλε νὰ διαρκέσῃ ἀκόμη ἐπὶ μαρόν, μέχρις ὅτου δηλαδὴ καταστῇ δυνατή ή ἐπάνοδος εἰς τὰς ἑστίας, ή σπορὰ καὶ ή πρότη συγκομιδή⁽²⁾. Καὶ τὸ ἐν Νέᾳ Ὅροκῃ κομιτᾶτον ἐξέδιδε καὶ αὐτὸν ἐκκλησιν, ἐξηγοῦσαν τήν, παρὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ τουρκοαγυπτιακοῦ στόλου, ἐξακολούθησιν τῆς ἐν Ἐλλάδι δυστυχίας⁽³⁾, «Υπὸ τοιαύτας συνθήκας, προσέθετεν ἐν τῇ ἐκκλησίῃ ταύτη ὁ πρόεδρος τοῦ κομιτάτου George Griswold, ή Ἐλλὰς στρέφει καὶ πάλιν ἱκετεύοντας τοὺς διφθαλμοὺς καὶ τείνει τὴν χεῖρα πρὸς

(1) Προβλ. ἐν Boston Recorder, τὴν 22 Ιανουαρίου 1829, ἐπιστολὰς τῶν Ἐλληνίδων τῶν Κυδωνίων καὶ τῶν χηρῶν τῶν Ψαρῶν πρὸς τὰς κυρίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

(2) Προβλ. Boston Recorder, 14 Μαρτίου 1828

(3) New York Evening Post, 8 Μαρτίου 1828.

ημᾶς ζητοῦσα βοήθειαν». Καὶ καταλήγουσα ἡ ἔκκλησις ἔζητει «ἐν δύναμι ἀνθρώπων περιελθόντων ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ καὶ δοξαζόντων τὸν αὐτὸν Θεὸν καὶ Κύριον, τὴν ἀρωγὴν ἥτις θὰ τοῖς ἐπιτρέψῃ νὰ δοξάζωσιν ἐλευθέρως τὸν Θεόν, συμφώνως πρὸς τὰς πεποιθήσεις των».

Ως εἴπομεν καὶ ἀνωτέρω, καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1828, οἱ φιλέλληνες συνέλεξαν χρήματα, τρόφιμα καὶ ἐνδύματα. Οὗτος π. χ. αἱ ἐν Westerfield κυρίαι κατεσκεύασαν τριακοσίας ἐνδυμασίας, ἐν Baltimore συνελέγησαν ἑξακόσια βαρέλια ἄρτου καὶ ἀλεύρων, αἱ κυρίαι μιᾶς μόνης ἐνορίας ἐν Νέας Ὑόρκῃ, ἐν Pearl street, ἔρρωψαν 733 γυναικεῖα φορέματα, αἱ ἐν Norwich κυρίαι κατεσκεύασαν χιλίας ἐνδυμασίας, εἰς τὰς ἐκκλησίας τοῦ Σπρίγκφιλδ οἱ πιστοὶ προσέφεραν 250 δολλάρια, εἰς δὲ τὰς τῆς Τροίας (τῆς πολιτείας Νέας Ὑόρκης) περὶ τὰ τριακόσια. Εἰς τὸ χωρίον Γενεύη (Νέας Ὑόρκης) αἱ συνεισφοραὶ ἀνῆλθον εἰς πεντακόσια δολλάρια, ἐκ West Parish ἐλήφθησαν ὑπὸ τοῦ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ κομιτάτου ἑκατὸν δολλάρια εἰς χρῆμα καὶ ἑκατὸν εἰς εἰδῆ, ἐν Dorchester συνελέγησαν δολλάρια ὀκτακόσια, ἐν Leicester ἑξακόσια, ἐν Millbury τετρακόσια. Αἱ ἐν Providence κυρίαι κατεσκεύασαν ἐνδύματα ἀξίας 1,600 δολλαρίων, εἰς τὰς πόλεις τῆς κομητείας Μονρόδε οἱ ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων ἔρανοι ἀνῆλθον εἰς 5,800 δολλάρια καὶ εἰς ἄλλας δευτερευούσας πόλεις τῆς πολιτείας Νέας Ὑόρκης εἰς 2,700, τὸ δὲ ἐν τῇ πρωτευούσῃ Albany κομιτάτον συνέλεξεν εἰς εἰδῆ καὶ εἰς χρῆμα δεκαεπτά χιλιάδας δολλαρίων.

Χάρις εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Χάου καὶ τὴν γενναιοδωρίαν τῶν συμπολιτῶν του, ἀπέπλες τὴν 28 Μαΐου 1828 δι' Ἑλλάδα τὸ βρίκιον Herald, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐκ Νέας Ὑόρκης Stuyvesant καὶ τοῦ ἐκ Κοννέκτικουτ Woodruff, μὲ φορτίον ἀσφαλισθὲν δι' ἀξίαν 49,800 δολλαρίων⁽¹⁾.

‘Αλλ’ οἱ ἀκάματοι φιλέλληνες ἐφιλοδόξουν νὰ στείλουν τούλαχιστον ἀκόμη ἐν πλοίον, ἐφ’ ὃ καὶ οἱ ἔρανοι ἑξηκολούθησαν

(1) Boston Recorder, 13 Ιουνίου 1828.

καὶ δύλον τὸ θέρος καὶ φθινόπωρον τοῦ 1828. Βλέπομεν δὲ ἐνίστε συγκινητικὰς ἐκδηλώσεις ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων. Οὕτως ἀξιωματικοὶ προσέφερον τὸ ἀντίτιμον τοῦ οἰνοπνεύματος διπερ διανήθησαν νὰ πίνωσι κατὰ τὰ μεγάλα γυμνάσια καὶ οὗτονος ἐστερήθησαν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, διακεκριμένοι ἡθοποιοὶ ἀπήγγελλον κατὰ τὰ διαλείμματα θεατρικῶν παραστάσεων φιλέλληνικοὺς στίχους καὶ ἴδια τὴν διδὴν τοῦ Halleck, ζητοῦντες συνάμα τὴν συνδρομὴν τῶν θεατῶν χάριν τῶν Ἐλλήνων, θεατῶν δὲ ἀπέστελλον εἰς τὰ Ἑλληνικὰ κομιτᾶτα ποσοστὰ ἐπὶ τῶν εἰσπράξεων. ‘Η κατ’ Ὁκτώβριον τέλος δημοσιεύθεισα ἵστορία τοῦ Χάου, ἀναγνισθεῖσα πανταχοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, συνέτεινε καὶ αὐτὴ εἰς τὸ νὰ καταστῆ δυνατὸς διπόπλιος τοῦ πλοίου Sufffolk, τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου 1828, κομίζοντος φορτίον ἀξίας ἀνω τῶν 12 χιλ. δολλαρίων⁽¹⁾, ὑπὸ τὴν προσωπικὴν διεύθυνσιν τοῦ Χάου, διστις θεωρήσας πλέον περατωμένον τὸ ἐν Ἀμερικῇ ἔργον του ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ πάλιν εἰς Ἑλλάδα.

Ἐὰν συνεπῶς ἀνακεφαλαιώσωμεν τὸ σύνολον τῶν ἐν Ἀμερικῇ συλλεγέντων χρημάτων κατὰ τὰ δύο ταῦτα τελευταῖα ἔτη διὰ τῶν διποίων κατέστη δυνατὴ ἡ ἀγορὰ τῶν εἰς Ἑλλάδα σταλεισῶν προμηθειῶν, ἔχομεν διὰ μὲν τὸ 1827 σχεδὸν ὅγδοικούτα χιλιάδας δολλαρίων, διὰ δὲ τὸ 1828 ἑξήκοντα περίποτον. Δικαίως λοιπὸν ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις διὰ τοῦ Καποδιστρίου ἀπηρύθυνεν ἐπισήμιας πρὸς τὸν πρόδερμον ‘Ἄδαμς τὴν ἐκφρασιν τῆς «εὐγνωμοσύνης τῆς Ἑλλάδος’ διὰ τὰ φιλάνθρωπα αἰσθήματα τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ καὶ τὴν γενναιοδωρίαν τού⁽²⁾.

☒

‘Αφιχθεὶς εἰς Αἴγιναν, φθίνοντος τοῦ ἔτους 1828, ὁ Χάου εὗρε τὴν Ἑλλάδα ἐν οἰκτρῷ καταστάσει. ‘Η ἀποτυχία τῆς Κρη-

(1) New York Evening Post, 22 Νοεμβρίου 1828.

(2) American State Papers, Foreign Relations, τ. 6ος, 1826 — 8, σ. 636-7.

τικῆς ἐπαναστάσεως είχε ρύψει εἰς τὰς ἔλληνικὰς ἀκτὰς μυριάδας Κρητῶν πανενδεῶν, εἰς οὓς προσετίθετο καὶ πλήθις ἄλλο προσφύγων μὴ ὑπολειτομένων πολὺν τῶν Κρητῶν ἀπὸ ἀπόψεως ἐνδείας. Τέλος ἐκ πάσης γωνίας τῆς ἀλυτρώτου προσέφευγον χριστιανοὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ὑπομείνωσι τὴν παρατάσιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Εἰς ἐπίμετρον δὲ ὅλων ἥρχετο καὶ τὸ πρόβλημα τῆς διατροφῆς τῶν χηρῶν, ὁρφανῶν καὶ ἀνατήφων τοῦ ἀγῶνος, οἵτινες τὰ πάντα θυσιάσαντες ὑπὲρ τῆς πατρίδος, εἴτε ἥσαν ἀνίκανοι νὰ ἐργασθῶσιν εἴτε δὲν εὑρισκον ἐργασίαν, οὕτως ὥστε ἡ Αἴγινα καὶ ἡ Σαλαμῖς ἥσαν μεσταὶ πανενδεῶν καὶ δυστυχούντων, ζώντων εἰς τρόγλας ἢ ἐντὸς ἀρχαίων τάφων. Ἡ δὲ κατάστασις εἶχεν ἀκόμη περισσοτερον χειροτερεύσει ὡς ἐκ τοῦ τρομεροῦ λοιμοῦ τοῦ 1828⁽¹⁾.

Ἄμα τῇ ἀφίξει του εἰς Αἴγιναν, ὁ Χάου ἐγένετο δεκτὸς παρὰ τοῦ Κυβερνήτου⁽²⁾, ἀμφότεροι δὲ ἔμειναν σύμφωνοι αἱ σταλεῖσαι ἐξ Ἀμερικῆς προμήθειαι νὰ ἀφιερωθῶσι μὲν εἰς ἀνακούφισιν τῶν ἀπόδων, ἀλλ' ὡς ἀντάλλαγμα παροχῆς ἐργασίας ἐκ μέρους των. Περιελθὼν δὲ κατὰ πρῶτον τὴν Πελοπόννησον, ἔκτελῶν τὴν παρὰ τῶν συμπατριωτῶν του ἀνατεθείσαν αὐτῷ φιλάνθρω-

(1) Βλ. Howe, L. & J., σ. 306. καὶ ἐπ. Πρβλ. καὶ A. M. Ἀνδρεάδη, Ἡ δημοσία οἰκονομία τοῦ Κυβερνήτου, ἐν μηνιαίᾳ Οἰκονομικῇ καὶ Κοινωνικῇ Ἐπιθεωρήσει τῆς Ἑλλάδος, τεῦχος Μαρτίου 1925.

(2) Άι περὶ Καποδιστρίου ἀρίστεις τοῦ Χάου, εἶναι ὑπερβολικῶς αὐστηροὶ καὶ ἐντελῶς ἄδικοι, τοσοῦτο μᾶλλον καθδύοντο διάδοσις ἀναγνωρίζεις δι τοῦ Κυβερνήτης «ἐπραξεν ὅτι ἡδυνήθη ἵνα τὸν βοηθήσῃ» (L. καὶ J. σ. 366). «Ἐν τούτοις ἐν σ. 298 τοῦ ἡμερολογίου του γράφει: «Τὸν θεῷ ἀνδρα πεπεισμένον περὶ τῆς μεγάλης του ἴκανότητος, ἐνῷ πράγματι στερεῖται παντελῶς τοιαύτης». Τούναντίον θαυμάζει τὰ μάλιστα τὸν Μαυροκορδάτον, «ἀναμφισβήτητος ὑπέρτερον παντὸς Ἑλληνος δὲν ἐγνώρισε!» (σ. 294). Ισως ἡ πρὸς τὸν τέως τσαρικὸν διπλωμάτην ἀντιτάθεια τοῦ δημοκρατικοῦ ἐκ Βοστώνης νέου νὰ ἔξηγηθῇ ὡς ἐκ τῆς ἀπειχθείας ἦν οἱ φιλελεύθεροι Ἀμερικανοὶ ἥσθιαντο διὰ πάντα ἀνδρα, σχόντα ὀπωδήποτε δεσμοὺς ἢ σχέσιν πρὸς τὰ ἀνακτοβούλια τῆς διποδοδομικῆς καὶ συντηρητικῆς Εὐρώπης.

πον ἐντολήν, ὁ Χάου ἐπανῆλθεν εἰς Αἴγιναν, ὃπου ἀπεφάσιε νὰ ἐγκατασταθῇ, ἐφ' ὃσον ἐκεῖ ἦτο ἡ πρωτεύουσα καὶ συνεπῶς ἡ μετὰ τῶν ἔλληνικῶν ἀργῶν συνεννόησις εὐχερεστέρα. Ἀφοῦ ἀμφεταλαντεύθη ἐπὶ ἵνανδον ὡς πρὸς τὸν καταλληλότερον τρόπον παροχῆς ἐργασίας εἰς τοὺς ἀπόδορους, ὁ Χάου ἐσκέφθη νὰ ἐπισκευάσῃ τὸν λιμένα ὅστις, καταστραφείσης τῆς προκυμαίας καὶ ἐπισωρευθείσης λάσπης καὶ ἀκαθαρσίας, εἶχε κατανήσει νὰ ὅμοιαίῃ πρὸς ἔλος, ἐμποδίζον τὰς λέμβους νὰ πλησιάζωσιν εἰς τὴν ἔηραν καὶ ἀποδίδον δυσαρέστους καὶ ἀνθυγιεινὰς ὅσμας. Μόλις δύμως ἐγνώσθη ἡ ἀπόφασις τοῦ Χάου νὰ παράσῃ τρόφιμα καὶ ἐνδύματα εἰς δοσους θὰ εἰργάζοντο πρὸς ἐπισκευὴν τὸν λιμένος, οἱ προσελθόντες ἄνδες, γυναῖκες καὶ παιδία, ὑπερέβησαν τοὺς χιλίους πεντακοσίους, ἔξι δὲν ἡδυνήθη νὰ προσλάβῃ εἰς μὴ τοὺς μᾶλλον δυστυχοῦντας, περὶ τοὺς ἔξακοσίους περίπου. Συγχρόνως δι φιλάνθρωπος Ἰατρὸς ἐπεσκέπτετο τοὺς ἀσθενοῦντας παρέχων αὐτοῖς δωρεὰν φάρμακα καὶ τροφάς.

Ἐξ Αἴγινης διεξεπεραιώθη εἰς Ἀττικήν, ἐπεσκέφθη τὰ Μέγαρα, ὃπου διένειμε σπόρους φασολίων καὶ σικάλεως εἰς τοὺς κατοίκους αὐτῶν, καὶ ἐκεῖθεν τὰς Ἀθήνας, ὃπου συνήντησε καὶ τὴν κυρίαν Μπλάκ, τὴν ποτε «κόρην τῶν Ἀθηνῶν» τοῦ Βύρωνος, δι τὴν δύμως γράφει δι τι «πρέπει νὰ ἦτο πολὺ ὠραιοτέρα ἄλλοτε!» Ἐκεῖνο δύμως τὸ διποίον ἀπηχόλει σοβαρῶς τὸν Χάου ἦτο τὸ τί θὰ ἐγένετο, χάριν τῶν ἐν Αἴγινῃ ἀπόδων, μετὰ τὴν λῆξιν τῶν ἐργῶν τοῦ λιμένος ἀτίνα, μετά τετράμηνον ἐργασίαν καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ «ἀμερικανικοῦ μόλου» εὐρέθησαν περατωμένα. Ἐντυχῶς, τυχών τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Καποδιστρίου, δι ἀκάματος Ἀμερικανὸς ἀπεφάσισε νὰ ἰδρύσῃ γεωργικὸν σύνοικισμὸν πλησίον τῆς Κορίνθου, ὃπου ἡ κυβέρνησις παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν 5 χιλιάδας στρέμματα.

Καταλιπὼν δῆμεν τὴν Αἴγιναν, δι Χάου ἀφίκετο εἰς Κόρινθον τὴν 30 Μαρτίου 1829 καὶ ἐγκατεστάθη ὑπὸ σκηνὰς εἰς τὰ Ἐξαμίλια, πλησίον τοῦ λιμένος ἀπὸ τοῦ διποίου δι Αγιού Παῦλος εἶχεν ἀναχωρήσει δι τῆς Εφεσον. Ἐκεῖ δὲ εὗρε περὶ τὰς δεκατέσσαρας

μόνον οίκογενείας αἴτινες είχον ἐπιζήσει τῶν καταστροφῶν καὶ ἔρημάσεων, διαιτωμένας εἰς σπίλαια καὶ τρώγλας. Ταχέως δικαίου αὗται ηὐξήθησαν εἰς πεντήκοντα καὶ οἱ τέως πεινῶντες καὶ ήμιγυμνοί έζων μετά τίνας μῆνας εὐτυχεῖς, ἀσχολούμενοι μετὰ ζήλου εἰς τὴν γεωργίαν (¹). Εἰς τὸ ἔργον δὲ αὐτὸ δ Howe ἔσχε πολύτιμον συνεργάτην τὸν Russ, δστις εἶχε παραμείνει ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ 1827, διότε, ὡς εἰδόμεν, εἶχε φιλάσει ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν ἐν Βοστώνῃ φιλελλήνων. Ἀμφότεροι δὲ κατώρθωσαν ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ ἐκπαιδεύσωσιν ἀπὸ γεωργικῆς ἀπόψεως τοὺς ἐκεῖ Ἑλληνας, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἰδρύσωσι μικρὸν νοσοκομεῖον καὶ σχολεῖον, μὲ διδάσκαλον ἔνα Ἑλληνα, δστις εἶχε σπουδάσει ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀλλ' δστις εἶχε περιέλθη εἰς ἐσχάτην πενίαν. Πάντα ταῦτα ἐλειτούργοιν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Χάου, δστις ὡς γράφει δ ἵδιος, εἶχε προσωρινῶς μεταβληθῆνεις διοικητήν, νομοθέτην, δικαστήν, ἐφορον καὶ ἀποκτήσει συγχρόνως ὅλας τὰς ἴδιοτητας, πλὴν τῆς τοῦ πατριάρχου (²).

“Οταν δὲ, ἐν ἔτος βραδύτερον, τὰ πάντα πλέον ἔβαινον διμαλῶς, δ Χάου ἐγκατέλιπε πλέον δριστικῶς τὴν Ἑλλάδα ἵνα ἐγκατασταθῆ καὶ πάλιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, ἔχων ψυχὴν καὶ συνείδησιν ἀναπαυμένην δι' ὅτι εἶχε πράξει χάριν ἐνὸς δυστυχοῦντος λαοῦ. «Ἡγάπων τρομερά, ἔγραψε βραδύτερον εἰς τὸν φύλον του Μάννην(³) ἀναπολῶν τὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι διαμονῆς του, τὴν ψυχικὴν ταραχὴν ἐν ἥτις εὐδοκόμην καὶ ἡμην-δσον εὐτυχῆ ἥδυνατο νὰ μὲ κάμουν νεότης, ὑγεία, συνείδησις καθαρὰ καὶ ἀγῶνας ἱερός. Μεταξύ μας νομίζω δτι ἡμην ἀμέτοχος οἰουδήποτε ἔγωιστικοῦ αἰσθήματος. Δὲν ἐπεζήτησα χρήματα καὶ ἐλάχιστα ἔλαβον. Ὡς μόνην δέξαν ἐπεζήτησα τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῶν περὶ ἐμέ. «Υπ'

(¹) Letters and Journals, σ. 360.

(²) Αὐτόθι σ. 366

(³) Αὐτόθι σ. 218-9. Περὶ τῆς ἀδελφικῆς φιλίας τῶν δύο ἀνδρῶν, ἔδραζομένης ἐπὶ τῶν φιλανθρωπικῶν αἰσθήματων καὶ τοῦ ἀλτρουισμοῦ ἀμφοτέρων, βλ. Life of Horace Mann, by his wife, Boston 1891, σ. 44 καὶ ἐπ.

αὐτὰς τὰς συνθήκας, ἐκμαθὼν καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων καὶ συμμερισθεὶς τὰς κακουγίας των, κατέστην δημοφιλῆς μεταξύ τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν χωρικῶν, ἐνῶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀλλοδαπῶν σπανίως ἔχαιρον δημοτικότητος. Οὗτοι συνήθως ἤρχοντο ἵνα ἐπιτύχωσιν ἀτομικὴν δόξαν καὶ τιμάς. Ἡσαν γενναῖοι, ἐπεζήτουν νὰ διακριθῶσιν, ἀλλ' οἱ περισσότεροι διηρεστοῦντο καὶ ἀπεγοητεύοντο διότι ἀντὶ δόξης εὐρισκον κακουγίας καὶ στερήσεις. Πολλοὺς ἀτυχεῖς ἐγνώρισα, Γερμανούς, Ἐλβετούς, Γάλλους ἢ Ἀγγλους, ἐλθόντας μὲ ἐλπίδας καὶ φιλοδοξίαν, ἀπογοητευθέντας δὲ πικρῶς. Πολλοὶ δὲν ἥδυναντο νὰ ὑποφέρωσι τὴν ἀναμονὴν, δυσηρεστοῦντο διὰ τὴν κακοζωίαν, τὴν πενίαν, ἀλλὰ πρὸ παντὸς διὰ τὴν ἔλλειψιν δόξης—δόξης ἐφιμεριδογραφικῆς. Ἄλλοι ἐφονεύθησαν, ἄλλοι ὑπέκυψαν εἰς τὰς κακουγίας καὶ τὰς πεζοπορίας ἢ ἔπιον ὑπερβολικὰς ποσότητας φακίου, ἄλλοι ἐλιποτάκησαν, δλίγοι δὲ ἐπεζήσαν (¹). Ἡ ιδικὴ μου ἐπιθυμία ἦτο νὰ βιοθήσω τὸν ἀγῶνα. Ὁλίγον ἐμερίκιων περὶ τοῦ τὶ θὰ φάγω ἢ περὶ τῆς φύμης μου, καὶ δι' αὐτὸ στρατὸς καὶ λαὸς μὲ ἥγάπων. Ἐσχον πολλοὺς φίλους ταπεινούς—δ Θεὸς νὰ τοὺς ἐλεήσῃ—καὶ δινάμαι νὰ εἰπω δτι εὑρόν τοὺς Ἑλληνας εὐγενεῖς, ἀφωσιωμένους, πιστούς, εὐγνώμονας, καὶ, ἐφ' δσον ἐσχετίσθην μαζί των, τιμίους ἀνθρώπους. Ἡ διαγωγή των πρὸς ἐμὲ ὑπῆρξε πάντοτε δπως ἀγαπῶ νὰ συμπεριφέρωνται μαζί μου (²).

(¹) Πρβλ. καὶ σ. 333. Καὶ δ Πόστ, ἐν τῷ προμνησθέντι ἔργῳ του (σ. 256) δλίγον συμπάθειαν δεικνύει διὰ τοὺς περισσότερους Εὐρωπαίους φιλέλληγας.

(²) Ο Χάου, ἐπανελθὼν εἰς τὰς Ἕνωμένας Πολιτείας, ἀφιέρωσεν δλόκληρον τὸν βίον του εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἀνημάτων, γενόμενος διευθυντής τοῦ ἐν Βοστώνῃ Perkins Institute and Massachusetts school for the blinds, δστις εἶναι δ πρῶτος ἐν Ἀμερικῇ ἰδρυθεῖς οίκος τυφλῶν. Τῷ 1844, δλίγον κατόπιν τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Julia Ward ἥθελησε νὰ ἐπανιδῇ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐπεσκέψθη τότε καὶ τὸ παρὰ τὴν Κόρινθον πρὸ δεκαπενταετίας, χάριν εἰς τὰς ἐνεργείας του, συσταθέν χωρίον. Ὁταν δὲ οἱ παλαιότεροι τῶν κατοίκων τὸν ἀνεγγώρισαν, δλος δ ὁ κόσμος ἀφῆκε

XI

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος Ἀμερικανοὶ ιεραπόστολοι, περιερχόμενοι τὰ παράλια τῆς Μεσογείου καὶ τὴν Ἐγγὺς Ανατολήν, ἐπεσκέφθησαν τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπανειλημένως, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρῳ, διέσιωσαν ὁρφανοὺς Ἑλληνόπαιδας καὶ ἀπέστειλαν αὐτοὺς πρὸς ἔκπαιδευσιν εἰς Ἀμερικήν. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου τὸ ἔργον τῶν ιεραποστόλων ἥρχισε νὰ γίνεται συστηματικότερον, λαβὸν ὡς κατεύθυνσιν κυρίως τὴν ἔκπαιδευσιν τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, διὰ τῆς συστάσεως σχολείων, καὶ τὴν διάδοσιν τῆς τυπογραφίας. Εἰς τὸ ἔργον των δὲ τοῦτο ἔλαβον θερμὴν ὑποστήριξιν ἐκ μέρους τοῦ Καποδι-

τὰς ἐργασίας καὶ ἔτρεξε νὰ ἀσπασθῇ τὰς χεῖρας τοῦ εὐεργέτου, κλαίω ἐκ συγκινήσεως, τὸ δὲ ἐσπέρδας διωργανώθη ἥρτη πρὸς τιμῆν του.

'Αλλ' ἡ φιλελληνικὴ δρᾶσις τοῦ Χάου δὲν περιωρίσθη εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821. Κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 προσεπάνησε νὰ διεγέρῃ καὶ πάλιν τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν συμπατριωτῶν του διὰ διαλέξεων καὶ δημοσιευμάτων (βλ. Appeal to the people of the United States to relieve from starvation the women and children of the Greeks of the island of Crete, Boston 1867). Συλλέξας δὲ τριάκοντα ἑπτὰ χιλιάδας δολαρίων ἀνέχωρησε δι' Ἑλλάδα, συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς συζύγου του καὶ δύο θυγατέρων. Φθάσας εἰς Ἀθήνας κατὰ Μάϊον 1867 δὲν περιωρίσθη νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἐκ Κρήτης πρόσφυγας, ἀλλ' ἐπεσκέψθη αὐτὴν τὴν μεγαλόνησον ἀνακουφῆσιν τοὺς μᾶλλον δυστυχοῦντας. Ἐπιστρέψας εἰς Βοστώνην ἐδημοσίευσε βιβλιάριον ὑπὸ τὸν τίτλον The Cretan Refugees and their American Helpers, καὶ ἐπὶ τινα χρόνον ἔξεδωκε καὶ μικρὸν ἐφημερίδα, The Cretan, ἵνα διαφωτίσῃ τὴν ἀμερικανικὴν δημοσίαν γνώμην, τῷ 1868 δὲ ἀπέστειλεν ἀκόμη τριάκοντα χιλιάδας δολαρίων ἄχριν τῶν Κρητῶν (Letters and Journal, τ. β., κεφ. 17).

Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐν Ἑλλάδι διάμονήν του ὁ Χάου προσέλαβεν ὡς γραμματέα τὸν ἔκ Ηπείρου Μιχαὴλ Ἀναγνωστόπουλον, δοτὶς συνέδευσεν αὐτὸν εἰς Βοστώνην, ἐνυμφεύθη βραδύτερον τὴν θυγατέρα του Julia, καὶ διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ οἴκου τῶν τυφλῶν μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐπισυμβάντα, τῷ 1876.

στρίου⁽¹⁾, καὶ σημαντικὴν ἀρωγὴν παρὰ τῶν συμπατριωτῶν του. Μεταξὺ τῶν ἐν Ἑλλάδι τότε Ἀμερικανῶν ιεραποστόλων οἱ κυριώτεροι ἦσαν ὁ Jonas King, ὁ Josiah Brewer, ὁ Roberston, ὁ Hill καὶ ὁ Rufus Anderson⁽²⁾, εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ ὅποιου ὁφείλεται ἡ ἐν N. Ὅροκη κατὰ τὸ 1829, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πρώην πρέσβεως Gallatin, ἰδρυσις τοῦ Greek School Committee, σκοποῦντος τὴν ἰδρυσιν σχολείων ἐν Ἑλλάδι⁽³⁾. Ἐξ ἄλλου διάφοροι Ἀμερικανίδες, ἵδια ἐν Νέᾳ Ὅροκη καὶ New Haven, πρωτοστατούσης τῆς Mary Reynolds, ἵτις συνώδευσε τὸν Brewer εἰς Ἑλλάδα, συνέστησαν ἐπιτροπὴν χάριν τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας μεταξὺ τῶν ἐν Ἑλλάδι κορασίων. Διὰ τῶν χρημάτων δὲ τὰ ὅποια συνέλεξαν ἐν Ἀμερικῇ, ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ "Ανδερσον, τῷ 1829, ἐν Σύρφῳ τὸ πρῶτον σχολεῖον θηλέων, οὗτινος ἡ διεύθυνσις ἀνετέθη εἰς τὸν Dr Korck, ἔχοντα παρ' ἔαυτῷ συμβούλιον ἐξ ὅπτω μητέρων⁽⁴⁾. Μεταξὺ δὲ τῶν πρώτων ἰδρυθέντων παρὰ τῶν ιεραποστόλων σχολείων ἀρρένων θὰ ἀναφέρωμεν ἴδιαιτέρως τὸ ἐν Ἀθήναις, τῶν αἰδεσ. Χίλια καὶ Ρόβερστον, τὴν σύστασιν τοῦ ὅποιου ἐπηκολούθησε καὶ ἡ τοῦ παρθεναγγείου τῆς κυρίας Χίλλα⁽⁵⁾.

'Ἐνω ὡς οἵ μὲν τῶν Ἀμερικανῶν ἡσχολοῦντο εἰς τὴν ἰδρυσιν σχολείων, ἄλλοι περιήρχοντο τὴν Ἑλλάδα διανέμοντες

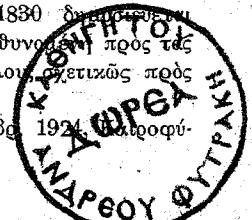
(1) Πρβλ. Boston Recorder 19 Ιανουαρίου 1829 καὶ 20 Ιανουαρίου 1830.

(2) Δημοσιεύσας τῷ 1830 περιγραφὴν τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὸν τίτλον Anderson's observations in Greece (ἀποστάσματα καὶ ἀναλύσεις αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ North American Review, τεῦχος Ιανουαρίου 1832).

(3) Τὰς ἀρχὰς Μαΐου ἔξεδωκεν ἔκκλησιν ἐράνου διὰ τὸν σκοπὸν εὐτόν. (Boston Recorder, 14 Μαΐου 1829).

(4) Ἐν τῷ Boston Recorder τῆς 28 Ιανουαρίου 1830 δημοσιεύεται μακρὰ ἐπιστολὴ ἐκ Σύρου, ἀπὸ 19 Ιουλίου 1829, ὀπευθυνούμενη πρὸς τὰς κυρίας τῆς Ἀμερικῆς πάρα τῆς Αἰγατερίνης Ζαφειρόγλου, σχετικῶς πρὸς τὴν πρόσδοτον τοῦ νεοσυντάτου παρθεναγγείου.

(5) Πρβλ. μην. Ἐθν. Κήρυκα N. Ὅροκης, Οκτωβρίου 1924, ημέραφύλα, οἱ Ἀμερικανοὶ ἐν Ἑλλάδι.

βιβλία καὶ Ἰδίᾳ κείμενα εὐαγγελίων, ὃν δὲ λίγα μόνον ὑπῆρχον τότε παρ’ ἡμῖν καὶ ἄτινα πᾶς τις ἥθελε νὰ ἔχῃ. Ἐν γένει οἱ Ἱεραπόστολοι εἰς τὰς ἐκθέσεις μὲς ἐστελλον εἰς τὴν ἐν Ἀμερικῇ κεντρικὴν ἐπιτροπὴν τῶν θρησκευτικῶν ἀποστολῶν, καίτοι συχνάκις δὲν ἀποκρύπτουσι τὴν ἔκπληξιν των διὰ τὴν ἀμάθειαν ὥφ’ ἵστι περιεστοῦχεντο, ἐντούτοις πάντοτε ἐπαινοῦσι τὴν φιλομάθειαν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸν ζῆλον των ὅπως μορφωθῶσι. «Τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλλάδος, ἔγραφεν ὁ Κιγγ ἐξ Αἰγαίνης, τὴν 24 Δεκεμβρίου 1828⁽¹⁾, δὲν ἀπέθανεν, ἀλλ’ ἀπλῶς καθηῦθε. Καὶ κατὰ τὸν ὑπνον του ἡ τυραννία ἔδεσε τὰ ώραιά του πτερὰ μὲ χιλιάδας σχοινίων, ἵνα μὴ δυνηθῇ νὰ ἀνεγερθῇ!» Ἡ δὲ ὠθησις ἦν διαδοσιν τῆς παιδείας προνηκάλει ἐν Ἀμερικῇ τὰ εὐμενέστερα σχόλια. «Αἱ διαθέσεις τοῦ Προέδρου καὶ τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος ὅπως ἐπεκτείνωσι τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ παρέχει ἐλπίδας ὅτι ἡ ἐνδιαφέρουσα αὕτη χώρα θὰ καταστῇ πεφωτισμένη, εὐδάμιαν καὶ εὐτυχῆς», ἔγραφε τὸ Boston Recorder τῆς 28 Μαΐου 1829.

Τὸ μόνον παράπονον τῶν Ἀμερικανῶν ἦτο ἡ σφοδρὰ ἀντίδρασις τοῦ καθολικοῦ κλήρου, Ἰδίᾳ ἐν ταῖς Κυκλασίν, ὃ ἐν Τήνῳ ἐπίσκοπος τῶν Δυτικῶν εἶχε φθάσει μέχρι τοῦ νὰ ἀπειλήσῃ δι’ ἀφορισμοῦ τοὺς ὁμοδόξους του ἐὰν ἐσύχναζον τὰ ἀμερικανικὰ σχολεῖα ἢ ἐδέχοντο τὰ ὑπὸ τῶν Ἱεραπόστολων διανεμόμενα ἀντίτυπα εὐαγγελίων⁽²⁾. Ὁπωσδήποτε ἡ ἀριστοκρατία τῶν Ἀμερικανοὶ εὗρον γενικῶς παράτοις Ἑλλησιν ἐδικαίωσε τοὺς κόπους των χάρις εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι βέβαιον ὅτι κατέστη εὐχερεστέρα ἡ διάδοσις τῆς παιδείας, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀποκαταστάσεως, ἡ δὲ ἐλευθερία δὲν δύναται νὰ θριαμβεύσῃ εἰ μὴ παρὰ λαῷ πεπαιδευμένῳ καὶ εὐφυεῖ. Καὶ ἐὰν διφεύλωμεν ἐσαεὶ εὐγνωμοσύνην εἰς τοὺς εὐγενεῖς ἐκείνους πολίτας τῶν Ἡνωμένων Πο-

λιτειῶν, οἵτινες καὶ διὰ λόγων καὶ δι’ ἔργων μᾶς ὑπεστήριξαν καὶ μᾶς ἐβοήθησαν, διφεύλομεν οὐχ ἡττον μετὰ συμπαθείας νὰ ἀναμιμνησκῶμεθα καὶ ἐκείνων οἵτινες συνέβαλον καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ νὰ ἐξέλθῃ ὁ πολὺς Ἑλληνικὸς λαὸς ἐκ τοῦ σκότους τῆς ἀμαθείας εἰς ἥν εἶχε περιαγάγει αὐτὸν μακροχρόνιος δουλεία.

(1) Boston Recorder, 28 Μαΐου 1829.

(2) Boston Recorder, 26 Μαΐου 1830.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

- I Αἱ πρῶται περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως εἰδήσεις ἐν ταῖς Ἡνωμέν. Πολιτείαις. Ἡ ἔκκλησις τῆς Μεσσηνιακῆς Συγκλήτου.
- II Πολιτικὴ τῆς ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως ἐναντὶ τῆς Ἐπαναστάσεως. Μονρόε καὶ "Ἀδαμς".
- III Τὸ διληνικὸν ζήτημα εἰς τὸ Κογκρέσον 1823-1824. Βέπτερο καὶ Κλαΐη.
- IV Οἱ πρῶτοι μεγάλοι ἔρανοι ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις (1823-1824).
- V Ἐκπαίδευσις καὶ νιοθέτησις ὁρφανῶν Ἑλληνοπατέρων.
- VI Ἀμερικανὸν φιλέλληνες ἐν Ἑλλάδι. Σ. Γ. Χάου.
- VII Ναυπήγησις ἐλληνικῶν φρεγατῶν ἐν Ἀμερικῇ (1825-1826).
Ἀποστολὴ Κοντοσταύλου.
- VIII Νέαι φιλέλληνικαὶ ἐκδηλώσεις ἐν Ἀμερικῇ. Ἐδουάρδος Ἐβρε-
σεττ, Μάθιου Κάρεϋ καὶ οἱ μεγάλοι ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἔρα-
νοι τοῦ 1827.
- IX Ὁ Χάου ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἡ χάριν τῶν Ἑλλήνων δρᾶσίς του
(1828).
- X Ἐπάνοδος τοῦ Χάου εἰς Ἑλλάδα καὶ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς
παρὸς ἡμῖν διαμονῆς του.
- XI Οἱ Ἀμερικανὸι ἰεραπόστολοι καὶ τὰ πρῶτα ἐν Ἑλλάδι σχολεῖα.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ, Α. Ε. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΜΝΗΜΕΙΔΕΣ ΕΡΓΩΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΚΩΝΣΤ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ Α'

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΕΜΠΤΗ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ

ΜΕΤΑ ΠΡΟΣΦΗΚΩΝ, ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΒΕΑΤΙΩΣΕΩΝ

ΕΠΙ ΤΗΙ ΒΑΣΕΙ

ΤΩΝ ΝΕΩΤΑΤΩΝ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ

ΥΠΟ

ΠΑΥΛΟΥ ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΩΙ ΕΘΝΙΚΩΙ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΩΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΙ

ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ :

ΤΟΜΟΣ Α'

- 1) ΜΙΛΛΕΡ — Τὰ πρῶτα ἔτη τῶν νεωτέρων Ἀθηνῶν.
- 2) ΛΑΜΠΕΛΕΤ — Μουσικὴ καὶ ποίησις.
- 3) ΓΚΑΪΓΚΕΡ — Ἡ φιλοσοφικὴ σημασία τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος.
- 4) Χρονολογικὸς πίναξ τῆς Ἑλληνικῆς Ἰστορίας.
- 5) Βιογραφία καὶ κρίσεις περὶ τοῦ Κ. Παπαρηγοπούλου.
- 6) ΛΑΣΚΑΡΗ — Ὁ φιλελληνισμὸς ἐν Ἀμερικῇ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν.
- 7) ΒΛΑΝΤΗ — Τὸ γλωσσικὸν ζήτημα τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἰταλῶν.
- 8) ΑΝΝΙΝΟΥ — Αἱ Ἀθῆναι τοῦ 1850.
ΛΥΚΟΥΔΗ — Τὸ κατάστημα τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης.
- 9) ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ — Κριτικὴ τοῦ ἴστορικοῦ ὑλισμοῦ.
- 10) Δεξίωσις Ἀκαδημαϊκοῦ Παύλου Νιοβάνα.
- 11) ΛΑΜΠΕΛΕΤ — Ὁ ἔθνικισμὸς εἰς τὴν τέχνην καὶ ἡ ἔλληνιση δημώδης μουσικὴ.
- 12) ΣΑΡΑΤΣΗ — Τὰ μεταψυχικὰ φαινόμενα.

ΤΟΜΟΣ Β'

- 1) ΚΟΥΣΙΔΟΥ — Θεὸς καὶ ἐπιστήμη.
- 2) ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ — Ἡ κρίσις τῆς ἐποχῆς μας καὶ ὁ σοσιαλισμός.
- 3) ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ — Ιάκωβος Πολυλᾶς. Λαυρ. Μαβίλης.
- 4) ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ — Φιλοσοφία τῆς τέχνης.